

STANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ ÇEPNİLER VE
ÇEPNİ MÜZ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Abdullah AKAT**

Tez Danışmanı: Doç. Songül KARAHASANOĞLU ATA

MAYIS 2006

**DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ ÇEPNİLER VE
ÇEPNİ MÜZİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullah AKAT

Anabilim Dalı, : Türk Müziği

Programı, : Türk Müziği

MAYIS 2006

STANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOĞU KARADENİZ BÖLGESİNDEKİ ÇEPELİKLER VE ÇEPELİK MÜZELERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH AKAT

(415041001)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 8 Mayıs 2006

Tezin Savunulduğu Tarih : 12 Haziran 2006

Tez Danışmanı : Doç. Songül KARAHASANOĞLU ATA

Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Adnan KOÇ

Yrd. Doç. Erol PARLAK

MAYIS 2006

ÖNSÖZ

Bu çal, ma Trabzonun bat,s,ndaki Giresun ile s,n,r te kil eden k,y, erisinde Be ikdüzünden sonra bat,ya do ru olan bölgede, yüksekten ise O uzköyden yukar, alpazar,na ve Har it çay, boyunca a a ,ya do ru Görele ve Tirebolu bölgesinde tekrar k,y,ya inen üçgen içerisinde ya ayan Çepnileri kapsamaktad,r. Günümüzde bölgede etnik topluluklar halinde tam anlam,yla kar, mayan ve kendi kültürünü bir ekilde ya ayan topluluklar mevcuttur. Elbette ki bu topluluklar bu kar, ma süreci içinde di er tüm unsurlarla etkile mi lerdir ancak hala bir topluluk ad, alt,nda var olmaktadır,r. Do u Karadeniz Bölgesi'ni kapsamamas,n, dü ündü ümüz bu çal, ma, artlar,n elveri sızlili i, kaynaklar,n düzensizli i ve alan,n çok geni olmas,ndan dolayı, küçültülmü ve Çepni Kimli i ve Müzi için incelenmesi uygun görülmü tür. Çal, mam,n, Do u Karadeniz Bölgesi'nde var olan kimliklerin müzikal özelliklerinin incelenerek, bu bütünü en küçük parças,ndan dahi etkilenmi olan kültürünü, ortak ve farklı noktalar,yla ortaya koyma yolunda öncülük etmesini ve bu konuda çal, acak olan ara t,rmac,lara örnek te kil etmesini dilerim.

Çal, ma sürecimde her türlü sorunuma yan,t vermeye çal, an, verilebilecek her türlü deste i verdi ine inand, ,m, sayg,n,n en büyü üne lay,k olan dan, man hocam Say,n Doç. Songül KARAHASANO LU ATAya; bizlere yüksek lisans e itimimiz boyunca sa lad,klar, imkânlardan ötürü Anabilim Dal, Ba kan,m,z, Prof. Dr. Can ET L öye ve Yüksek Lisans Koordinatörümüz, Doç. Adnan KOÇa; .T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuar, Müzikoloji Bölüm Ba kan, Prof. efika ehvar BE RO LUa; manevi deste ini tan,d, ,m günden beri sürekli hissetti im hocalar,m Yrd. Doç. F.Cengiz ÜNAL, Ö r. Gör. Zeynep BARUT ve Ö r. Gör. Emel ENOCAK ba ta olmak üzere tüm hocalar,ma; özellikle çal, mama yön vermeleri aç,s,ndan Ö r. Gör. Cavit ENTÜRKa ve San. Ö r. Gör. Süleyman ENELa; anlay, lar,ndan ve yard,mlar,ndan dolayı, Ara t,rma Görevlisi olarak çal, t, ,m Karadeniz Teknik Üniversitesi Konservatuar, Müdürü Say,n Yrd. Doç. Muzaffer TUNÇ hocama ve yüksekokul sekreterimiz, Orhan RHANa; Yüksek Lisans öğrencili im s,ras,nda tan,d, ,m ve manevi deste ini hep duydu um .T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sekreteri Say,n Zuhal TÜRKSEZERa, alan çal, mam,za olan katkı,lar,ndan ötürü Trabzon'daki büyüklerim Temel AYZ ve Hüseyin TAHMAZa; rahat bir çal, ma ortam,na zemin haz,rlad,klar, için Trabzon l Halk Kütüphanesi yetkililerine ve Trabzon Belediyesi Kültür Müdürlü ü Kütüphanesi yetkililerine; alan ara t,rmam boyunca sürekli teknik ve manevi destek sa layan karde im Kayhan AKATa ve sayg,de er büyü üm lhan KOÇAKO LUa; Arde en ve Çaml,hem in'deki ara t,rmalar,m boyunca bana rehberlik eden Fatih YA ARa; bölgede görü me fırsat, yakalad, ,m tüm gerçek sanatkarlara; stanbul'da sürdürdü üm çal, malar dâhilinde bana kendisini açan büyük usta M. S,rr, ÖZTÜRKa; çal, mam,n sevgiyle filizlenmesini sa layan anneme ve babama; ve son olarak ad,n, burada zikredemedi im, çal, mamda eme i geçen tüm dostlar,ma sonsuz te ekkürler ederim.

May,s 2006

Abdullah AKAT

Ç NDEK LER

KISALTMALAR	vi
EK L L STES	vii
RES M L STES	viii
TABLO L STES	ix
ÖZET	x
SUMMARY	xi
1. G R	1
2. TAR H ARA TIRMASI	3
2.1. Do u Karadeniz Bölgesi Tarihine Giri	2
2.2. Türklerin Anadoluya Yerle meleri ve Do u Karadeniz Bölgesiyle Münasebetleri	10
2.3. Çepnilerden Önce Do u Karadeniz Bölgesi ve Yak,n Çevresindeki Siyasi Olu umlar Kurulan Devletler ve Beylikler	13
2.4. K,ıçaklar ve Bölge le li kisi	15
3. ÇEPN LER	26
3.1. Çepnilerin Kimli i	26
3.2. Çepnilerin Anadolu da İlk Görünü leri ve Yerle imleri	29
3.3. Çepnilerin Faaliyetleri ve Çevrelerindeki Siyasi Olu umlar	30
3.4. Osmanl, Döneminde Çepniler	35
3.5. Çepnilerin Dinsel Kimli i	41
4. ÇEPN MÜZ	44
4.1. Çepnilerde Yaylac,l,k ve Müzikle li kisi	44
4.2. Çepni Müzi inde K,y, ile K,rsal Farkl,l, ,	49
4.3. Çepni Müzi inin Do u Karadeniz Bölgesi ndeki Yeri ve Yap,sal Özellikleri	51
4.4. Çepni Müzi inde Çalg,lar	65
4.4.1. Keme nçe	66
4.4.2. Davul	70
4.4.3. Zurna	73
4.5. Çepni Bölgesi nde Tan,nm, Keme nçeciler	74
4.5.1. Tuzcuo lu	74
4.5.2. Karaman	75
4.5.3. Pico lu Osman	75
4.5.4. Durkaya	78
4.5.5. Yan,k Ahmet	79
4.5.6. S,rr, Öztürk	79
4.5.7. Kâtip adi	81
4.5.8. Ali Çinkaya	82
4.5.9. Di erleri	82
5. SONUÇ	84

KAYNAKLAR	88
EKLER	94
A) Haritalar	94
A.1. ramlar Dönemi Pont Devleti ve Yerli Halklar, Onbinlerin Geçi Güzergâh,	94
A.2. Büyük skenderin Egemenlik Dönemi	95
A.3. Romalılar Dönemi	95
A.4. Bizans Dönemi	96
A.5. 13. Asırdan Görünüm	96
A.6. Çepni Bölgesinde Hristiyan Unsurların Bulunmadığı, Gösteren Harita	97
B) TRT THM Repertuarındaki Balkanlardaki Kıpçak(Kuman) Türklerine Ait Türkülerin Notalar,	98
B.1. Kumanova Yolları	98
B.2. Üsküp'e Varmadan Gelir Kumanova	99
B.3. Ne Mahzun Durursun	100
B.4. Kalk Gidelim Viran Bostana	101
C) Gagauzlardan Derlenmiş Kemeççe ile İlgili Bir Halk Edebiyatı, Türü Olan Masal	103
C.1. Kemeçeci Hem Eytannar	103
D) Gagauzlardaki 7 Zamanlı Türkülere Örnekler	109
D.1. Patu Hem Pal,	109
D.2. Pırdak	111
D.3. Sevgi	113
E) Çepni Bölgesinde Derlenmiş TRT THM Repertuarındaki Parçaların Notalar,	116
E.1. TRT THM Repertuar, Sıra No: 130. Çitten Söktüm Çangal,	116
E.2. TRT THM Repertuar, Sıra No: 138. Biz Hepimiz Üç Karda (Sallama Havalardan)	117
E.3. TRT THM Repertuar, Sıra No: 164. Yaylanın Soğuk Suyu (Yol Havası)	118
E.4. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1287. Altın, Bozdurayım (Giresun Karabılaması)	119
E.5. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1319. Fındık Attım Harmana	121
E.6. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1320. Daldım Göllere Daldım. (Yol Havası)	122
E.7. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1321. Evlerinin Önünde Gara Üzüm Asması,	123
E.8. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1322. Yayla Çimeni Budur (Kız Horonu)	124
E.9. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1323. Püsküllüdür Ala Gürgen	125
E.10. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1324. Hayde Gidelim (Kız Horonu)	126
E.11. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1326. Ben Geçiyeyim Gidemem	127
E.12. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1817. Geminin Çineyum	128
E.13. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1834. Sarı Kızın Ayağında Yemeni	129
E.14. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1859. Al Tavandan Belleri (Mece Havası)	130
E.15. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1860. Anam Vay Olsun Beni	131
E.16. TRT THM Repertuar, Sıra No: 2053. Aşarın Balı,	132
E.17. TRT THM Repertuar, Sıra No: 2149. Aşar Dereleri	133
E.18. TRT THM Repertuar, Sıra No: 2660. At Benim Atımda,	134
E.19. TRT THM Repertuar, Sıra No: 2948. Trabzon'dan Çıktım Uzun Yazlar	135
E.20. TRT THM Repertuar, Sıra No: 3216. Mektup Yazdım Acele	138
E.21. TRT THM Repertuar, Sıra No: 3217. Derenin Balıkları,	142

E.22. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3238. Pencerenin Üstüne Boya Sürerim Boya	143
E.23. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3246. Çavlu Diye Diye	144
E.24. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3249. Atmacay, Vurdular	146
E.25. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3339. Göreleden O Yan,	148
E.26. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3389. Giresun Üstünde Vapur Ba r,yor	149
E.27. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3656. Al Eline Feneri	152
E.28. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3669. Koyunum Kuzulad,	153
E.29. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3859. Görelemin çinde kiliyim kili	154
E.30. TRT THM Repertuar, S,ra No: 4091. Hadi Gideli Çorttan	155
F) Çepni Bölgesinden Notaya Ald, ,m,z Gaydeler	156
F.1. Kemeçe Gaydesi ó 1	156
F.2. Kemeçe Gaydesi ó 2	157
F.3. Uzun Hava	158
F.4. A asar Horon Havas,	159
F.5. Tengu Horon Havas,	160
F.6. Gelin A latma Havas,	161
F.7. Irmak S,ra Gum S,ra	163
F.8. At, ma	171
F.9. Sisæ Gidelim G,z Sisæ	189
F.10. Eski yarin A k,na	192
F.11. Sis Da ,n,n Üstüne	198
ÖZGEÇM	206

KISALTMALAR

<i>a.g.e.</i>	: ad, geçen eser
<i>a.g.m.</i>	: ad, geçen makale
<i>a.g.y.</i>	: ad, geçen yayın
<i>C.</i>	: Cilt
<i>H.</i>	: Hicri
<i>HAGEM</i>	: Kültür Bakanlığı, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
<i>TÜ</i>	: İstanbul Teknik Üniversitesi
<i>KTÜ</i>	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
<i>M.Ö</i>	: Milattan önce
<i>s</i>	: sayfa
<i>S.</i>	: Sayı
<i>THM</i>	: Türk Halk Müziği
<i>TMDK</i>	: Türk Musikisi Devlet Konservatuarı
<i>TRT</i>	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
<i>SSCB(USSR)</i>	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

EK L L STES

	<u>Sayfa No</u>
ekil 4.1. Kemeçenin Teknik Çizimi	70
ekil 4.2. Günümüzde Maçkaıda kullanılan ölçüler.....	71
ekil 4.3. Davulun Teknik Çizimi	72
ekil 4.4. Davul derisinin iplerle gerilmesi.....	73
ekil 4.5. Zurnanın Teknik Çizimi	75

RESİMLERİSTESİ

Sayfa No

Resim 2.1. Gagauzlar,ın günümüzde topluluk halinde ya ad, ,n,ın gösterilmesi.....	22
Resim 2.2. Gagauz Kemeçesi	23
Resim 2.3. Gagauzlar,ın halka ekinde oynad, , yöresel oyunlar, hora.....	25
Resim 2.4. Gagauz kemeçesinin orkestra içinde kullan,m,	25
Resim 4.1. Sis Da ,ında kurulan pazar,ın uzaktan görünüşü.....	47
Resim 4.2 ó 4.3. Sis Da ,ıda kurulan pazardan görünüşler.....	49
Resim 4.4., 4.5., 4.6., 4.7., 4.8., 4.9. Horon halkas,ında kemeçecilerin ko mas,, yeterli gelmemesiyle halka,ın davul-zurna ile büyümesi	49
Resim 4.10. Eski bir enlikte horon halkas, içinde ko an kemeçeci	50
Resim 4.11. Eski bir davul	71
Resim 4.12. Cura Zurna	74
Resim 4.13. Karaman Lakaplı, Halil Kodalak	76
Resim 4.14. Pico lu lakab,yla bilinen Osman Gökçe.....	77
Resim 4.15. Kemal p ir (Durkaya).....	80
Resim 4.16. Ahmet Durmu (Yan,k Ahmet).....	81
Resim 4.17. ó 4. 18. S,rr, Öztürkçün 1967 y,ında yapt, , ilk pla ,n,ın kendisinde bulunan foto raf,ın,ın ön ve arka yüzü.	81
Resim 4. 19. Katip adi	83
Resim 4. 20. Ali Çinkaya	84

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo. 3.1. Kağıtlar, Mahmud'un belirttiği ölçüler,.....	29
Tablo. 3.2. Reşidüddin Fazlullah'ın gösterdiği ölçüler,.....	30

ÖZET

Do u Karadeniz Bölgesiindeki Çepniler ve Çepni Müzi i ö adl, çal, mam,z dört ana bölümden oluşmaktadır. Çal, mam,z,n ilk bölümünde tarih ara t,rmam,za yer verilmiştir. Buna göre s,ras,yla Do u Karadeniz Bölgesiinde insan varl, ,n,n tespit edildi i ilk günden Çepnilerin bölgede gözüktü ü döneme kadar olan k,s,m ilk bölümde incelenmiştir. Bölgede yaayan yerli halklardan, Pont Satrapl, ,n,n ve ba l, olarak Pontusun gerçekte ne anlama geldi i konusundan, kolonile me ça ,ndaki, Büyük skender dönemindeki, Romal,lar dönemindeki Trabzon ehrinden, Türklerin Anadoluyla ve Do u Karadeniz Bölgesiyle kurduklar, münasebetlerden, Çepniler bölgede gözükmeyen önce bölgede kurulan Trabzon Rum mparatorlu u ve çevresinde oluşan Türk topluluklar,ndan ve bu arada Gürcülerin paral, askerleri olarak Trabzon Rum mparatorlu unun kurulmas,nda ve devaml,l, ,nda askeri güç olarak bölgeye yerle en K,pçak Türkleri,nden bahsedilmiştir. K,pçaklara ayr,l,an bölümde bölgeye katt,klar, dü ünülen kültürel birikimlerden ve bunlar,n Gagauzlar gibi di er Türk topluluklar,yla olan ba lant,lar,ndan söz edilmiştir. Ayr,ca K,pçaklar,n Karadenizin kuzey bozk,rlar,ndan do uya ve bat,ya do ru yapt, , göç hareketinin Balkanlar ve Do u Karadeniz Bölgesi aras,nda bir akrabal,k ba , kurdu u dü ünülen özelliklerine yer verilmiştir.

Çal, mam,z,n sonraki bölümlerini Çepniler oluş turmaktadır. Çepnilerin kimlik analizi, Anadoludaki faaliyetleri, çevreyle etkile imleri ve dinsel yapılar, üzerinde durulan konulard,r. Ard,ndan Çepni müzi i ile ilgili ara t,rmalar,m,z,n meyvas, olan bölüm gelmektedir. Çepnilerdeki yaylac,l,k gelene inin müzikle olan ba lant,s,n, kurdu umuz, k,y, ile yüksek kesimdeki Çepnileri böldü ümüz, kemençenin Çepnilerdeki önemine yer verdi imiz bu bölümde önce bugüne kadar derlenmi Çepni bölgesi müzikleri ard,ndan da taraf,m,zca notaya al,nm, yörede ezgiye verilen ad,yla gaydeler ele al,narak analiz edilmiştir. Bu bölümün son k,s,m,nda da Çepnilerin müzik icras,nda kulland, , çalg,lar ve Çepnilerin en tan,nm, kemençe sanatç,lar, hakk,nda bilgilere yer verilerek sonuç bölümüne var,lm, t,r.

SUMMARY

Our work called "Chepnies in The Black Sea Region and Chepnie Music" consists of four main parts. In the first part of the work study of the history takes place. According to this study, the period from human being's appearance in the Black Sea Region to the appearance of the Chepnies in this region is studied in the first part. The topics mentioned are: local people living in the region; Province of the Pont and what the word 'Pontus' actually means; the city of Trabzon in the time of becoming a colony, in the time of Alexander the Great and in the Roman time; the relationships Turkish people established with Anatolia and the Black Sea Region; Trabzon Roman Empire which was established in the region before the Chepnies were seen here and the Turkish communities formed in the vicinity; the Kipchak Turks who settled in the region as a military power and who were used as lardrones of Georgia to establish the Trabzon Roman Empire and its continuity. Another topic discussed is the cultural accumulation thought to be brought in the region by the Kipchaks settling in the region reserved for them and their relationships with Turkish communities such as the Gagavuz. The Kipchaks' immigration from the Black Sea steppes to the east and west and the features of this immigration which is thought to be establishing a kinship between the Balkan States and the Black Sea Region also take place in this study.

Chepnies constitute the other parts of our work. The other subjects mentioned are the identity analysis of Chepnies and their activities in Anatolia, their interaction with the vicinities and the structure of their religion. After this part the fruit of our studies about Chepnie Music takes place. In this part where we established a relationship between the transhumance activity of Chepnies and their music, where we divided the Chepnies into ones on the coast and the ones in the higher places, and where we discussed the importance of *kemençe* in Chepnies, first Chepnie region music collected until today and then *gaydes* - the name given to melodies in the region - which were written in notes by us are discussed and analysed. In the last part the musical instruments used by Chepnies to perform a piece of music and information about the foremost Chepnie *kemençe* players take place.

1. G R

Do u Karadeniz Bölgesi'nde ilk ça lardan beri var olan yerli halklar, daha sonra bölgeye yerle en H,ristiyan topluluklar ó bu topluluklar,n biri de K,pçak Türkleridir- ard,ndan ranødan gelip yerle en Çepniler, Selçuklulardan arta kalan ve bölgede Rum ehirlerrinin etraf,n, saran di er Türk beylikleri ve son olarak Osmanl,ø,n Trabzonø fethi ve uygulad, , nüfus iskân politikalar, bölgede etnik topluluklar,n büyük ölçüde erimesine ve ortak bir kültür olu mas,na vesile olmu tur. Do u Karadeniz Bölgesi'ndeki bu büyük kar, ,ma ra men ayakta kalabilen bir kültür olarak gördü ümüz Çepnilerin tarihi, bölge tarihi ve bölgedeki müzik anlay, , bir bütün olarak de erlendirilip özellikle Çepni müzi ini etkileyen faktörler incelenmeye çal, ,lm, t,r. Çal, mam,z,n amac, bu büyük kar, ,m içinde Çepnilerøn yerini ve önemini belirleyebilmek, Do u Karadeniz Bölgesi'nde ya am, veya ya ayan di er topluluklarla olan tarih içerisindeki etkile imlerini saptayarak Çepnilerin günümüzdeki müzik anlay, ,n, ortaya koyabilmektir.

Çal, mam,za ba larken ilk olarak Do u Karadeniz Bölgesi hakk,nda bir müddet bilgi toparlan,p, kaynak (literatür) taramas, yap,lm, ve bölge tarihi için önemli say,lan kitaplar okunup incelendikten sonra alan ara t,rmas, yapmak için 2005 y,l,n,n Temmuz ay,nda bölgeye gidilmi tir. Bölgede öncelikle Çepnilerin ya ad, , Görele, Tirebolu ve alpazar,ønda incelemeler yap,lm, daha sonra Trabzon ehir merkezinde kitapç,, sahaf ve kütüphane kataloglar,n,n taranmas, i lemi ve elde edilen kaynak kitaplardan kopya al,nmas, i lemi ile devam edilmi tir. Trabzon ehir merkezinde folklor çal, malar, yapan kurulu larla görü meler sa lanm, bölge hakk,nda detayl, bilgiler toplanm, , bunlardan sonra bir otçu enli i zaman, beklenmi ve Çepnilerin ç,kt,klar, Sis Da ,ønda kutlanan otçu enli i gözlemlenmek üzere Sis Da ,øna gidilmi tir. Tüm bu a amalardan sonra Trabzon merkeze dönülerek durum de erlendirilmesi yap,lm, t,r. kinci bir kitap taramas, yap,ld,ktan sonra kaset ve CD taramas,na geçilmi Göreleøde Pico lu Osmanøa, Durkayaøya ait kopya kasetler bulunarak ar ivimize dâhil edilmi tir. Trabzon merkezde de Ali Çinkayaøya ait bir kaset al,nm, t,r. Bu arada S,rr, Öztürk ve Kâtip adi ayn, anda

Görelde bulunmu ve bu iki büyük usta taraf,m,zca bir araya getirilmi tir. Bunun sonucunda da tabii olarak ortaya bir at, ma ç,km, ve bu at, ma da taraf,m,zdan sesli ve görüntülü olarak kayda al,nm, t,r.

Çepni Bölgesiindeki incelemelerimiz tamamland,ktan sonra bölgenin di er bölgelerle olan ortakl,klar,n, ve farklı,klar,n, görmemiz gerekti ine karar verilerek Akçaabat'a gidilmi tir. Akçaabat'ta Akçaabat Folklor Derne i'nde kar ,la t, ,m,z Do u Karadeniz uzman, Cavit entürk taraf,ndan yönlendirilerek bir tak,m görüşler yap,lm, t,r. Bunun sonucunda Düzköyün I ,klar Köyüne kadar zurnac, Ne et Beyin rehberli inde incelemelerde bulunulmu , gözlemler yap,lm, ve birçok kay,tlar elde edilmi tir. Ard,ndan gitti imiz Maçka'da Eyüp Eyübo lu adl, bir kemeçe yap,mc,s, ile görüşümü , Saffet Genç gibi büyük bir usta ile görüşme fırsat, yakalanm, ve seksen ya ,ndaki Emin Aydemir'de ya ayan tarih olarak bize Maçka'n,n geçmi inden ve folklorundan bahsetmi tir. Buradan daha do uya do ru geçilerek Rize'ye oradan da Arde ene gidip Lazlar, inceleme fırsat, bulunmu tur. Ard,ndan gerçekle tirdi imiz Çaml,hem in ziyaretiyle de Hem inliler gözlemlenmi , çal, mam,z,n bu bölümü tamamlanarak Trabzon'a ve oradan da stanbul'a dönülmü tür. stanbul'da ya ayan ustalarla yap,lan görüşler, buradaki kütüphanelerde ve sahaflarda yap,lan katalog taramalar, sonucunda çal, maya temel olu turacak kaynaklara ula ,lm, t,r.

Çal, mam,z,n konusunu olu turan Do u Karadeniz Bölgesiindeki Çepniler, ilk defa topluluk halinde 1277 y,l,nda Orta Karadeniz Bölümü'ndeki Sinop dolaylar,nda görülmü ve bu tarihten sonra do uya do ru hareket etmi lerdir. Dolay,s,yla Do u Karadeniz Bölgesi'nin Çepnilerden önceki tarihi ele al,nacak, Çepnilere kadar bölgede neler olup bitti i ve Çepnilerin kim olduklar,, do uya do ru olan mevcut hareketlerini nas,l gerçekle tirdikleri ve bölgede kimlerle siyasi ili kiler içinde bulunduklar, gibi konular çal, mam,za bir zemin olu turacaktır.

2. TARİHİ ARA TIRMASI

2.1. Doğu Karadeniz Bölgesi Tarihine Giriş

Bölgeye ilk yerleşimler M.Ö. 2000 tarihinden sonra, Kafkaslardan gelen Maskerler, Tibarenerler, ve Marerlerdir.¹ Fakat bu kavimlerden önce de bölgede insanlar var, , mevcuttur. Son zamanlarda yapılan incelemelerde Samsun ve Trabzon'da bir k,s,m ma ara yerleşimleri tespit edilmiştir. Bu ara tirmaların gelişmesi ile bölgedeki ma aralar hakkında önemli bilgiler ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisini temsil eden Tekkeköy, en az Eski Tunç Çağından ve hatta Üst Paleolitik Çağdan beri yerleşim sahnesi olmuştur, Samsun'un on üç km doğusunda ma ara-kalelerden oluşan bir yerleşim merkezidir. Kılıç Kökten'in ara tirmaları, Doğu Karadeniz bölgesindeki ma ara yerleşimleri konusundaki bilgileri daha da arttırmıştır, , kaya s, ,naklar, grubunda Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Gümüşhane ve Bayburt'ta 105 tane yapma ve doğal ma ara tespit edilmiştir(Tellio lu, 2004). Buna göre bölgede Maskerler, Tibarenerler ve Marerlerden önce insanlar var, , kesindir. Ancak bu insanların hangi kavim veya milletten oldukları, konusunda elimizde hiçbir kaynak bulunmamaktadır.

Bölge üzerine yazılmış, en eski kaynakların Pers Kiosö² ve M.Ö. 401 tarihinde Ksenophon'un yazdığı, oldu u Anabasis oldu u dü ünülmektedir. Bu kaynakta Ksenophon, Yunan Ordusuyla beraber İran'da bir savaşa katılmış, ve yenilen Yunan Ordusunun dönüş yolu üzerinde gördüklerini ve yerli halkla olan mücadelelerini anlatmıştır. Bu kaynağa göre bölgede Taokherler, Khalyberler, Skythenerler(skitler), Makronerler, Kolkherler ve Driller'in yerli halklar, oldu unu söyleyebiliriz. Aynı zamanda bu halkların hiçbirinin Grek kökenli olmadığını, da söyleyebiliriz. Anabasis'te Kolkherler ile Grekler arasında bir bağ kurulmaya çalışılmış, lsa

¹ Bu Halklar tarımı ve balıkçılık ile meşgul olmuştur. (Hacıfettaho lu, 2001, 11)

² Hahanov, 2004, 5.

da Kolhlarla Greklerin ciddi bir sava a giri mi olmalar, ve Yunan Ordusu'nun Kolhlar, yendikten sonra denize ula abilmesi Kolhlar,n da di erleri gibi yerli bir halk oldu unun kan,t,d,r. Ayr,ca öKolhoslar'ın dilleri Greklere benzemedi i gibi ilk ça da bu co rafyada Grek yoktuö(Hahanov, 2004). Buna ra men bir k,s,m tarihçilerin bölgede Grek ö esini ön plana ç,karmas,n, tesadüf olarak de erlendiremeyece imiz gibi belli gayeler do rultusunda hareket ederek objektiflikten uzak olduklar, dü ünülmektedir. Yunan Ordusu'nun Anabasis'te anlat,lana göre kendi dilini bilen herhangi bir halkla kar ,la mad, , a ikârd,r. Hatta bu toplumlar, öbarbarö olarak nitelendirir. (Bilgin 2000, Albayrak 2003, Hahanov 2004, Tellio lu 2004) Ancak kolonile mi bir Trabzon ehri vard,r ve Miletliler burada üç yüz y,ld,r yaln,z k,y, erisinde olmak kayd,yla ticaret yapm, lard,r.

imdi bu koloni ça ,n,n biraz daha aç,lmas,nda fayda görülmektedir. öYunanl,lar, Anadolu'nun son kalesi olan Truva kentini hile ile de olsa ald,ktan sonra, Anadolu'nun Ege k,y,lar,na yerle meye ve burada koloni ehirlere kurmaya ba lam, lard,rö (Albayrak, 2003). öBu arada M.Ö. 1200'de Anadolu'yu korumak ça r,s, üzerine Truva'ya gidenler aras,nda Do u Karadenizliler de vard,rö (Topal-Bölükba ,, 1991). Bu da bize kolonile me öncesinde yerli halklar,n Anadolu kültürünü benimsedi ini gösterir. emseddin Sami de Kâmûsü'dâlâm'da Truva muharebeleri zaman,nda Trabzon'un var oldu unu anlat,r.³ Yunanistan'ı ba l, olarak kurulan bu ehir devletlerinin as,l i kollar, denizcilik ve deniz ticaretidir. öBu mesle i Fenikelilerden ilk önce Girit Uygarl, , olarak alm, lar ve Yunan kültürünü M,s,r, Anadolu ve Mezopotamya kültürleri ile geli tirerek Avrupal,lar,n ilk uygar kültürünü olu turmu lard,rö (Albayrak, 2003). Bu devletlerden Efes ve Milet en güçlü olanlar,d,r. Efes ehri Akdeniz ticaretini ele geçirmi tir ve Milet ehri de buna kar , Karadeniz sahillerini ele geçirmek için çaba sarf etmi tir. Miletliler ilk olarak do al bir limana sahip olan Sinop ehri yerle mi lerdir. Bu s,rada Karadeniz'de ticareti Hitit Devleti'nin y,k,lmas,ndan itibaren Asurlular sürdürmektedir ve Asur Devleti eski gücünde de ildir. Miletli koloniciler ticaret yapmak için Ordu, Giresun ve Trabzon ehirlere gelmi lerse de öKafkaslar üzerinden Do u Anadolu'ya giren ve buradan Do u Karadeniz'e ç,kan Kimmerler ve onlar, kovalayan skitler

³ Sami, Cilt 4, 3004-3005.

yüzünden bölgede tutunamam, lard,rö (**Topal-Bölükba ,,1991**). Heredot tarihine göre de skitler Kimmerlerin pe inden bölgeye gelmi ve Perslerle mücadeleye koyularak sava m, lard,r. (**I ,k, 2001**). Yine Heredotæ göre ö Kimmerlerin ve skitlerin ya ant,lar, ile bu bölgede ya ayan halk,n ya ant,lar, birbirine pek uymaktad,rö (**Albayrak, 2003**). Bizce bu, yerli halk aras,ndaki Anadolu kültürünün sa laml, ,n, ve halklar,n Grek kökenli olamayaca ,n, gösteren bir ba ka delildir. Nitekim bir yerde ticaret yap,labilmesi için bir sat,c, ve bir de al,c, olmas, gerekir. Dolay,s,yla buralarda yo un bir al,c, kitlesi -yani yerli halk- olmal,d,r ki sat,c, ó Miletliler- bu bölgeye ra bet etmi lerdir ve ele geçirmek istemi lerdir. Ayr,ca Trabzon ehri pekyolu güzergâh,n,n bitim noktalar,ndan biridir ve Trabzon üzerinden Kafkasya ve Do u Anadoluøya ba lant, kurmak mümkündür. öBu ehir etraf,ndaki kavim ya da topluluklar madeni i lemesini biliyorlard, ve zengin durumda idilerö (**Albayrak, 2003**). Yani sömürölmeye çok müsait bir halk kitlesi ve i lek ticaret yollar, üzerinde bulunan bir ehire sömürgeci bir medeniyet gelmi tir ve ne ilginçtir ki bat,l, bilim adamlar, bu olaya dek bölgede ökaranl,k ça ö ya and, ,na i aret ederek bu sömürgeci sistemi ökaranl,k ça ö ,n sonu olarak görmü lerdir. öGreklerce, bütün tarihi olaylar, kendi ,rklar,na dayand,rnak için, kendilerine muhalif bütün kavimleri hiçe saymak hemen hemen daimi bir itiyatt,r. Bunun için Ksenophonun Sinopdu kolonizatörlerin Trabzonda ticarethane tesisinden önce bu ehriin mevcudiyetini bilmez gibi görünmesine hayret olunmamal,d,rö (**Texier ó Pullant, 1864**).

Miletlilerin koloni ehirleri yava yava kurulurken ayn, dönemde Asur Devleti ortadan kalkm, ve Do u Karadeniz Bölgesi M.Ö. 620 y,l,nda Medlerön egemenli ine girmi tir. Asurlular,n y,k,lmas, ve Medlerin bölgedeki hâkimiyeti Gürcü kaynaklar,nda u ekilde verilir: öKimmer ak,nlar,n,n Gürcistanadaki sosyo-kültürel etkileri de son derece büyük boyutlardad,r. Nitekim Allen, Gürcistanön ilk ahalisinden bahsederken, bu ülkenin güneyindeki da larda saklanan ilkel kabilelerin Kimmer ve akabindeki skit ak,nlar,ndan kaçanlar,n nesilleri oldu unu bildirmektedir. Kimmer ve skit göçlerinin Kolhis Krall, , topraklar, ve Kuzey-do u Anadolu ile Gürcistanada ya ayan çe itli ber-Kafkas topluluklar, üzerinde uzun süren etkileri oldu una i aret eden Lang ise, ço u bugünkü Gürcülerin atalar, olan ber-Kafkas kabilelerinin yine bu dönemde da l,k bölgelere yerle mek zorunda kald,klar,n,, dolay,s,yla Med ve Perslerön vasallar, haline geldiklerini

bildirmektedir. Langø'n bu tespiti, ber-Kafkas topluluklar,n,n yan, s,ra Abhaz, Megrel vs. topluluklar için de geçerlidir. Langø a ek olarak Burney de Ermeni ve Gürcü milletlerinin olu umunu etkileyen faktörleri sayarken; en önemli olay,n Kimmer ve skit istilalar, oldu unu, bu istilalar sonucu Asur, Urartu ve Babil devletlerinin çöktü ünü ve Medlerin yükselmeye ba lad, ,n, özellikle vurgularö (Tellio lu, 2004). ÷Anadoluða da gittikleri her sahada oldu u gibi Karadeniz bölgesini de siyasî ve sosyal bak,mdan önemli ölçüde etkileyen Kimmerler, hâkimiyet dönemleri süresince Sinopøtan Trabzonøa kadar uzanan k,y, eridinin kontrolünü ellerinde bulundurmu tur. Nitekim M.Ö. VII. yüzy,l,n ilk yar,s,nda Güney Karadeniz k,y,lar,nda Grek koloni ehirlerrinin kurulmam, olmas,, Kimmerlerin buralarda yaratt, , huzursuzluk ve terör ortam, sebebiyledir. Dolay,s,yla, yakla ,k yüz y,ld,r devam eden Yunanl,lar,n Karadenizøa ke if seyahatleri ve ilk koloni kurma te ebbüsleri bu istila ile kesintiye u rayacakt,rö (Tellio lu, 2004). Do u Karadenizøde öyle bir model olu mu tur ki, genel yönetim Medlerø ba l,, yerli halk ba ,ms,z, ehir ve kalelerde Yunanl,lar vard,r. Heredotøun belirtti ine göre ÷M.Ö V. yüzy,lda bu bölge Pers mparatorlu unun bir satrab, durumunda olup Perslerin sava yapmalar, s,ras,nda Pers ordusuna asker vermekle yükümlü olduklar, ve di er zamanlarda ise vergi verdikleri ortaya ç,kmaktad,rö (Albayrak, 2003). Buradan da anla ,laca , üzere bu dönemde Yunan hâkimiyetinden söz edilemez, ösadece Trabzon kenti s,n,rlar, içerisinde küçük bir alan Yunan as,ll,lar,nd,rö (Albayrak, 2003).

M.Ö. 550 de bir ayaklanma sonucu Med Devleti y,k,l,ncı M.Ö. 520øde Pont Satrapl, , kurulur. Do u Karadeniz Bölgesi ranl,lar,n eline geçer. Bir yandan sömürge kolonileri büyüyüp zenginle irken di er yanda yerli halk ba ,ms,z ya ay, ,na devam etmektedir. Bölge M.Ö. 334 y,l,nda Büyük skender taraf,ndan istila edilene kadar ranø'n Pontos Eyaleti olarak kal,r. Ünlü co rafyac, Strabon Geographika adl, eserinde Makedonial,lar,n Kappadokiaøy, ele geçirdikleri zaman buras,n,n Persler taraf,ndan iki satrapl, a ayr,lm, bulundu unu, Makedonial,lar,n bu satrapl,klar,n birini isteyerek, birini istemeden iki krall, a çevirdiklerini ve bunlar,n birine ÷Tauros yak,n,ndaki Kappadokiaö veya ÷as,l Kappadokiaö, öbüyük Kappadokiaö; di erine de ÷Kappadokia Pontikaö ismini verdiklerini fakat Pontos ad,yla da kulland,klar,n, belirtmektedir (I ,k, 2001). Büyük skenderøn ölümüyle yap,lan payla mada Anadolu, komutanlar,ndan Selevkosøa dü er ve onun kurdu u

devlete Selevkiya Krallığı, denir. Onun zamanı, diğer komutanlarla mücadele içerisinde geçer. Bu mücadeleler sürerken bu kez devreye Anadolu'nun Büyük İskender'den önceki hâkimi olan Persler girer. Pers prensleri Selevkiya Krallığına baş kaldırıarak ondan ayrılıp, başlıca devletler kurarlar. Bu devletlerden biri Kommenege Krallığı, diğeri ise Pontus Krallığıdır (Albayrak, 2003). Pontuslar Trabzon bölgesine hâkimdir ve yerli halk ile bütünleşmişlerdir. Bölgede artık Anadolu'ya o kadar ön plana çıkmış, artık bir Anadolu devleti olarak Pontus Anadolu'ya hâkim olmak istemektedir. M.Ö. 89-688 yıllarında tüm Anadolu'yu içine alan tek bir devlet, bir Anadolu devleti kurmak isteyen Pontuslar ile tüm Anadolu'ya egemen olmak isteyen Romalılar arasında bir savaş kaçınılmazdır (Topal-Bölükbaşı, 1991). Bu bilgilere dayanarak Pontus isminin Grek soyuyla veya Rumlukla bir ilgisi olmadığı düşünülmektedir. Pontus tamamen Pont Satraplığıyla başlayan ve Pontus Krallığıyla biten bir dönemin yerli kökenli yöneticileri, yerli kavimlerden oluşan halk ve askerlerinden ibaret bir Anadolu'ya öksesidir.

Pontuslular Romalılara karşı yaptıkları savaşta kaybeder. Roma'nın Anadolu komutanı, Pompeius Mitridat'e kovalarken Trabzon'da gelir. Sonuçta Pompeius Pontos Devleti'ne son vermeyi başarır (M.Ö.63) (Topal-Bölükbaşı, 1991). Böylece Doğu Karadeniz'de Romalılar devri başlar. Romalılar Trabzon'da, konumundan dolayı, özel önem veriyorlardı. Trabzon Romalılar için doğuda bir üs ve isteme merkezi haline almıştı. Karadeniz'deki Yunan sömürgelerinin merkezi olan Sinop, Roma döneminin başında önemini kaybetmişti. Trabzon ise giderek güç kazanmış ve Karadeniz'in en önemli iskelesi, en canlı ticaret merkezi haline gelmişti (Hacifettahoğlu, 2001). Roma imparatorluğunun ilk yıllarından bu yana Doğu Karadeniz Bölgesi Roma imparatorluğuna bağlı, vassal krallık olarak yönetilir. Vassal krallardan en önemlilerinden biri Polemon'dur. Bundan dolayı, bölge o çağda Pontus Polemonacus olarak adlandırılır. Bu kral ve sonrasında gelenler zamanında bu vassal krallığın merkezi Niksar (Caberia-Neocaesarea) şehri idi. M.S. 64 yılında Trabzon, doğrudan merkeze bağlandı. Ancak serbest ticaret yapma hakkı elinden alınmaz. Bu yıllardan itibaren Trabzon şehrinin iç bölgelere bağlanması için yollar yapılmış, için çalınmalar yapıldı (Albayrak, 2003). M.S.196 yılında bölgenin en tanınmış şehri Trabzon'dur (Topal-Bölükbaşı, 1991). 123 yılında bölgeye gelen Roma imparatoru Hadrianus, Trabzon'da bir dalga kıranı, bir liman, bir hipodrom, saraylar ve su kemerleri yaptırdı (Albayrak, 2003). 255 yılında Gothlar, ve komu

kavimlerin denizden saldırılarına uğrayan Trabzon başta olmak üzere malazgirt. Bütün mabetleri ve büyük binalar, yıkılır ve şehir harabeye döner. 284 yılında Roma imparatoru Diocletianus zamanında şehrin yeniden canlandırılması için imar faaliyetlerine girişimi tirö (Albayrak, 2003). Milâddan üç yüz sene sonralara kadar Trabzon seknesi put-perest olup muahharan zikri sebkât etdi üzere Apostol Andreas hafiyen Trabzon'a gelerek Hıristiyanlığı, buraya yerleştirdi (Albayrak, 2001). Diğer birçok kaynağa göre de bu dönem bölgede Hıristiyanlığı yayılmaya başladı, dönemdir ve St. Andrew (Apostol)ın Trabzon'a gelerek bu inancı yaymaya çalıştığından bahsedilir.

Daha sonra Roma imparatorluğunun 395 yılında ikiye ayrılmasıyla bölgede idare doğrudan Roma yani Bizans'a geçer. 6. yüzyıla kadar bölgede pek de değişiklik yaanmaz. Tek fark siyasî birliğin sağlanabilmesi için Hıristiyanlık dininin ön plana çıkarılmasıdır. Bu süreçte yerli halkların birçoğu kilisenin etkisiyle Yunanca konuşmaya başlar ve buyruk altına girer. Justinien zamanında⁴ Trabzon Pont eyaletine eherine dönüştürö (Hahanov, 2004). Trabzon'da su kemeri ve sarnıç yapılır. Surlar sağlaıyla birlikte kiliselerin de edilir. imparatorun buradaki amacı, şehri güçlendirmek ve doğudaki rakıplarla karşı karşıya, bir merkez haline getirmek idiö (Albayrak, 2003).

Bu dönemde bölgede göz ardı edilmemesi gereken topluluklardan biri de Lazlardır ve esasında bu topluluk her dönemin köulları, dâhilinde Trabzon şehri ile yakın ilişkiler içerisinde olmuştur. Bizans tarihçileri Prokoniy ve A.Agafiya vb. Kolhların sonradan Laz, onları ülkesi ise Laziy ya da Lazik olarak adlandırdıkları, söylemektedirler. Memnona fragmentlerinde (XVI, LIV) sahillerde, Pont'ta Saneki ve Lazların yaadıkları, belirtilmektedirö (Hahanov, 2004). Bu dönem tarihçileri Laz, Sani/Tsan/Tzan/Tcan adlarıyla bölgede yaşayan bu halklardan bahseder.⁵ Arrian (Periplus) Sann ve Lazlar hakkında çok dövuçü halklar olup, Trabzonlular,

⁴ M.S. 527-565 yılları arasında.

⁵ Saneganeler, simasında Sani ya da Tzanları görebiliriz. Yevstafiya Dionis Periegete (XII.asır) dü mü oldu u şehri yazsında ülkeyi Tsan adlandırdı. Tzan ya da Tzanlar Gürcü tarihinde gösterildiği gibi Kartveli (Gürcü) lehçesinde konu an bir gruptur. Pliney sağına doğunun birinci asrında (Hist Natus, VI.4.3) Sann ve Lazların deniz sahilinde yaşamı oldu unu kayıttı. II. Asrın öncesinde Sann ve Lazlar hakkında Arrian (Priplus) da bilgi verir. Bunların dilinde dilleri konusunda Geork Rozen ve Cagarelli dillerinin Gürcü dili oldu unu söylerler. (Hahanov, 2004, 13-14) Ayrıca Lazik ad, Bizans yazarlarından başta Ermeni yazarların yapıtlarında da gösterilir. (Kıncıyan, Gadim Ermenistanın Coğrafyası; Minas Bjukyan, Pont Tarihi)

sevmezlerö (Hahanov, 2004) demektedir. Trabzonlular, sevmemelerinin sebebi kuvvetli bir ihtimalle din ile alakalıdır. Lazlar o dönemde Hıristiyan dindardır. ÖBu dönemde Trabzon çevresindeki dağlık alanlarda ya da ayan Can/Tzan/Sanni/Tsan gibi adlarla adlandırılan yerli kavimlerden (ki bu kavimler aslında Laz kavmidir) o zaman kalan kavmin tam olarak itaat altına alınmadığı, ve din meselelerinden dolayı sık sık ayaklanarak, Trabzon'a kadar akınlar yaptı, görüldüğü (Albayrak, 2003). Trabzon'un ködemli tarihçilerinden Akırevket Lazlar'ın din mücadelesini şöyle anlatır:

ÖTrabzon'da oturan hükümdarın Hıristiyan olarak fakat Lâzistan halkının ekserisi ve hatta hükümdar, Acem mezhebinde bulunduğundan merkûm hükümdâr İstanbul'a giderek Hıristiyanlığı kabûl ve orada tevhül⁶ eylemesi üzerine Lâzistan hükümeti İstanbul Kralı'nın himâyesi tahtında olmak artıyla kralın merkûm tekrâr Lâzistan'a avdet edince Acem pâdişahıyla fenâ hâlde beyinlerinde tezâd u münâferet hâsıl ve bu hâl Bizantiyus ya'ni İstanbul Kralı'nın semâne⁷ vasıl olduğunda o husûmetden bu kral da hisse-mend olarak azim bir muharebeye kâşım olunmuş ve çok vakitler Asya'nın enhâr-, câriyesinden⁸ kanlı kanlı sular akmış ö (Akırevket, 2001). Bu bilgiler, İstanbul'da yola çıkarsak Lazlar'ın Trabzon'un dağlık olduğı Bizans'a karşı mücadele girişimleri olduğunu söyleyebiliriz. Lazlar bu dönemde Ermenilerle birlikte Trabzon'a akınlar yapıp başarıları olduğı. Hatta bazı kaynaklara göre⁹ Lazlar, bölgenin Bizans ve Ermeniler arasında egemenlik mücadelesinde kilit rolü oynamaktadırlar. Ancak Bizans 625 yılında İmparator Heraklius'un İran'a çıktığı seferle bölgede egemenliğini sürdürür.

Bundan sonra ortaya çıkan Emeviler bir İslam Devleti olarak Anadolu'nun güney ve doğusunu ele geçirdiler. ÖTrabzon ve çevresi 705 yılında Arapların eline geçer. Ancak 715 yılında Doğu Romalılar burayı Araplardan geri alır. Bundan sonra Trabzon ve çevresi sık sık Arap ve Doğu Romalılar arasında el değiştirdi. 739 yılında Doğu Romalılar yöreye tekrar hâkim olurdü (Albayrak, 2003). ÖVII. Asırda Arapların

⁶ Tevhül: Evlenme.

⁷ semâne: Kulağına.

⁸ enhâr-câriyesinden: Akarsularından, nehirlerinden.

⁹ Bilgin 2000, Hahanov 2004, Siharulidze 2005, Tsetskhladze 1998, King 2004.

saldırılar, sırasıyla Trabzon yeniden canlandır ve askeri gemilerin barındırılması, yer alırd (Hahanov, 2004). Bu olaylardan sonra Trabzon ve çevresinin önemi iyice artar ve bölge Bizansın etkisinden çıkmaya başlar. XI. Asra kadar Haldiyanın Bizansın etkisinden çıkmış oldu u hesap edilir ve onlar kendilerini Trabzon toprakları, knyazlar,¹⁰ adlandırılar (Hahanov, 2004). Bölgede bundan sonra Gürcü saldırılarına olmasına başlar ancak bu saldırılar her defasında başarısız olur. 1000'de yıllara gelindi inde ise Türkler, İran ve Azerbaycan bölgelerinde hâkimiyet kurmuş Anadolu topraklarına seferler düzenlemeye başlarlar.

2.2. Türklerin Anadoluya Yerleşmeleri ve Doğu Karadeniz Bölgesiyle Münasebetleri

Türklerin Karadeniz Bölgesi ile ilişkileri, Selçuklu Beyi Çar, Beyanbat, seferleriyle birlikte başlar. Çar, Bey İran ve Azerbaycan üzerinden Van Gölüne, kuzeyden ve oradan Nahcivan Bölgesine ulaşır. Gürcü kuvvetleri savaşta cesaret edemeyerek geri çekilirken, kendisini durdurmak isteyen Ankrall, Bcın, kalesi kumandanı, Vasak Pahlavuniyi de yenerek ordusunu yok etmiştir (Tellio lu, 2004). Çar, Bey bu seferde iki kez Bizans üzerine akın etmiştir Sivas, Niksar, Arki Karahisar, Amasya, Zamant, Ulukla, Çankır, Ankara ve Eskişehirdeki kale ve şehirleri tahrip etmiş, tahmin edilenden çok daha fazla da ganimet toplamıştır.¹¹ Çar, Beyanbat seferi, ilk bakışta Doğu Karadeniz Bölgesi açısından herhangi bir sonuç vermemiştir. Ancak bu sefer, Karadeniz havzasında dâhil oldu u doğu eyaletlerindeki Bizans gücünün ne seviyede oldu unun Selçuklular tarafından görülmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Tellio lu, 2004). 1040 yılında Dandanakan Savaşı, sonucunda kurulan Büyük Selçuklu Devleti, artık Anadoluya yönelmiş ve düzenli ordular oluşturarak İbrahim Yinal komutasında yeni akınlar düzenlemiştir. İkinci kesin bir başarı sağlayamayan birlikler ertesinde yine İbrahim Yinal ve Kutalmış önderliğinde Anadoluya fetihler yapmaya, Bizansın doğusundaki şehirleri zayıflatmaya ve buralarda Türk nüfusunun yerleşmesini sağlamaya çalışmıştır. Bunun üzerine, 1048'de Maverâünnehir bölgesinden yana

¹⁰ Knyaz=Bölgenin en yetkili görevlisi, vali.

¹¹ Tellio lu, 2004, 62.

gelen O uzlar, Rum ülkesine gazaya yönlendiren brahim Y,nal, Malazgirt, Erzurum ve Trabzon'a kadar olan bölgeye ak,n yapm, t,rö (Tellio lu, 2004). Bu sefer s,ras,nda Türkler Karadeniz'de ö spir, Parhal(Bulgar) da lar, ve Bayburt'a kadar ula m, t,rö (Winfield, 1962).

Türk boylar,n,n Anadolu'ya düzenledikleri seferlere, ehirlere verdikleri tahribatlara ve elde ettikleri ganimetlere ra men bölgede bir Türk hâkimiyetinden söz edilmemektedir. Türklerin bu dönemde amac, ula ,lan bölgeye hükmetmek de ildir. Birinci amaç ula ,lan bölgeleri tan,mak ve müsait yerle imlerle bölgede Türk nüfusunu artt,rmakt,r. Zaten ula ,lan ehirlerdeki koruyucu birliklerle Türk ak,nlar, bir ekilde geri püskürtülmü tür. Bunu Tu rul Bey'ın 1054 y,l,nda tekrar bölgeye ak,n etmesinin sebeplerinden biri olarak da sayabiliriz. bnüð Esîr'in kay,tlar,na göre de seferlerdeki maksad,n ne oldu u aç,kt,r. 1054 seferi ile Do u Anadolu Havzas,nda birçok bölgeye ak,n yapan Tu rul Bey, Rumlar,n mallar,n, ya malamak, askerlerini öldürmek ve esir almak suretiyle onlardan pek çok ey elde etmi ve maksad,na nail olarak geri dönmü türö (bnüð Esir, IX). Amaç uç noktadaki Bizans Bölgelerini zay,flatmak ve gelecekteki daha güçlü ak,nlara zemin haz,rlamakt,r. Nitekim 1063 y,l,nda tahta ç,kan Alparslan 1064 y,l,nda Gürcistan ve Bizans üzerine sefere ç,km, , Türklerin bitmek bilmeyen sald,r,lar, sonucunda Do u Karadeniz ve Do u Anadolu bölgesi iyice ya malan,p zay,flat,lm, , Gürcistan ve Ermeni bölgelerinde birçok yer fethedilmi tir. (Sevim-Yücel, 1995). 1064 senesindeki Sultan Alparslan'ın seferinde, av at ve Artvin'e hâkim olunmu tur. Malazgirt Sava , öncesindeki son harekât olan 1067/1068 ak,n,nda Trabzon'a kadar ilerleyen Selçuklu kuvvetleri, ehri ele geçirememi olsalar da çevresinde önemli ölçüde tahribat yapm, lard,rö (Tellio lu, 2004). 1067 ve 1068 y,llar, aras,nda bölgeyi son kez yoklayan Selçuklular art,k kendinden emin olacaklar ki 1071 y,l,nda büyük bir ordu ile Malazgirt önlerine gelmi lerdir. 26 A ustos'ta yap,lan sava ta Romen Diyojen önderli indeki Bizans ordular, ma lup edilir ve Anadolu'nun kap,lar, tamam,yla Türklere aç,l,r. Bu arada Türklerin 1025 y,l,ndan sonra Anadolu'ya ak,nlar, ba lay,nca Trabzon'un askeri önemi de artm, t,r. "1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra ç Anadolu'nun O uz Boylar, taraf,ndan i gale ba lanmas,, Trabzon tarihinde yeni bir safhan,n aç,lmas,na sebep oldu. Bundan sonra Trabzon devaml, olarak çevresinde kurulan Türk devletlerinin bask,s, alt,nda kald,. 1080 tarihinde Anadolu'yu yer yer fethed, ç,kan Türk gazi ve kumandanlar,ndan biri

olan Emir Ahmed'in, maiyetindeki Emir Yâkub ve sâ Bâri komutasındaki kuvvetleri, Çoruh havzasına sevk etti ini mü ahade etmekteyiz. Bu iki kumandan ciddi hiçbir engelle karşılaştıktan sonra bütün Doğu Karadeniz sahillerini ele geçirdiler, hatta Anna Komnena'nın rivayetine göre, Trabzon'u da işgal etmişlerdir (Parmaksızoğlu, 2001). Anna Komnena'ya göre Trabzon, Malazgirt Savaşı'ndan hemen sonra Türklerin eline geçmiştir ve Selçuklu hâkimiyeti 1075 yılına kadar, üç yıl devam etmiştir (Kommena, 1996). Fallmerayer ise Türkler tarafından ele geçirilen bölgenin şehir de il, civarındaki dağlık arazi veya dağ surları bulunduğuna yerler olarak belirtir. (Tellioğlu, 2004). Trabzon tarihi konusunda çok değerli çalışmalar yapan, olan Mahmut Goloğlu ise bu konu hakkında şunları ifade etmektedir: "1058 yılından itibaren, Müslüman Türk ordular, Trabzon bölgesine akınlar yaptılar ve Trabzon şehrinin kale duvarlarına kadar gelerek, kaleden şehri de dâhil olmak üzere bütün Doğu Karadeniz Bölgesini istilâ etmişlerdir. Öyle ki, tarihte ilk kez 1081 yılında Türkiye adını verilen ülkenin sekiz ilinden birinin adı, "Caniközü" idi ve böylece şehri Trabzon'du. Ve o tarihte iki Trabzon vardı; Biri Trabzon Kalesinin içindeki Trabzon şehri ki Hıristiyan bir yerli vali ile Bizanslılar tarafından idare ediliyordu, ötekisi Kale dışındaki Trabzon şehri ve bütün Trabzon bölgesi ki, Danişmendilerin idaresinde idi" (Goloğlu, 2000). "Malazgirt Savaşı'ndan sonra Bizanslı Doğu Karadeniz Bölgesinde çöken siyasî otoritesi, bu devletin Kaldia eyaleti¹² valisi olan Theodore Gabras tarafından yeniden tesis edilecektir. Theodore Gabras, 1075 yılında şehrin ileri gelenlerinin desteğiyle Türkleri Trabzon'dan çıkarmayı başarmıştır" (Tellioğlu, 2004). Bu görüşü doğrulayan Anna Komnena "Trabzon'u Türklerin elinden ancak, Theodoros Gabras kurtarabilmiştir" (Kommena, 1996) demektedir. Burada Türklerin Trabzon şehrinin içine kadar girip girmedikleri kesin değildir. Nitekim Fallmerayer şehrin dışında bir Türk varlığından bahsetmemiştir. Ancak Theodore Gabras için Türkleri Trabzon'dan çıkarmaya çalışması olarak gösterildiğine göre ve şehrin dışındaki dağlık arazi ve yöreler Türklerin elinde bulunduğuna göre biz bu üç yıl Türklerin şehir merkezinde de hâkim olduğunu söyleyebiliriz. Bu üç yıl sonunda Trabzon şehir merkezinde otoriteyi sağlayan ve şehir merkezini de Türklerden kurtaran Gabras ve Mahmut Goloğlunun dediği

¹² Khaldia eyaleti, Arapların hudut bölgelerine düzenlediği akınlar, önlemek amacıyla Trabzon merkez olmak üzere, Ulu İran, Kelkit, Bayburt, Çoruh ile Harit boyları, içine alacak şekilde kurulan bir eyalettir.

gibi 1081 y.l,na gelindi inde ise iç ve d, olmak üzere iki ayr, Trabzon kentinden bahsedebiliriz.

Bu tarihten itibaren Türkler ilk yüz sene Anadolu'daki fetihlerini tamamlamak için çabalarırken, Bizans da H,ristiyan dünyas,ndan destek alarak Türkleri Anadolu'dan ç,karabilmek ad,na Haçlı, Seferleri düzenliyordu. Anadolu tümüyle siyasî olarak istikrars,z bir görüntü çizerken, yo un bir askeri dönem geçiriyor, s,kça göç al,yor ve nüfus de i imleri ya ,yordu. Anadolu'ya bu siyasi mücadeleler devam ederken girdi i tahmin edilen Çepniler'ın öncesinde Do u Karadeniz bölgesi ve çevresinde faaliyet gösteren siyasi olu umlar,n irdelenmesi çal, mam,z için gerekli görülmü tür.

2.3. Çepniler'den Önce Do u Karadeniz Bölgesi ve Yak,n Çevresindeki Siyasi Olu umlar Kurulan Devletler ve Beylikler

1075 y.l,nda Türkleri Trabzon'dan ç,karan Theodore Gabras bölgede müstakil bir idare kurmu tu. 1091 y.l,nda mparator Alexis taraf,ndan yerinden at,lan Theodor Gabras'ın yerine, Gregoire Toronites tayin edilmi , ondan sonra Konstantin Gabras, Trabzon'a hâkim olarak bir Rum dukal, , meydana getirmi tirö (A an, 1998). XI. yy'da Trabzon'un do usunda ve güneyinde ise kontrol Türklerin elindedir. 1080 y.l,ndaki fetihlerden sonra Bizans'ın bölgedeki hâkimiyetini Türklerin ele geçirdi ini gören ve destek alabilece i hiçbir kuvvetin kalmad, ,n, anlayan Gürcü Kral, II. Giorgi, Selçuklu Sultan, Melik ah'a tabi olmu ve haraç vermeyi kabul etmi tirö (Tellio lu, 2004). Türkler güneyde de Artvin-Gümü hane-Bayburt ve Erzurum topraklar,nda yerle mi lerdir. Görülen o ki Türkler Karadeniz'ın sahil k,sm,na inmemi veya inememi fakat hemen denize paralel uzanan da lar,n ard,ndaki k,rsal kesimde egemenli ini kurmu tur. Orta Karadeniz Bölümüne gelindikçe yine k,y,ya inemeyen bir yapı,da Niksar merkezli Dani mendo ullar, beyli i kurulmu ve bölgede söz sahibi olmu tur. Erzurum, Kars, Pasinler, Oltu, Tortum, spir, Bayburt, Tercan bölgelerinde Saltuklular beyli i; Erzincan, Kemah, Divri i ve arkî Karahisar'da Mengücekliler beyli i kurulmu ve Türkiye Selçuklu Devleti Anadolu'nun büyük bir bölümüne hâkim olmu tur.

Bunlar d, ,nda birçok Türk boyu, Türk a ireti ve ailesi Anadolu'da belli zaman ve yerlerde egemenlik sa lam, lard,r. Bu dönemin sonunda gelinen noktada

en önemli olan Türklerin ilk kez Karadeniz sahiline ç,karak bir limana hükmetmeleridir. öKaradeniz Bölgesindeki Türkmenlern uzun bir süredir Ünye ve Bafra gibi hem Trabzondan hem de stanbuldan uzaktaki k,y, köylerini zorlamakta olduklar, bu faaliyetleri s,ras,nda 1194te Samsunu ele geçirerek Karadenizde ilk liman, elde ettikleri bilinmektedirö (A an, 1998). 1194te Samsun liman, tam olarak Türklerin eline geçmeden uzun bir süre öncesinden itibaren Anadolu Selçuklular, liman,n bir k,sm,n, kontrol alt,nda tutuyordu. öII. K,l,ç Arslan, ehri ele geçiremese de, bölgeyi bask, alt,na alm, t,r. Bunun sonucunda Samsun, 1178 y,l,nda Selçuklular,n eline dü ecektirö (Bryer, 1980). Ayn, dönemde bir süreli ine elden ç,kan Samsunun egemenli ini Rükneddin Süleyman ah Rumlar, yenerek 1194te geri kazan,r. (Bryer-Winfield, 1985). Bu dönemde Anadoluya birçok haçl, seferi düzenlenir ve Bizans mparatorlar, da kötü durumdad,r. Haçl,lar istedikleri an Bizans mparatorunu de i tirebilecek bir otorite durumundad,r. Dolay,s,yla Trabzon Dükal, , dahil olmak üzere tüm bölge kar, ,kl,k ve istikrars,zl,k içindedir. Samsun liman,n,nda da Türklerin eline geçmesiyle Bizans-Trabzon ba lant,s, güçlkle kurulabilmektedir. öKarga al,k ve isyanlar,n devam etti i stanbul 17 Temmuz 1203 tarihinde Haçl,lar taraf,ndan i gal edilerek Aleksius IV. tahta geçirilmi ti. Fakat 1204 Ocaknda stanbul halk, isyan ederek Aleksius IV.yu öldürmü ve tahta babas,n,nda damad, V. Murtzuphlosu geçirmi ti. Bu olaydan sonra kendi aralar,nda anla an Haçl,lar 13 Nisan 1204te ehre sald,rarak üç gün ehri ya malay,p stanbulda bir Latin devleti kurarlar. stanbulda bir Latin devleti kurulmas,ndan sonra Bizans taht,n,nda varisleri ve asilzadeler stanbuldan kaçarak s, ,nd,klar, bölgelerde yerli halk,n deste i ile Bizansn devam, say,lan devletler kurmu tuö (Albayrak, 2003). Di er taraftan Gürcüler de bölgede siyasi güç kazanmak için çabalamaktayd,lar. Bizansn durumundan yararlanmak için Trabzon üzerine sahil taraf,ndan sald,r,larda bulunuyorlard,. öGürcü David sald,r,lar,yla sahil hatt,nda heyecan yarat,rö (Hahanov, 2004). Davidten sonra gelen Çariçe Tamarada bu yönde u ra lar vermesine ra men çok ba ar,l, olamad, , dü ünlmektedir. Ancak öÇariçe Tamara, Konstantinopolde meydana gelen saray isyan, ile alakadar Trabzonda meydana gelen i lere kar, ,rd,ö (Hahanov, 2004). Çariçe Tamara böylece askeri yöndeki ba ar,s,zl, ,n, siyasi otorite bo lu u bulunan stanbul ve Trabzonun bu bo lu unu de erlendirerek ba ar,ya çevirmi tir. Nitekim Do u Roma mparatorlu unun taht,nda oturan Komnenoslar,n sonuncusu Andronikos Komnenos (11831185)n o lu Manueln iki o lu Aleksius ve David geli en olaylardan sonra Tamaraya

s, ,nd.,¹³ Trabzon ise bu s,rada ba ,ms,zl, a can at,yorduö (Hahanov, 2004). Daha öncede belirtildi i gibi Haçlılar İstanbul'da bir Latin devleti kurunca halk,n yardım,yla Bizansın devam, sayılan devletler kurulmu tu. Bunlardan birincisi Feodor Laskarın znik Bölgesi merkez olmak üzere kurdu u Nikey, di eri ise Trabzon'du. Aleksius 1204 y,l,nda Tamaraın,n askerleri ile birlikte Trabzon'a girdiö (Finlay, 1851). Böylece Komnenlerin Trabzon Devleti kurulmu tur. Aleksiusün küçük karde i David ise Samsun ve Sinop'a kadar sahil boyunca ilerleyince etraf, Türklerle çevrili olan Karadeniz sahil erisinde egemenlik kurabilen bir Komnen Devleti ortaya ç,km, t,r. Hatta o dönemde H,ristiyan olan K,çak Türklerinin Gürcü Çariçe Tamaraın,n ordusunu olu turan paral, askerler oldu unu göz önüne ald, ,m,zda, bölgede Türk unsurunun sahil k,sm,na, hatta ehir içlerine de girmi oldu u dü ünülebilmektedir. Bu konuya ve K,çaklara bölge tarihi aç,s,ndan ayrı bir yer vermemiz gerekmektedir. Görülece i gibi K,çak Türkleri Do u Karadeniz Bölgesi kültür tarihinde veya ilerde olu turulabilecek bir müzik tarihinde önemli bir rol oynayacaktır.

2.4. K,çaklar ve Bölge ile li kisi

Karadenizin kuzeyinde XI. Yüzy,l,n ba lar,ndan itibaren ortaya ç,kan K,çaklar, di er Türk boylar,yla ili kili olarak tüm kuzey bozk,rlar,na yay,lm, t,rlar. K,çaklar Rus kaynaklar,nda Polevets, Bizans kaynaklar,nda Kuman, Ermeni kaynaklar,nda Khartes, Alman kaynaklar,nda ise Falben olarak adlandır,rlar. Kumanlara bu kadar çok ad verilmesi, onlar,n antropolojik özellikleri ile ilgilidir. Rusça, Almanca ve Ermenice bu kavme verilen ad,n manas,, öaç,k sar,ö ve ösaman renginde olan sar, saçö, ifade etmektedirö (Tellio lu, 2004). K,çaklar tarih boyunca Bizans, Macaristan, Bulgaristan, Romanya, Rusya, Gürcistan ve Trabzon Krall, ,nda önemli roller oynam, t,r. Bu durum K,çaklar, incelerken bu bölgeler aras,ndaki ba lar, ortaya koymay, gerektirmektedir.

¹³ Andronikos Komnenosün (1183-1185) ayaklanan Do u Roma halk, tarafından tahtan indirilip yerine Angelos hanedan,ndan saaklos II (1185-1195)ın geçmesinden sonra Andronikos Komnenos ve o lu Manuel vah i bir ekilde öldürülmü tü. Manuelın hapsedilen Aleksius ve David ad,ndaki iki küçük çocu u akrabalar, olan Gürcistan Kraliçesi Tamar tarafından hapisten kaç,rt,lm, t,. (Albayrak, 2003, 72) Manuel a ,r ate içerisinde öldü ünde Aleksius be ya ,nda idi. (Hahanov, 2004, 18).

Tarihi olaylar, incelediğimiz zaman Kıpçakların Doğu Karadeniz Bölgesi'ne girmelerinin Kafkasya ve Gürcistan üzerinden olduğunu görürüz. Gürcistan kralı, David Ahamenebeli (1091?-1125) on ikinci asrda ülkesinin durumunu düzeltebilmek için birçok reformlar uygulamaktaydı. Kendi komutasında sürekli ve nizami bir ordu kurmak için Kuzey Kafkasyaya giderek orada Kuman/Kıpçak oymaklarıyla anlaşarak, askerlerden oluşan bir ordu kurdu (Bilgin, 1998). Kıpçaklarla askeri yönden teması geçen David ilkeleri güçlendirmek için Kıpçak babası Atrakhan'la evlenmiş tirö (Kafeso lu, 1988). Bu dönemde bilindiği üzere Türkler Gürcistanın birçok bölgesine egemendirler. Gürcüler Türk baskısından Kıpçaklar sayesinde kurtulmuş, düştür. Böylece Atrakhan himayesinde Gürcistan'da kimi kaynaklarda 200.000'e, kimi kaynaklarda da 300.000'e yakın kalabalık bir topluluk oluşturduklar, belirtilir ve bunlardan 40.000 kişilik daimi bir atlı ordu kurulmuştur. Kıpçak kuvvetleri, Selçukluların vasal, olan emirlikleri Kür ve Çoruh boylarından uzaklaşmış, 1120'de 40.000 kişilik bir askeri kuvveti ile Kütayis'ten geçerek Borçalı, çay, boyundaki bölgeyi ele geçirip Kür'den Penek'e kadar olan topraklara hâkim olmuş tirö (Tellio lu, 2004). Önceki yıllarda sonra Kral David, Kumandan seçkin kölelerinden¹⁴ oluşan ve görevi Kral sarayını korumak olan 5.000 kişilik bir (Monaspa = Köle sipahiler adı verilen) özel muhafız ordusundan başka Kuman süvarilerinden oluşan 40.000 kişilik bir ordu kurmuştu. Bu ordu İran, Aran ve Doğu Anadolu'ya baskınlar, seferler yaparak 400 yıldır İslam hâkimiyetinde olan Tiflis'i 1122'de ele geçirerek Gürcü Krallığı'nın başkenti yaptı (Bilgin, 1998). Bu bölgede Çoruh vadisi, Spir, Ardahan, Göle, Oltu, Tortum, Tavşat, Ardanuç ve Yusufeli'ne yerleşen Kıpçaklar, Gürcülerin askeri olarak ordu komutasını tamamen ele geçirmiş ve 1200'dü yıllara doğru gelindiğinde Gürcü devletlerinde de üst düzey görevlerde bulunacak konuma gelmiştir. Böylece Gürcü soylular ile Kıpçaklar arasında problemler yaşanmaya başlamış, tır. Ötamarhanın tahta çıkması, uzun süre tanrımayan lordlar, daha sonra Giorginin iktidarına getirdiği kadrolara saldırmaya başlamış, Kraliçeye ultimatom vererek, Genelkurmay Başkanı, Kubasar ile Hazine ve Gelirler bakanı, Apridoni'nin görevden alınmasını, art kömürlü (Tellio lu, 2004). Tamara ve ondan önce tahtın sahibi olan babasının iki sadık adamı, Kıpçak Türkü Kubasar ve Apridoni'nin görevden zorunlu olarak alınmasını, Gürcü

¹⁴ Kuman birliğine bağlı, Peçenek ve Uz toplulukları,

kaynaklar, ötaht,n yenilgisiö (**Berdzeni vili ó Cana ia, 2000**) olarak adlandırılır. Kraliçe Tamara tüm bunlara rağmen Kıpçak babasının kardeşi Sevinç önderliğinde Gürcistan'a ikinci bir Kıpçak göçü girmesini sağlamıştır ve bunun sonucunda eski Gürcü tarihlerinde yeni gelen Kumanlarla eski gelmi Kumanlar, birbirinden ayrılmak için "Eski Kıpçak", "Yeni Kıpçak" terimleri kullanılmıştır (**Bilgin, 1998**). Bu noktada Tamara'nın amacı, bizce ordusunu güçlendirip daha sonra yapacağı İstanbul ve Trabzon seferlerine hazırlık yapmaktır. Nitekim daha önce bahsedildiği gibi Tamara o dönemde İstanbul ve Trabzon'un içişlerine karışabiliyor ancak askeri açıdan başarısız oluyordu. Ordunun ilerleyeceği mesafenin uzun ve zor bir koşu rafa olduğu da buna katarsak Tamara'nın ordusunu güçlendirme zarurietini ortaya çıkarmaktadır. Tamara yine daha önce bahsedildiği gibi İstanbul'da devrilmiş Komnenos hanedanının iki varisi Aleksius ve David'i tutarak kurtarmış ve Gürcistan'a getirmiştir. Bizanstaki karışıklıklar fırsat bilerek ordusunu da Kıpçak Türkleriyle kuvvetlendiren Tamara 1204'te İstanbul'u ve Bizans tahtını ele geçirmek için yola çıkar. Karadeniz boyunca ilerleyen iki kardeş önderliğindeki ordular Trabzon'a girer ve şehri ele geçirir. David yoluna devam ederek Karadeniz Ereğli'sine kadar ilerler ancak Bizans'tan kaçarak znik yerleşen Laskar'a yenilerek Samsun, Sinop bölgesine çekilmek zorunda kalır. Trabzon Krallığı'nın kurulmasında hizmet eden ve yönetimde önemli görevler alan Kuman asıllı Türklerin birçoğu bundan sonra aileleri ile birlikte Trabzon'un civarında askeri bakımdan önemli yerlere yerleşmiştir (**Bilgin, 1998**). Kıpçakların Trabzon şehrinin korunmasında ve yayılmasında önemli rolleri olmuştur. Nitekim Trabzon Rum Devleti, Gürcülerle akrabalık ilişkilerini koparmamış, böylece siyasi varlığını devam ettirmeye çalışmıştır. Krimsky "öon üçüncü asr başında Gürcü Prensesi Tamara'nın yardımıyla teessüs eden Commenodların Trabzon imparatorluğu Gürcistan'da sık münasebette bulunmakta idi" (**Ertaylan, 2001**) der.

Bu sayede Trabzon Rum Devleti'nde egemenlik kurmuş ve hatta devlete varis olma derecesine yükselmiş Kıpçak Türklerine rastlanmıştır. Trabzon Krallığı'na ait kaynaklarda yer alan isimler üzerine çalışmaları yapan Rus bilim adamı, ukurov, Trabzon civarındaki kilise defterlerinde Türkçe isimler taşıyan Hristiyanlara ait kayıtları tespit ettikten sonra Trabzon sarayı tarihçisi Panaretos'un kroniklerinde Komnenos hanedanına bağlı bazı kimselerin Türk orijinli (Akbuğa, Anakutlu, Acakutlu gibi) lakapları bulunduğunu iddia ederek özellikle Trabzon sarayının

tarihçisi olan Panaretos'un bu isimlerin do u transkripsiyonunu vermi olmas,na dikkati çekerö (Bilgin, 1998). Bunun yan, s,ra bölgede K,çak varl, ,n,n ne kadar güçlü oldu unu gösteren bir delil de yine ukurov'da u ekilde geçmektedir: öDo u Karadeniz Bölgesi'nde dil bak,m,ndan etkili baz, Türkçe konu an Bizansl, gruplar vard,r ve bunlar Türkçe sözcükleri Rumca'ya sokmu lard,rö (Shukurov, 1998). Trabzon'a gelip uzun süre alan çal, mas, yapan bilim adamlar,ndan Brandemoen ve Bryer de bu görü ü do rulam, lard,r. Brandemoen'e göre ö14. yüzy,l ba lar,nda Do u Karadeniz iki dilli (Rumca ve Türkçe) guruplar,n ya ad, , bir bölgedirö (Shukurov, 1998). Günümüzde halen Do u Karadeniz Bölgesinde konu ulan Karadeniz ivesi bize K,çak Türklerinden kalma bir dildir. Hatta bu a z,n K,çak yerle imleriyle ba lant,l, olarak Bat, Rumeli Türk a ,zlar,yla ortakl, , ve akrabal, , söz konusudur.¹⁵ Nitekim Karadeniz'in kuzey bozk,rlar,nda diledi i gibi yay,lan K,çaklar burada Uz ve Peçenek gibi di er Türk boylar,yla kar ,la m, lard,r. Bu ekilde zaman içinde Bizans'a kar , yapt,klar, sava larda Trakya ve Balkanlara yerle en K,çaklar, ayn, zamanda Kafkaslar ve Gürcistan üzerinden de Do u Karadeniz Bölgesi'ne yerle mi lerdir. öUzlar, Tuna ötesine atarak Karadeniz'in kuzeyindeki bozk,rlara (De t-i K,çak) hâkim olan Kuman (K,çak)lar, 31 May,s 1233 tarihinde Kalka Nehri boyunca cereyan eden muharebede Mo ollar taraf,ndan a ,r bir yenilgiye u rat,ld,lar.1237ö1238 y,llar,nda Rusya'n,b büyük bir bölümünü hâkimiyetleri alt,na alan Mo ollar 1239'da ikinci defa Kuman (K,çak)larla sava arak onlar,n Karadeniz'in kuzeyindeki hâkimiyetlerine son verdiler. Kumanlar,n büyük bir k,sm, (40.000 Kuman-K,çak) atl,s, Macaristan'a s, ,nd,lar ve H,ristiyanl, , da kabul ettiler. Di er bir k,sm, ise, Balkanlar'ın çe itli bölgelerine da ,ld,larö (Güngör-Argun ah, 1991). Bu dönemde Balkanlar'a da ,lan K,çaklar üzerine en önemli gösterge bat,l, misyonerler taraf,ndan derlenen ve ilk kopyas, 1303 tarihinde bas,lan, günümüzde orijinal nüshan,n Venedik kütüphanesinde bulundu u 2500 kelimelik öCodex Cumanicusö Kuman sözlü üdür. Sözlük Latince yaz,lm, t,r ve bugün de burada geçen birçok kelime bu bölgelerde aynen kullan,lmaktad,r. 1992

¹⁵ Rumeli a ,zlar,n ilk inceleyen Polonyal, Türkolog Tadeusz Kovalski'dir. Onu Gagauzca ara t,rmalar,yla Moscov, Radloff, Dimitriev, Dimitr Gajdanov, Janos Eckman takip etmi lerdir. Macar Türkolo u Gyula Nemeth'in Györg Hazai, R,za Mollov ve Mefkure Mollova ile birlikte yapt, , çal, malar, daha sonra Hüseyin Dall,ın, çal, mas, bat, Rumeli a ,zlar, ile Kuzeydo u Anadolu a ,zlar,n,n akrabal, ,n, ortaya ç,karm, t,r (Karaörs, 1998, 90).

y,l,nda Peter B. Golden isimli bir Amerikalı,ın incelemesinde Codex Cumanicusun dil özellikleri verilmektedir. Buna göre öyil (y,l), kece (gece), kormek (görmek), e itmek (i itmek) kun tovusi (gün do u u), bulud (bulut), abu qa; qart (ya l), tугan (dükkân), temir (demir), sagal (sakal), qızil (k,z,l), tanur ki i (tan,r ki i), ka uk (ka ,k) vb. Bunlar, seçmemizdeki sebep (-i), (k-g), (e-i), (d-t), (-u) harflerinin bugün dahi Do u Karadeniz Bölgesinde ayn, ekilde kullan,lm,ndandır.¹⁶

Dil ve ya ay, özelliklerinden ba ka K,ıçakların Do u Karadenizde b,rakt, , en önemli etnografik alet belki de kemençedir. Bu ayr,nt, bilim çevrelerince pek incelenmemi olup bu konuda kesin bir iddia ortaya koymak yanl, olur, ancak K,ıçakların bu konuda önemli oldu u dü ünülmektedir. öKemençe Kumanlarda ah,s ismi olarak da kullan,lm, t,rö (**Rasony, 1966669**). ö1290da Macar Kral, IV. Laszloyu öldüren Kumanlardan birinin ad, Kemenche idiö (**Bilgin, 2000**). Kemençenin bir müzik aleti olarak Codex Cumanicus da geçti i iddias, da vard,r.¹⁷ Bu arada K,ıçakların ya ad, , öK,r,m yar,madas,nda Kemençe, Küçük Kemençe, Murtazar Kemençe isimli köylerö (**Bilgin, 1998**) görmek mümkündür. Çepnilerin ya ayan en ünlü kemençecilerinden Kâtip adide ökemençe bize G,ıçaklardan geldüö (**adi, 2005**) demektedir. Ünlü Türk müzikolog Mahmut Rag,p Gazimihal öTrabzonada Oyunö ba l,kl, yaz,s,nda öDo u Karadeniz bölgemizin oyunlar, K,ıçak toprakları,ın tarihteki kültür durumları,yla o kadar yak,nl,k arzetti i hissini uyand,r,yorlar ki bu bölgemizde Hun, Koman, Avar s,z,nt,ları,ndan Türk oymakları,ın s, ,nak bulup yerle mi liklerine inanmak gerekmektedir. Fetihöten önceki ça larda da bu bölgede Türkçe konu an oymakları,ın yerle ik bulundu u muhakkakt,rö (**enel, 1994**) demektedir. Do u Karadeniz Bölgesine gelerek saha ara t,rmas, yapm, olan Laurence Picken ise organolojik bir çal, ma yapm, t,r. Pickenö göre günümüzdeki kemanları,ın ilkel modelleri do udan bat,ya gitmektedir ve yeryüzünde çal,nan ilk yayl, çalg,lar Horasan ve Transoxiana (Kwarazm)

¹⁶ Kizil a aç fidani
Tepeden budanur mi?
nsan sevdu u yardan
Bu kadar utanur mi?

Bu manide görüldü ü gibi kizil kelimesi ortakt,r.
Bu ekilde sonsuz say,da örnekler verilebilir.

¹⁷ Albayrak, 2003, 107.

Türkleri tarafından çalınan, t.r. Burada belirtilen çeşitli keman yapım özelliklerinin hangi rotayla izleyerek Avrupa'ya ulaştığını bilinmemektedir. Fakat yine de bunu vurgulamak gerekir ki Kafkasyanın vadilerinden ve Anadolu'nun bir ucundan diğere geçen rota, birkaç olasılıkla, rotadan sadece biridir. Araplar 712'de İspanya'ya girmişlerdir ve bu da Transoxiana'ya girdikleri on yıllık dönemle aynıdır. O andan itibaren de bu yol artık İslam dünyasının aracılığıyla yayılmaya açık hale gelmiştir. 709'dan itibaren, Araplar Horosan ve Transoxiana (Kvarazm) Türkleriyle iletişimde bulunmuşlardır. Bu yerler, lavtaların yaygınlaşmasına başladığı ilk yerler olarak kayda geçmiştir (yukarıda bahsedildiği gibi) (Picken, 1975). Kemence'nin organolojik olarak yaygın bir lavta cinsi olduğunu düştüğümüzde bu tip çalgılar, ilk olarak Türklerde görülmesi bizim için önem arz etmektedir.

Karadenizin kuzey bölgelerinde yaşayan bir başka Türk boyu da Gagauzlardır. Bu Türk topluluğu Ortodoks Hıristiyanlık inancına sahip olup, günümüzde Moldova başta olmak üzere Bulgaristan, Romanya ve çevrelerinde yaşamaktadır. Gagauzların menşei hakkında çeşitli iddialar mevcuttur ve bunların bir kısmı Gagauzlar, Uzlara, bir kısmı Karakalpaklara, bir kısmı Kıpçaklara bir kısmı da II. Zeddin Keykavus'un takiben Rumeli'ne geçmi olan Selçuklu Türklerine bağlanmaktadır. Gagauz adının da bu görüşlere bağlı olarak Kara+Ouz, Gök+Uz, Gaga+Ouz, Keykavus kelimelerinden geldiği belirtilir. Gagauzların bizim için önemi Karadeniz'in kuzey kesimindeki Türklerin geleneklerini bölgede günümüze dek korumuş olan tek topluluk olmasıdır. Aynı bölgede yaşayan tüm Türk toplulukları, diğer milletlerin içinde eriyip Türklüğünü büyük ölçüde kaybederken Gagauzlar bir topluluk halinde bu bölgede varlıklarını korumuşlardır. Gagauzlar Hıristiyan olmalarına rağmen, Hıristiyanlığın temel esprisine aykırı olarak kurban kesmekte, hatta Divanü Lügati't-Türk'te izah edilen "İdukö kurbanı", "Allah'ın adını alırken ya atmakta; Türk destanlarında önemli bir yer tutan, Türk kavimlerinde kutsal kabul edilen "Kurt" için "Kurt Bayramı" kutlamakta, hatta bugün Göktürklerin bayraklarını kendilerine bayrak olarak seçmiş bulunmaktadırlar (Güngör-Argun, 1991, VII).

Resim 2.1. Gagauzlar,ın günümüzde topluluk halinde ya ad, ,n,n gösterilmesi
(Ka ,kç,-Y,lmaz, 2000)

Karadeniz'in kuzey-bat,s,nda ve Balkanlar,n çe itli yerlerinde ya ayan bu toplulu un men ei üzerindeki iddialardan birinin K,pçaklara dayand,r,lmas, dikkatimizi bu yöne çekmi tir. Bu iddiaya göre; öGagauz kelimesinin Gaga-(K,pçak Türklerine verilen bir isim) oldu u, öGaga+Uz=K,pçak-O uzöün birle mesinden meydana gelebilece i ve kelimenin de öK,pçak ülkesinden gelen O uzlarö anlam,nda dü ünülebilece i gibi, Uzlarøn K,pçaklaröda kar, mas,ndan dolayı, öGaga+Uzö sözünün ç,kt, , dü ünülebilirö (**Güngör-Argun ah, 1991**). Bizim için bunun önemli olan noktas, ise Gagauzlarönda t,pk, K,pçaklar gibi Do u Karadeniz Bölgesiyle ortak kültürel nitelikleri ve akrabal,klar,n,n görülmesidir. öGagauzlarda Kemeñçe kelimesinin anlam, Keman olup, Kemeñçe çal,p oynanan oyunun ad, da Horondur. Ayr,ca Gagavuzlardan derlenmi dil ve masal, bilmece vb. gibi halk edebiyat,na ait malzemelerin bir de erlendirmesi yap,ld, , zaman Trabzon bölgesi ile çok büyük bir benzerlik oldu u görülür. Ayn, eyi Kumanlardan kalm, dil ve halk edebiyat, malzemesi için de söyleyebilirizö (**Bilgin, 1998**). Bu bilgiler , , ,nda

Resim 2.2. Gagauz Kemeñesi (Ka ,kç,-Y ,lmaz, 2000)

Gagauz folkloruyla Do u Karadeniz Bölgesi folkloru aras,ndaki ortak noktalar vurgulanmaya çal ,lacakt,r. öGagauzlar müzik aleti olarak ça ,rtma, kaval, kemeñe, gayda kullanmaktad,rlar. Bunlar, icra edenlere ise; ça ,rtmac,, kemeñeci, gaydac, denilir. Gagauzlar daha çok türkü ça ,rlar. Bu türkülerin ço unun temas, ökah,rl,, kasvetli ve hüznüdüdür. Gagauz oyunlar,n,n en me huru horolard,r. Düz horo, Moldovan Horosu, harmandal, vs. Gagauzlar horo d, ,nda, kolca-elce ve biraz de i ikliklerle özeybekö de oynamaktad,rlar. Oyun havalar,n,n ise en çok bilinen ve yayg,n olan,; yol havas,, sofraya havas, ve gelin havas,d,rö (Güngör-Argun ah, 1991). Bilindi i üzere Do u Karadeniz Bölgesi oyunlar,n,n en me huru horonlard,r ve bölge müzi inde kullan,lan çalg,lar,n en önde geleni kemeñedir. Ayr,ca t,pk, Gagauzlardaki adland,r,lan öDüz Horonö mevcuttur. Bunun yan, s,ra öyol havas,ö ve ögelin havas,ö da Do u Karadeniz Bölgesi nin hemen her yerinde de i ik varyantlar,na rastlanan çok yayg,n havalard,r. Gagauzlardaki dü ün geleneklerinde de türküler, çalg,lar ve oyunlar aras,ndaki ortakl,klar ilgi çekicidir. öK,na haz,rlan,nca orada bulunan kad,nlardan biri ev ev dola arak tan,d,k kad,nlar, gelin evine ök,nayaö davet eder, ayn, gece bir de kemeñeci ve gaydac, ça ,rl,r. Bunlar k,na gecesi müddetince hüznü ark,lar, türküler okurlar (í .) Yemekler yenilirken ba ta duranlar ökar ,lamaö denilen bir oyun oynarlar (....) Cumartesi son olarak, Cuma günü davet edilmi olan misafirler ellerinde hediyelerle güvey evine gelirler.

Burada horo oynanır. Güveyin yan,nda kalan gençler keman¹⁸ sesleri aras,nda tra olurlar (....) Gelin evine do ru gidilirken en önde çalg,, onun arkas,nda bir mum, onun arkas,nda güvey, daha sonra bir mum, sonra sa d,ç, sa d,çtan sonra erkekler, en arkada da kad,nlar yürür. Cumartesi günü, baz, dü üncülerle birlikte sa d,ç gelinin yan,na gelir, gelin gelinlik elbiseleri ve duva ,n, giyer, horo oynanır. Horonun ortas,na su ile dolu bir kova, ayr,ca bir tas içinde su konur. Gelinin tasa vurmas, istenir. E er tas kapaklan,rsa bir o lan, kapaklanmazsa bir k,z do uraca ,na inan,ırö (Güngör-Argun ah, 1991). Burada kullan,lan ögaydaö Do u Karadeniz Bölgesiöndeki ötulumö veya ötulum-zurnaö diye adland,ran çalg,y, bize an,msatmaktadır. Ancak bu konuda elimizde bunu güçlendirecek hiç bir kaynak bulunmad, ,ndan öödür veya de ildir demek yanl, olur. leride yap,labilecek etnografik çal, malar ve alan ara t,rmalar,yla çalg,n,n s,n,fland,r,mas, ve bilim dünyas,na kazand,r,lmas, en büyük temennimizdir. öKar ,lamaö türündeki oyunlar da Do u Karadeniz Bölgesiönde Giresun ve Ordu illeri ba ta olmak üzere birçok yörede oynanmaktadır. Ayr,ca bu oyunlar Trakyaöda ve Balkanlarda da çok yayg,n olarak görünmektedir. Bunlar,n yan,s,ra de inmek istedi imiz bir di er husus da öçalg,öya verilen önemdir. Gelin evine do ru yürürken önden arkaya do ru bir s,ralama vard,r ve Gagauzlarda burada görüldü ü üzere çalg, en önde gider. Gelinin su dolu tasa vurarak çocu unun cinsiyetini belirledi ine inan,lan i lemi öhoroö halkas, içerisinde yap,yor olmas, da çok anlaml,d,r.

Resim 2.3. Gagauzlar,n halka ekinde oynad, , yöresel oyunlar, hora. (Güngör-Argun ah, 1991)

¹⁸ Gagauzlarda kemençeye keman da denilmektedir.

Resim 2.4. Gagauz kemençesinin orkestra içinde kullanımı, (Güngör-Argun ah, 1991)

Bunların dışında, Gagauz halk edebiyatından da örnekler sunulabilmektedir. 2005 yılında, Gagauz yazında Doğu Karadeniz Bölgesi'nde gerçekleştirilen uluslararası araştırmada Giresun'un Görele ilçesinde tanınan kemençecilerden Kâtip adı tarafından söylenen bir türkünün dörtlüünden oluşan bir mani Gagauzlarda da derlenmiştir:

Ö Armut Dalda Bir Sıra
Yarım Gider Mısra
Koyun Olsam Otlasam
O Yarın Ardı Sıra (Güngör-Argun ah, 1991).

Yine Görele'de elde ettiğimiz Pico lu Osman'a ait eski kemençe kayıtlarında Trabzon'da bir kuş varö diye bahseden ve devam eden Tamzara Türküsü mevcuttur. Aynı maniye Kurtakum¹⁹, Erzurum ve Söğüt yerleşim yerleri başta gelecek şekilde arşivlerde rastlanmıştır. Gagauzlarda da bu mani İstanbul ehline atfedilmiştir.

Ö İstanbul'da bir kuş var
Kanada'da gümü var
Gitti yarım gelmedi
Helbet bunda bir i varö (Güngör-Argun ah, 1991).

¹⁹ Muğla dolaylarında bir köy adı.

Gagauzlarda görülen atasözleri, deyimler ve bilmeceler arasında da dikkate değer benzerlikler saptanmıştır, t.r.

Ö- Ben ona deorum²⁰ öhad,m,mö, o bana soruyor kaç u aan²¹ var?

- Bizim horu²² büyük²³ pergel.
- Horu bir kere de ihterlamaz²⁴.
- Horuya tutundun oyna ba adan²⁵!
- Susan u aa meme vermezler.
- Av amnein²⁶ ençesi,
Çingene kemeñesi (Sivrisinek)
- Bir ana, u aklar,n, tan,m,yor (Bal,k)ö (**Güngör-Argun ah, 1991**).

Bunlar d, ,nda Gagauzlardan derlenmiş bir kemeñeci masal, ekte sunulmuştur.

Kumanlar ve Gagauzlar,n tarih içindeki ortak noktalar, H,ristiyan olmaları, ve Türkçe konuşmalarıdır. Dolayısıyla daha önce belirtilen iddiaya göre birbirlerinin devam, veya kendisi olabilecekleri gibi, olmaları da birbirleriyle yakın ili ki kurabilecekleri dü ünülmekte ve ya ad,klar, bölgelerde aynı halk edebiyat,n,n özelliklerini taşımaları, mümkün görünmektedir.

Bunlar,n yanı sıra günümüzde Balkanlar ve hatta Macaristan'da dahi kemeñe ve kemeñe benzeri müzik aletleri çalınmaktadır. Ayrıca Trakya'daki ve

²⁰ Deorum (=diyorum)

²¹ U aan (=U a ,n): çocu un

²² Horu: yörede oynanan halka ekinde oyun adı,

²³ Büyük (=büyük)

²⁴ hterlamaz (=ihtiyarlamaz)

²⁵ ba adan (=ba tan)

²⁶ av amnein (=ak amleyin)

Do u Karadenizdeki 5,7 ve 9 zamanl, usullerin yak,n benzerli i de bu bölgelere K,çaklar,n miras, olabilir.

Laszlo Rasonyi, Gyula Nemeth, Karoly Czegledy gibi Macar bilim adamlar,n,n eserlerinde Karadeniz'in kuzeyinde ya am, olan Türk topluluklar,n Macaristan'da önemli etkiler gerçekle tirdi i ve kültürel izler b,rakt, , belirtilir. Bu izler yer isimlerinde de ayn, ekilde görülebilmektedir. Örne in; öKaradenizdeki en büyük K,çak yerle im yeri, Borçal, (Berçel) oyma ,ndan ismini alan Borçkađ,rö (Telliö lu, 2004). Bu oyma ,n varl, ,na Macaristan'da da rastlanmaktad,r. (Rasony, 196669). Buna göre Do u Karadeniz Bölgesi ile Macaristan aras,nda bir ba oldu u dü ünülmektedir. Bu dü üncenin en önemli kaynaklar,ndan biri de mevcut yer adlar,d,r. Buna göre; öMacara (Al,nyayla / Torul) Maçur (Harmanözü / Bayburt), Macarolu (Çand,rçal, / Giresun), Macera (Gökçebel / Akçabat), Mucura (Do anköy / Akçabat), Macarl, (Akçabat / Kuruçam köyünün mahallesi). Macara (Vakf,kebir), Macareltak, la , (av at), Macarl, Deresi (Yusufeli), Macur (Duruçay / Demirkent-Yusufeli), Macera ve Macarl, Yaylalar, (Giresun Espiye), Macarmiç (Sürmene-Oylum köyünün mezras,) ve Macar (Sürmene Çar , mahallesi A ulot soka ,n,n güney yönünde ve devam,ndaki s,rt)ö (Bilgin, 1998) gibi yer isimleri tarihten günümüze Macarlardan kalma bir miras gibi görünmektedir.

K,çaklar Trabzon bölgesine yerle tiklerinde bölgeyi derinden etkilemi hemen o dönemde birçok özelliklerini buraya a ,lam, lard,r. Bu özelliklerden biri de kemeñe ve horon neden olmas,n? Bugüne kadar ula an izlere bak,l,rsa kemeñe Karadeniz'in kuzey bozk,rlar,nda K,çaklar ve onlarla etkile en tüm topluluklarda hemen hemen görülmektedir. K,çaklar,n Karadeniz'in kuzeyindeki ya amlar,ndan önceki varl,klar, net olarak bilinemedi inden bu saz,n ilk olarak onlar taraf,ndan kullan,p kullan,lmad, , konusu karanl,kt,r. Do u Karadeniz Bölgesi'nde çal,nan kemeñenin ise farklı iddialar da olmakla birlikte bölgeye taraf,m,zca burada anlat,lan yolla gelmi oldu u dü ünülmektedir.

3. ÇEPN LER

3.1. Çepnilerin Kimli i

Çepnilerden ilk olarak bahseden yazılı kaynak Kağarlı, Mahmud'un 1072-1076 yılları arasında yazdığı ve "Divanü Lügati't-Türk" adlı eseridir. Kağarlı, Mahmud'a göre Çepniler Oğuzların yirmi iki bölüğünden yirmi birincisidir (Atalay, 1986).

	BOYUN ADI		DAMGASI
1	Kınık	قنق	ك
2	Kayığ	قبيج	كبيج
3	Bayundur	بايندر	ب
4	İwa, Yıwa	ايفا . يفا	ا
5	Salğur	سلفر	س
6	Afşar	افشار	ا
7	Beğ-Tili	بغتلي	ب
8	Bügdüz	بكدز	ب
9	Bayat	بيات	ب
10	Yazğır	يزغر	ي
11	Eymür	ايمر	ا
12	Kara-Bölük	قرا بلك	ق
13	Alka-Bölük	القالبك	ق
14	İğdir	اكد	ا
15	Üregir, Yüregir	ايرگر ، يرگر	ا
16	Totırka	توترقا	ت
17	Ulla-Yuntluğ	اولا يندلغ ²⁵	ا
18	Töker	توكر	ت
19	Beçenek	بچنك	ب
20	Çuvaldar	چوولد ²⁶	چ
21	Çepni	چيني	چ
22	Çarukluğ	چارقلغ ²⁷	چ

Kaşgarlı'daki Oğuz Boyları

Tablo. 3.1. Kağarlı, Mahmud'un belirttiği Oğuz Boyları,(Gülay, 2001)

Öfahreddin Mübarek ahmet XIII. Yüzyılın ilk yıllarında yazdığı, tarihinde görülen Türk kavimleri arasında da adının zikredildiği görülür (Sümer, 1992-A). XIV. yüzyıl başlarında İran Moğollarının İhanlı Devleti veziri Reiseddin Fazlullahın önderliğinde bir heyet tarafından oluşturulan Câmîü't Tevârih adlı esere

göre O uzğun henüz ya arken Bozok ve Üçok diye ay,rd, , alt, o lunun yirmi dört torunu vard,r. O uzğun vefat,n,n ard,ndan yerine Kûn Han geçmi ve O uzğun çok de er verdi i bilge ki i Irk,l Hoca, devletin devaml,l, ,n,n sa lanmas, ve ilerde herhangi bir karga a ya anmamas, için yirmi dört o lunun her birine bir lâkap ve hayvanlar,na vurmalar, için bir tamga ve bir angun tespit edilmesi gerekti ini Kûn Hanø söyleyince o da bu fikri kabul etmi , Irk,l hoca da böylece her birine lâkap, tamga ve ongun tespit etmi tir. Buna göre Çepni, Üçoklarøn en büyü ü Gök-Hanøn dördüncü o ludur. õYa , olan her yerde durmay,p sava an (Kandaki ya , göre, derhal sava ,r ve çapar, Bahad,r)ö (Togan, 1972) olarak tan,t,l,r.öÇepniøn ongunu Sunkur, Umay, Ûlü ü de sol kar, ya r,n, sol yanba ö (Togan, 1972) t,r.

II. REŞİD UD-DİNE GÖRE OĞUZ BOYLARI					
	BOYUN ADI	ANLAMLI	ET KISMI	DİKKİMLİ DAMGASI	
BOZ - OKLAR	Kıy, تارى	Makam.	Sağ kar, göğüs	Sekin	1
	Bayal, بایات	Devletli ve nimetli hal.	" " " "	" " " "	2
	Alkarevli, القزابل	Narege varsa bazarı gösterir. ⁴⁸	" " " "	" " " "	3
	Kara-lyli, قزابل	Kara otajlı.	" " " "	" " " "	4
	Yazar, يازر	Çok ilkeye hakim.	Ağızla	Kartal	5
	Düjer, دوجر	Toplanmak için.	" " " "	" " " "	6
	Dudurja, دودرجا	Üste olmak ve health yapmak.	" " " "	" " " "	7
	Yaparlı, ياپرلى ⁴⁹	" " " "	" " " "	8
	Aypar, اوش	Lentik ve taktik hayvanın önüne kuvveti.	Sağ kulağın	Topraklı	9
	Kıak, قزاق	Kuvvetli, yavaşla eddi.	" " " "	" " " "	10
	Bay-Düz, بایک دوف	Bayıklar gibi asla.	" " " "	" " " "	11
	Kar-kın, قازقین	Çak ve duyuran as.	" " " "	" " " "	12
ÜÇ - OKLAR	Begindir, بایدر	Dünya nimetle dolu olan yer.	Sol kar, göğüs	Sunkur	13
	Becene, بجهنه	İyi çalır güçlü gösterir.	" " " "	" " " "	14
	Cavaldar, جاوالدر	Şerefli, asla güçsüz.	" " " "	" " " "	15
	Cebri, جهن	Narege varsa gücü hemem savarır.	" " " "	" " " "	16
	Sular, ساور	Narege varsa küle ve çamur. is girer.	Uzunla	Ulu	17
	Eymar, ايمر	Son derece iyi ve asagın.	" " " "	" " " "	18
	Ala-Yuallı, الاوتلى	Hayvanları iyi.	" " " "	" " " "	19
	Üregir, اوزگر	Dünya iyi is ve dikkan korurca.	" " " "	" " " "	20
	Yığılı, يگىلى	İyilik, bağışlık, gıfıllık.	Ağızla	Çakır	21
	Büğüda, بوجدا	Herşeye önüne gider ve hismet eder.	" " " "	" " " "	22
	Yiva, يوا	Daracasi hepstenin önün.	" " " "	" " " "	23
	Kınk, قنق	Narede olsa azizdir.	" " " "	" " " "	24

Reşidüddin'e Göre Oğuz Boyları

Tablo 3.2. Reşidüddin Fazlullahøn gösterdiği O uz Boyları, (Gülay, 2001)

õEbülğazi Bahad,r Hanøn ecere-i Terakime (Türklerøn Soy Kütü ü)esinde eserin õO uz Hanøn torunlar,n,n adlar,n,n manas, ve damgalar, ve ku lar,n,n zikriõ adlı bölümde O uzğun yirmi dört torununun adlar,, adlar,n,n anlamlar,, damgalar, ve ku lar, belirtilmi tir. On alt,nc, torunun adı, Çepniõdir. Eserde Çepniønün mânas,n,n cesur, ku unun devlet ku u (hûmay) oldu u belirtilmekte ve damgas, verilmektedirõ

(Çelik, 1998). ÖGyula Nemeth, eserinde öÇepniö ad,n,n, K,rg,zca öçep:kalkanö ve Türkçe öçeper: duvar, çit, parmakl,kö kelimeleriyle ilgili oldu unu ileri sürmü tür. Ona göre Çepni ismi kök itibariyle ökoruyucu (birlik),özellikle ös,n,r koruyucu (birlik)ö anlam,na gelmektedirö (Gülay, 2001). öSoltan ah Ataniyazov, ecere nam,ndaki eserinde, Çepni isminin, eski Türk sözü olan öküçük gurup, sürüö anlam,ndaki öçep/çöpö sözünden türedi iniö (Gülay, 2001) belirtmektedir. Mahmut Golo lu ise Çepnilerin öO uz Boyuönun Üçok kolunun Sungurlu A iretiöndenö (Golo lu, 2000) oldu unu söylemektedir. Görüldü ü üzere Çepnilerin O uz soyundan bir Türk boyu oldu u aç,kt,r; ancak Gürcü Yuri Siharulidze ve Alexandre Manveli viliönin Çepnilerin Gürcü kökenli oldu u iddialar, da mevcuttur.²⁷

3.2. Çepnilerin Anadoluöda İlk Görünü leri ve Yerle imleri

Çepnilerle ilgili kaynaklarda Anadoluöya ilk ne zaman ve nereden giri yapt,klar, hakk,nda kesin bilgiler bulunamam, t,r. Mehmed Fuad Köprülüzade öbu O uz boyunun bat,ya göçü, Selçuklular,n Anadoluöyu ilk istilas, ile olmu , büyük bir k,sm, Bat, Anadoluödaki Paflagonya ve Trabzon Krall, , hudutlar,na yerle tirilmi lerö (Fuad, 1925) demektedir. Birçok tarihçi ve ara t,rmac,m,z Çepnilerön ilk önce Sinop bölgesine yerle ti ini söylemektedir. Sinopöta yap,lan sava la Trabzon Rum imparatoru Giorgiöyi hem deniz hem de karada yenmeleri ve bu galibiyetin ard,ndan Ordu bölgesinde Bayram Bey ad,na Bayraml, Beyli iönin kurulmas, bize bu bölgede de kalabal,klar halinde var olan Çepnileri göstermektedir. öTürkiye tarihinin yerli kaynaklar,nda ad, ilk önce ortaya at,lan O uz Boyu, muhtemelen Çepnilerödirö(Gülay, 2001) diyen Faruk Sümerön bu görü ü di er ara t,rmac,lar taraf,ndan da benimsenmi tir. Bu görü e delil olarak da Endülüslü âlim Ebû Hayyâmön Türkçe hakk,nda 1312 y,l,nda Kahireöde yazd, ,, öKitabul-drâk li-Lisanil etrâkö adl, eser gösterilir. öBu eserde, Türk boylar,ndan sadece K,n,klaröda öÇepni kabiletün minet-Türkö ekinde bir Türk boyu olarak Çepnileröden söz edilmektedir. Bu bilgi XIV. yüzy,lda Çepnilerön sadece Anadoluöda de il, M,s,röda bile tan,nd, ,n, göstermesi bak,m,ndan çok önemlidirö (Çiçek, 1998). Bizce Çepnilerin bir Türk boyu olarak M,s,röda tan,nmas, Anadoluöya

²⁷ Siharulidze-Manveli vili, 1998, 63-77-78.

ilk gelenlerin onlar oldu u anlam,na gelmemektedir. Ayr,ca delil olarak gösterilen eserin yaz,ld, , tarih olan 1312øde Çepniler Anadoluøda henüz yeni yeni faaliyetler göstermekte idi²⁸. Di er taraftan, Çepnilerin bir Türk boyu olarak M,s,røda tan,nmas, için Anadoluøda ya amas, da art de ildir, pekâlâ ranøda yerle mi bir Türk boyu olarak da Çepnilerin M,s,røda tan,nmas,n,n bizce mümkün oldu u dü ülmektedir.

Sonuç olarak Çepniler Anadoluøya Malazgirt Sava ,øndan ne kadar sonra gelmi tir kesin olarak bilenmemesine ra men Anadoluøda ilk gözüktükleri yer 1277 tarihinde Sinopøtur. Günümüz Anadoluøda çok farklı, co rafyalarda yerle ik halde ya ayan Çepniler vard,r. Bunlar,n buralara yay,lm,nda ilk olarak Sinopøta görülen Çepnilerøn etkisinin olup olmad, , veya bu Çepnilerin ayn, dönemde gelip gelmedi i bilinmemektedir.

3.3. Çepnilerin Faaliyetleri ve Çevrelerindeki Siyasi Olu umlar

Çepnilerin Anadoluøda görünmeye ba lad, , dönemlerde Trabzon ve çevresi Rum mparatorlu uøna ba ld,r. Ancak daha önce de bahsedildi i gibi Rumlar yalnızca ehir merkezine hâkimdirler. ehirlerin çevresi tamamen Türkmen topluluklarla ku at,lm, gibidir. XIII. yüzy,l,n ortalar,ndan sonra da Anadolu Selçuklu Devleti parçalanma sürecine girmi ve Anadoluøda büyük-küçük birçok Türkmen Beyli i kurulmu tur. øXIII. asr,n son çeyre inde, Trabzon haricindeki bölgede Helen kültüründen söz edilemeyece i gibiö (**Brehier, 1977**) veba salg,n, ve Türk ak,nlar, nedeniyle Trabzonødaki H,ristiyan nüfus da önemli ölçüde azalacaktır (**Vryonis, 1971**).

Anadolu Selçuklu Devletiønün parçalanma sebeplerinden biri olan Mo ol istilalar, Anadoluøda siyasi bir bunal,m, ard, s,ra getirmi tir. Bundan istifade etmek isteyen Giorgi, øKaradeniz ticareti için çok büyük önem ta ,yan bir limana sahip olan Sinopøu almak istemi ve bir donanma ile Sinopøa sald,r,m, sa da, kendisini gemilerle denizde kar ,layan Türkân-, Çepni (Çepni Türkleri) taraf,ndan ma lup edilerek geri

²⁸ 1277 y,l,nda Sinopøta Rum Devleti ile yap,lan sava tan itibaren Çepniler tarih sayfalar,nda görülmü tür.

püskürtülmü tür (**Çelik, 1998**). bn-i Bibi, bu hadiseyle ilgili olarak bizlere unu anlat,r; õ ki gün sonra Sinob kumandan, Tay Bu ra eri ti ve Canik Kral,n,n kad,rğalar ile Sinobæ kastetti ini, Çepni Türkleriønin kar ,s,na ç,kt,klar,n, ve deniz ortas,nda can,na od t,kad,klar,n, ve bu yüzden kral,n peri an bir halde geri döndü ünü bildirdiø (**Bibi, 1996**). Bu hadisenin bizce en önemli özelli i Çepnilerin tarih sayfas,na ilk kez bu ekilde not dü ülmesini sa lamas,d,r. Ne olursa olsun bu olaydan öncesi Çepniler için karanl,k bir devirdir. Dönüm noktas, olma özelli i te kil eden bu olay,n ard,ndan Çepnilerin Anadoluødaki faaliyetlerine tarih çerçevesinde bakmaya ba layabiliriz. Çepnilerin bu tarihten sonra sürekli do uya do ru bir hareketi söz konusudur. õTrabzon Rum mparatorlu unun saray tarihçisi Panaretosæ göre imparator Giorgi (1260ó1280) hükümdarl, ,n,n 14. y,l,nda yani 1280 y,l,nda Toresion Da ,ønda Türkmenlere tutsak dü mü türø (**Sümer, 1992-A**). Günümüzde Toresion Da , diye adland,r,lan bölgenin neresi oldu u hakk,nda kesin bilgi sahibi olam,yoruz. Yine Panaretos, õII. Jeanø'n 1297 y,l,nda öldü ünü, onun zaman,nda Türklerin Halibia (Ünye yöresi) yöresini ellerine geçirdiklerini söyledikten sonra Trabzon dolaylar,na kadar uzanan büyük bir istilâ hareketlerinde bulunduklar,n,ø (**Sümer, 1992-A**) yazar. Bu dönemde a ,r,kl, olarak Çepni Türkleriønden olu an ve Bayram Bey ailesine ba l, Hac,emiro ullar, Beyli i²⁹ ad, geçmeye ba lar. õHac,emiro ullar,, Trabzon Devleti ile Giresunøda sava ,rlar. Trabzon Devleti Kral, II. Alaksios (1297ó1330)ø'n 1301 y,l, Eylül ay,nda Giresunøa sefere ç,kar. ki ordu Giresunøda kar ,la ,r. Türkler yenilerek çok say,da kay,p verdikten sonra geri çekilirler (**Demir, 2005**). Ancak bu yenilgiden sonra Çepnilerin do uya ilerlemesi durmam, , ani bask,nlar vererek devam etmi tir. õHac, Emiro ullar, Beyli iø'nin kurucusu olan Bayram Bey, 1313øde Trabzon mparatorlu u s,n,rlar, içindeki bir pazaryerini basm, t,rø (**Yediy,ld,z, 2005**). õBayram Bey, 2 Ekim 1316øda hayvan saklanan araziyi talan eder. Çepni Türkmenleri Haziran 1319øda Trabzonøa sald,r,r, büyük bir yang,n ç,kar,rlar. Bu yang,nda Trabzonødaki bütün evler yanarø (**Demir, 2005**). õBayram Be 1332 y,l,nda da say,s, çok bir asker ile Hamsi Köyøe kadar gelmi ise de a ,r kay,plar vererek geri dönmü türø (**Sümer, 1992-A**). Bölgede zay,f dü en Trabzon mparatorlu u, Hac,emiro ullar,ndan sonra 1341øde Tur Ali Be önderli indeki

²⁹ Demir, 2005, 4.

Akkoyunlular tarafından ve daha sonra da Taceddino ulla, Beyli i tarafından saldırlara uğratıldı.³⁰ Diğer taraftan da Gürcüler asker gücüyle Trabzon imparatorluğunun iç siyasetine karışmaya başladılar.³¹

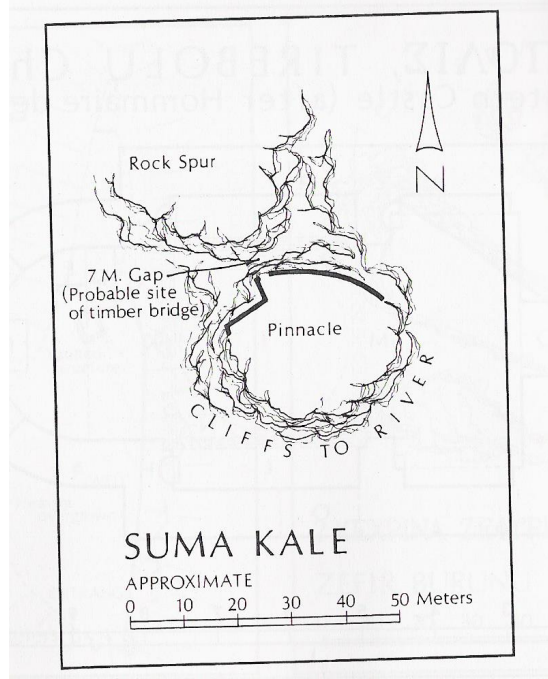
Trabzonun içerisindeki huzursuzluklar güçleniyordu. Hâkimiyet yeteneği olmayan Mihailin bahtından her beş adamdan birisini öldüren veba salgını, 1347 yılında imparatorluğu kaplar. Trabzon üzerindeki bela deprem ile tamamlandı. Deprem sonrasında birçok yer harabeye dönüştü. Arsiniya'dan Erzurum'a kadar olan araziye ellerine geçiren Türkmenler imparatorluğu talan ediyorlardı. Batı Gürcistan'da ise Gurieli kendi başına, ilan etti (Hahanov, 2004). Bundan sonra yapılan mücadelelerde önemli sonuçlar getirmeyince Trabzon imparatoru III. Aleksius Türklerle nikâh ittifakları yapmaya başladı. Buna göre; Türkmen tayfasının başkanı Kutlu Beyoğlu kızı Mariya Komneni, Hac, Emir 2. kızı Feodora'yı, Türkmen Emiri Taceddin 3. kızı Yevdokiya'yı, Gürcü Çar, VI. Bagrat (1360-1395) kendi kızını Anı Komneni verdi (Hahanov, 2004). Türkmenler ile Trabzon imparatorluğu arasındaki bu ittifak uzun sürmedi. III. Aleksios 1380 yılında Tirebolu yöresine gelerek (Mart), Haritçayın sağına çok yakın yerde ve denize 5 km mesafede bulunan Bedroma kalesinden 600 kadar yayay, uzak yerlere gönderdikten sonra, yaygın kalabalık, kılıç ve atlı askerle Haritçayın yukarı kısmına yürüyüp Çepnilerin kalesine kadar gitmiş ve onları çadırlarını yıkmış, yakmış, öldürmü ve Çepnilerin elindeki tutsakları kurtardıktan sonra geri dönüp, Vakıfkebir'deki Büyük Liman'da birkaç gün kalmıştı (Sümer, 1992-A). Buna göre Trabzon imparatoru hem Çepnilerden öğün almış, hem de Çepnilerin elindeki tutsakları kurtarmıştı. Bu olayın ardından 1397 yılında Hac, Emir Beğin oğlu Süleyman Bey Giresun'ü fethetmiştir.³² Giresun, Haritçay, boyunca Suma Kale yerleşimlerini sürdüren Çepniler Trabzonun fethine kadar buralarda yaşarlar.

³⁰ Sümer, 1992, 34; Demir, 2005, 5; Hahanov, 2004, 366-37.

³¹ Hahanov, 2004, 36.

³² Sümer, 1992; Demir 2005; Yediyıldız, 2005.

Trabzon imparatorluğunun kuruluyla bölgeye paralel, Gürcü askeri olarak giren Kıpçaklar Trabzonun sınırlarında yaşamaktadırlar.³³ Bu çevrenin sınırları ve kenarlarına yerleşmeye başlayan Müslüman Çepni ve diğer Müslüman Türk boyları ile bir arada yaşarlar. Burada da kültür, soy ve dil birliği üstün gelir ve aralarında hiçbir sorun çıkmadan birbirlerini desteklerler (Albayrak, 2003).

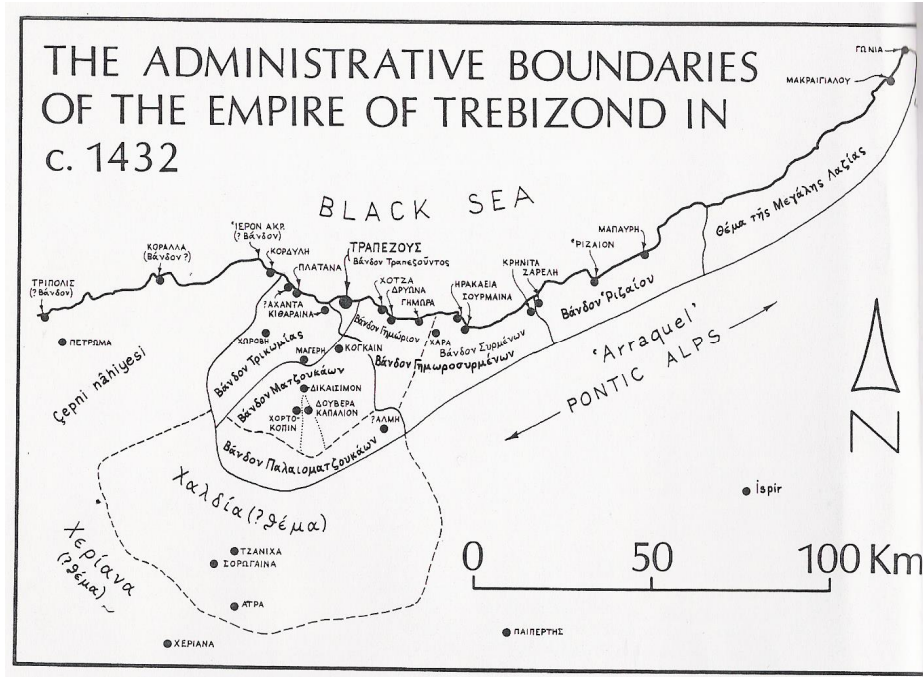
Harita 3.1. Çepnilerin etrafında yaşadığı Suma Kale (Bryer-Winfield, 1985)

Bu hadiseyle Kıpçaklar ile Çepniler arasındaki bağ güçlenmiş ve Türk kültür ürünleri bu dönem itibarıyla bölgede günümüz karakterinin ilk örnekleri olarak yerleşmeye başlamıştır. 1403 yılında Timur'un elçisi olarak giden İspanyol elçisi Ruy Gonzales de Clavijo, 1404'te Hac, Emirullar, topraklarına geldiğinde, Timur'un tâbi olan ve yaklaşık 10.000 askeri olduğunu belirttiği Arzami adlı, Türkmen liderinin Tirebolu'ya kadar uzanan bölgeyi hâkimiyetinde bulundurduğunu nakletmektedir (Tellioğlu, 2004). Bu tarihten itibaren Hac, Emirullar ile ilgili bilgiye rastlanılmadıkça, toprakların 1427 yılında Osmanlı Devleti'ne katılması oldu.

³³ Albayrak, 2003, 108.

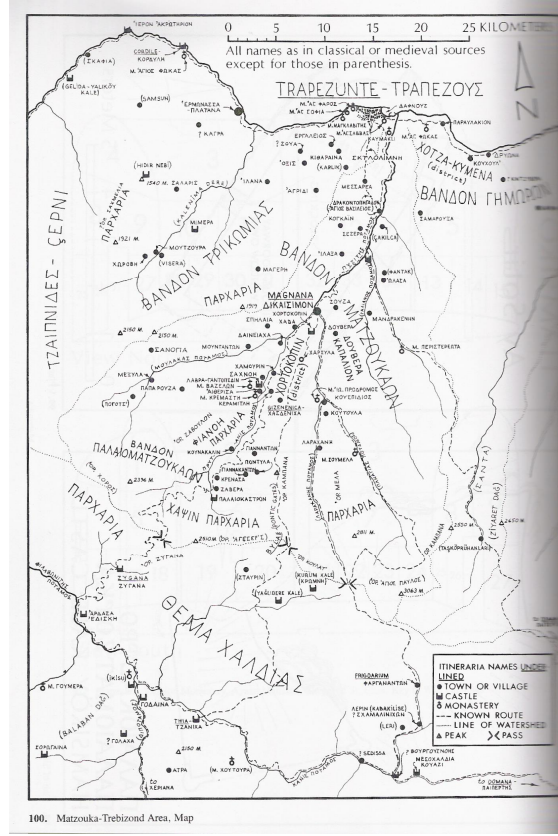
anla ,lmaktad,r.³⁴ õHac, Emiro ulla,r,n,n Do u Karadeniz bölgesinin Türk yurdu haline gelmesindeki rolü; daha kurulu devrinden itibaren Ordu ve do usundaki topraklarda Hristiyanlar aleyhine büyük bir nüfus bo lu u olu turmalar,, bo alan araziye ba ta Çepniler olmak üzere Türk nüfusu iskân ettirerek hiçbir kar, ,ma yer vermeyen bir nüfus siyaseti takip etmeleridirö (Tello lu, 2004). Do u Karadeniz'in yerli halklar,ndan itibaren Türklerönde hâkimiyetiyle H,ristiyan unsurlar,n giremedi i Ordu-Giresun yöresinin haritas, ek olarak verilmi tir.

õOsmanl,lar yöreyi topraklar,na katt,ktan sonra Hac,emiro ulla,r, Beyli için idari iç te kilatlanmas,n pek de i tirmemi tir. D, te kilatlanmada ise, 1455ó1613 y,llar, aras,nda Bolaman Irma , ve Aksu Irma ,ın, s,n,r olarak belirleyip bölgeyi üç kazaya bölmü tür. Bolaman Irma ,ın,n bat, taraf,nda kalan bölüm Canik Sanca ,ına kat,lm, t,r. Bahsedilen iki ,rma ,n aras, Vilayet-i Bayraml,, Aksu ,rma ,n,n do usunda kalan k,s,m ise Vilayet-i Çepni (Çepni ili, Çepni memleketi) olarak adland,r,lm, t,rö (Demir, 2005).

Harita 3.2. 1432 y,l,nda Trabzon ehri Osmanl,lar taraf,ndan fethedilmemi ken Çepnilerin bölgede ya ad,klar, bölge Çepni nahiyesi olarak geçmektedir. (Bryer-Winfield, 1985)

³⁴ Demir, 2005, 8.

Harita 3.3. Çepnilerin yerle imini gösteren ba ka bir harita (Bryer-Winfield, 1985)

3.4. Osmanlı Döneminde Çepniler

Trabzon ehrinin 1461'de Osmanlı Hanedanı, Sultan II. Mehmet (Fatih) tarafından ele geçirilmesiyle tüm bölge için yeni bir dönem başlar. Fatih Sultan Mehmet, Trabzon'a gelirken öErzincan ovasına bir günlük yürüyüş mesafesinden daha yakın bir mevkideki Yassı-Çemen adındaki yaylada kamp kurdu (**nan, 1998**). Osmanlılar 1461 yılında geldikleri esnada pek muhtemel olarak Görele, Tirebolu ve Giresun kaleleri Trabzon Rum İmparatorluğu'nun kumandanları tarafından idare ediliyor, buna karşılık Kürtün-Dereli-Giresun-Tirebolu-Eynesil arasındaki geniş kesim de Çepni beylerinin ellerinde bulunuyordu (**Sümer, 1992-A**). Fatih Sultan Mehmet Yassı-Çemen yaylasından Trabzon'a doğru hareket ettiğinde bilinen yolları kullanmayıp, Kelkit'e geldiğinde orduyu ikiye bölmüştür. Kendisi bölgeye doğru ilerlerken, veziri Mahmut Paşa batıdan ilerlemiştir. Ancak bu dağlık arazide ilerlemek hiç kolay olmamıştır. Bilinmeyen yollar üzerinden yapılan bu zorlu ilerleyiş bölgede yaklaşık 100 yıldır yerleşik olarak yaşamayan ve bu dağlar, çok iyi

bilen Çepni k,lavuzlar rehberli inde yap,labilmi tir.³⁵ Buradan anla ,ld, ,na göre, Osmanl,lar bölgeye gelince Çepniler onlara yak,nl,k göstermi ve Trabzonun Türkler taraf,ndan al,nmas,na yard,mc, olmu lard,r. öFetih s,ras,nda feodal Çepni beyleri, Osmanl,lara yard,m ettiklerinden bunlara zeamet ve t,mar gibi dirlikler verilmi , halk,n büyük k,sm, müsellemler olarak hizmete al,nm, , cami ve zaviyelerde görevlendirilerek vergiden muaf olmu tur. Bu faaliyetler, Çepnilerin yar, göçebeli ini ve zaman zaman çevreye ak,nlar düzenlemelerini engelleyerek topra a ba l, Osmanl, tabaas, haline getirmi tirö (**Albayrak, 2003**). Faruk Sümer, Çepnilerden az bir k,sm,n,n vergi verdi ini ve bu verginin hepsine yak,n,n, da alaybeyi, suba , ve sipahi olan kendi beylerine ödediklerini belirtmektedir (**Sümer, 1992-A**). 1486 (H. 891) tarihine ait ve günümüze kadar ula m, en eski defterin Çepnilere ait olan ve öÇepni Eliö olarak geçen bir bölümü mevcuttur ve burada t,mar sahipleri ve ödedikleri vergiler belirtilmi tir.³⁶ öXV. Yüzy,ldaki Bizans müverrihlerinden Halkakondil Trabzonun do usundan Amasraøya kadar bütün Karadeniz k,y,lar,nda Çepnilerin oturdu unu bildiriyorö (**Sümer, 1992-B**). öXV. yüzy,l,n ikinci yar,s,nda tamamen yerle ik hayata geçen Çepniler köylerde oturmaktad,rlar. Bu bölgedeki köyler aras,nda hiçbir H,ristiyan köyü yoktur. H,ristiyanlar k,y,lardaki Giresun, Tirebolu ve Görele kalelerinde ya amaktad,rlar. Bu yüzy,lda köylerde oturan Çepnilerin dar, ettikleri, bal istihsal ettikleri, meyve yeti tirdikleri, köylerin ço unda do an, ahin, atmaca yuvalar,n,n bulundu u, palazlanan yavrular,n sat,lmas, suretiyle gelir elde edildi i ve bu gelirlerden devlete vergi ödendi i, ilk zamanlarda köylerde koyun bulunmad, ,, ancak sonralar, birçok köyün koyun vergisi de ödedi i otuz y,l sonra bu day ekilmeye ba land, , verilen bilgiler aras,ndad,rö (**Çelik, 1998**). 1515 (921 H.) y,l,na ait Ba bakanl,k Ar iviönde Trabzon Sanca , defteri, nr. 52 öVilâyet-i Çepni Der Liva-i Trabzonö ad,yla bulunmaktad,r ve bu defterdeki kay,tlar Sümer taraf,ndan incelenerek yay,nlanm, t,r.³⁷ Mehmet Â ,kî, Menazirüð-Âvâlim adl, eserinde bu yüzy,lda

³⁵ nan, 2001, 145; Bryer-Winfield, 1985, 64.

³⁶ Sümer, 1992-A, 56-61.

³⁷ Sümer, 1992-A, 69-98.

Çepnilerin yo un olarak ya ad,klar, Trabzonun bat, ve güneybat, yöresindeki da lara öÇepni Da lar,ö denildi ini belirtmi tir.³⁸

Çepniler bu bölgede yo un olarak ya amaya devam ederken nüfuslar, da artmaktad,r. Ayriyeten tamam,na yak,n, vergiden muaf olan Çepnilerin bu ayr,cal, , kald,r,larak öraiyyet³⁹ö s,n,f,na geçirilmi ler ve onlardan da vergi al,nmaya ba lanm, t,r. Ancak dirlikler (t,mar ve zeametler) Çepni beylerinin aileleri ve onlar,n hizmetlerinde bulunmu sipahilerin ellerinde kalm, t,r.⁴⁰ Bizce bu hadise vergilerin daha önce belirtildi i gibi bir bölümü de olsa Çepni Beylerine ödenmesinden dolayı,, belli zümrelerin maddi bak,mdan çok güçlenmesine neden olabilece i gibi sonraki dönemde ortaya ç,kacak olan Çepni çeteleri, A alar ve derebeylerine de zemin haz,r,lan, olabilir. öXVIII. yüzy,lda u ran,lan büyük ma lubiyetler sonucunda devlet otoritesi son derecede zay,flad, , için yörelerin idaresi oralar,n yerlisi olan güçlü ah,slar,n ellerine geçer. Devlet ilk önce ömütegallibeö ve öderebeyiö deyip bunlar, tan,mam, sa da sonra âyân ad,n, vererek varl,klar,n, kabul etmi tirö (**Çelik, 1998**). öAyan; halk ile hükümet aras,ndaki i lerde arac,l,k yapan ve asayi in sa lanmas,, vergilerin al,nmas,, askerin toplanmas, ve e itilip gönderilmesi, yiyecek ve donat,m e yas,n,n bulunmas, gibi i ler gören o yerin ileri gelenleri idi. Ayan, kasaba halk, seçerdi ve hükümet bu seçime kar, mazd,. Vali de seçilene öayanl,k buyrultusuö verirdiö (**Golo lu, 2000**). Böylece bölgede öAyanlar Devriö ba lam, olup bu dönem Cumhuriyetin ilan,na kadar sürecektir. Bu dönemde öayanö ad, verilen bölgedeki güçlü ah,slar,n birbirleriyle olan güç mücadeleleri hâkimdir. Bunun sonucunda halk da belli ki ilerin etraf,nda kümele meye ba lam, , hatta büyük-küçük birçok çeteler askeri güç olarak ortaya ç,km, t,r. Bu dönemde ç,kan çat, malar bölge içinde kan davas, ve husumete neden olmu ve sonucunda da ailelerinin toplu olarak yer de i tirdikleri görülmü tür. Bu yerel göçler bölge içerisinde farklı kültürlerin kar, ,p kayna mas,na da neden olmu tur. Bizim için bu

³⁸ Çelik, 1998, 617.

³⁹ Raiyyet= Osmanl,da vazifesi sadece devlete vergi vermek ve buyurdu u her i i yapmak olan halk kitlesine verilen ad.

⁴⁰ Sümer, 1992-A, 64.

devrin önemli sayıldı, , nokta da i te tam buras,d,r. Çepni ve Laz Da lar, diye adlandırılan Trabzon'un bat,-güneybat, ve do u - güneydo u kesimlerinde yaayan halklar birbirleriyle bu dönem itibariyle iç içe girmeye başladılar. Çepni topluluklar, Sürmene, Of ve Rize'ye kadar giderler ve buralarda yerleşirler. Böylece hem diğer Türk boylar,, hem Lazlar, hem de bölgedeki Hıristiyan topluluklarla komşuluk ilişkileri başlar. Bu ilişkiler Cumhuriyet'in ilanına kadar yürürlükte kalır ve bölge kültürüne de direkt olarak etki eder. İşte bu noktada Do u Karadeniz Bölgesi'ndeki yerli halklardan kalan bakiyelerin, Rumlar, n, diğer Hıristiyan unsurlar, n, Kıpçaklar başta olmak üzere bölgede yerleşmiş bütün Türk boylarıyla, Çepni Türklerinin el ele, kardeşçe, özgürce ve doyumсуca oturdukları, günümüz bölge kültürüdür. Bu kültürün içinde en önemli ifadelerden biri de müziktir. Bu kardeş halklar, n, bu topraklar, n müziğidir. Çepni Türklerinin, Kıpçak Türkleriyle ve diğerleriyle meydana getirip başlandı, rd, , tertemiz, kaygısız ve derin bir müziktir. Çalgı, nca oynanan horonlar, n, gözya rıyla kavrulan türkülerin, çalınan kemençenin, davulun, zurnanın ve kavalın müziğidir. Aslında konumuz olan bu müzik incelemelerinden önce Osmanlı Devleti'ndeki tarihi olaylar, ve bahsedilen kaynağımız, mevcut kaynaklarımızla belgelemeyi faydalı görerek konuyu daha sonra detaylı bir biçimde incelemek üzere imdilik kapatıyoruz.

Osmanlı Devleti arasında zaman zaman mücadeleler başlandı, nca Trabzon'un batıs, ve Giresun civarlarındaki Çepniler'den Of, Sürmene ve Rize'ye yerleşenler oldu. Bunun sonucunda Sürmene kazasının batısında Çepniler olduğu gibi Of'un ileri gelenleri de kendilerini Çepni kabul etmekte idiler (Albayrak, 2003). Rize yöresindeki Kara Dere ile diğer üç nahiye Çepniler ile meskündür. Ünlü haydut Çepni Ali, Rize Çepnilerinden olup en sonunda başına 300 kişiyi toplayarak Rus harbine katılmış, t.r. İmdi dahi Rize yöresindeki köyleri ziyaret edenler Çepni adının hala bu köylerde unutulmadığını, görürler (Çelik, 1998). 1732 yılında Çepniler'in Esbiye madenlerinde çalınan işçiler ile başkaları, n yollar, n keserek soygunculuk yaptıkları, ve 1744 (=1157) tarihinde de ad geçen madene hücum ettiklerini (Sümer, 1992-A) kaynaklarda görüyoruz. Çepnilerin kurmuş oldukları, bu çeteler ve yaptıkları, e kıyıklar onlar için bir güç gösterisi olmakla beraber Lazlarla olan çatışmalar, Trabzon'un doğusuna geçmelerine ve daha önce de belirtildiği gibi kimi karışmalar ve kültürel etkileşimlere neden olmuştur. Çepni-Laz çatışmaları, Trabzon Tarihinde özel bir yer tutar. İşte bu Çepni ve Lâz ve Gürcü taifesiyle sonradan bu

havâliye yerle tirilen adamlar,n mütemevvil⁴¹ ve sahîb-i nüfuz olan tak,mlar, mevkio ve zaman-, icâb ve ilcâs,yla⁴² dairelerini merkez-i hükümet sûretinde istioâmâle k,yâm ve bu hâlde devam eylemeleriyle hâl ve zaman refte refte⁴³ kendilerini merciø-i küll ekline koymu ve hatta mensub oldu u be in ve a an,n kona ,ndan ba ka hükümet tasavvurunda bulunanlar tecrim⁴⁴ edilmek gibi kavâid-i istibdâdan vücûd verilmi dir. te ezhân-, ahaliye⁴⁵ bu suretle yerle en derebeyleri hengâmesi tevsø-i daire-i mezâlim gibi a alar, baz, arzulara sevk ederek meselâ Tireboluøda bulunan derebeyi ba ,na toplad, , tüfenklyi Trabzon Hükümetinin gözü önünde geçirerek Rizeøde Tuzcu-zâde veyahud Lazistanøda Pansa-zâde fâmiyas,yla muharebeye gidi lerinde dü man-, din ve vatan aleyhinde gâzâ ve cihâd niyetinden daha akvâ⁴⁶ bir gayret-i câhilâne sâikas,yla yekdi erini ve belki kendi birâder ve pederini katl ve idâm ve kasabalar,n, ihrâk ve talan edenlerse bundan hâs,l olan muzafferiyetden dolayı, çar nâçar nâzar-, hükümette bu a an,n derece-i ekâveti nisbetinde kadr ve itibar, artarak vücuduna ehemmiyet verilir. Ve taraf-, hükümete imâle niyetiyle buna bir de öKapucuba ,l,kö ihsân olunub o ihsân ise ba kaca sermâye-i ekâvet olur idiö (**evket, 2001**). Trabzon ehrinin en k,demli ehir tarihçisi olan âkir evketøn bu anlatt,klar, Trabzonøn bat,s,yla do usu aras,ndaki silahl, çat, malar, ve bat, taraftaki Çepnilerin silahl, adamlar,yla do uya do ru geçi lerini rahatlkla görmemizi sa lamaktad,r. Bu olaylara dayanarak Osmanl, hükümeti de 1738 y,l,nda Çeteci Abdullah Pa aøy, Trabzon valili ine getirmi tir. öDiyarbak,r,l, olan Abdullah Pa a devlet hizmetine Levend A al, , ile girmi , verilen her görevi ba ar, ile yapm, , çeteleri bast,rmadaki ustal, ,ndan ötürü öÇeteciö diye an,lm, t,. Trabzonøa gelir gelmez Laz-Çepni mücadelesine el koydu ve k,sa sürede taraflar aras,ndaki silahl, çat, may, bast,r,d,ö (**Golo lu, 2000**). Sümerøe göre: ö lk Trabzon Tarihiö

⁴¹ mütemevvil: Mal ve servet sahibi.

⁴² ilcâ: Mecbur etme, zorlama.

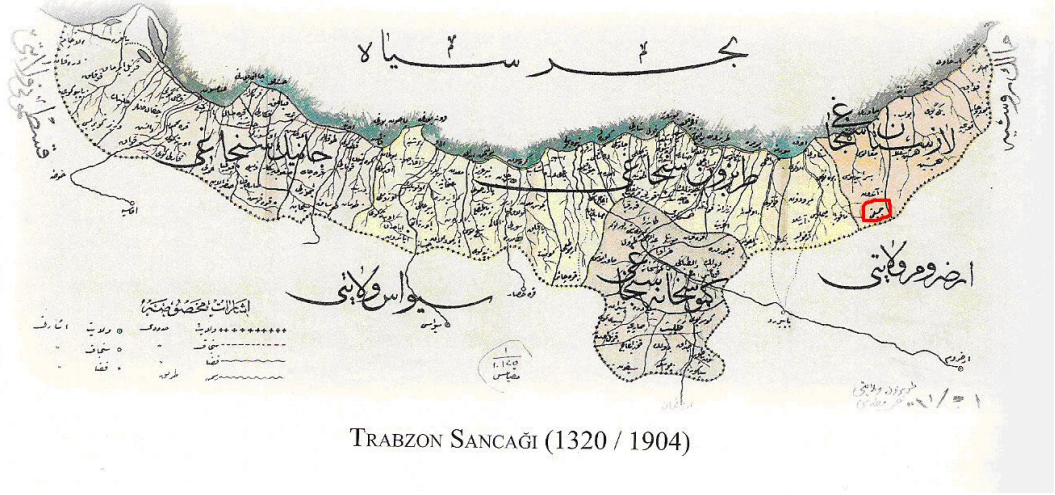
⁴³ refte refte: git gide, azar azar.

⁴⁴ tecrim: birini cezaland,rma.

⁴⁵ ezhân-, ahâli: Halk,n fikri.

⁴⁶ akvâ: kuvvetli.

müellifinin⁴⁷ sözlerinden de aç,kça anla ,laca , üzere Trabzon'un do usunda, Sürmene, Of, Rize yöreleri ile Batum'a kadar uzanan yerlerde Türkçe konu anlar Tirebolu ile Görele ve Vakf,kebir yörelerindeki Türklerin⁴⁸ en yak,n akrabalar, ve onlar,n evlad,d,rö (Sümer, 1992-A). Tirebolu'daki mezar ta , kitabelerini en mühim kaynaklardan biri olarak görüp inceleyen Sümer, bu kitabelerde ifade edilenlere göre Çepni ailelerinin Batum'a kadar gittiklerini iddia eder. Örne in bu kitabelerden üçüncü kitabede Matarac, Zâde Ali A a'n,n o lu Mehmed A a'n,n öldü ü yaz,l,yor (1166=1752ö1753). Bilindi i üzere imdi Rize'de Matarac, O ullar, adl, eski ve büyük bir aile vard,r. te bu kitabe ad, geçen ailenin atalar,n,n Tirebolu'dan gitmi oldu unu gösteriyor ki, hayret edilecek bir husus de ildir.

Harita 3.4. Rize bölgesinde ya ayan Çepnilerin gösterilmesi (Nemlio lu, 2005)

Çünkü daha önce de birkaç defa üzerinde duruldu u üzere Trabzon'dan Batum'a kadar olan sahadaki Türklerin pek ço u Tirebolu ve Görele yörelerinden gitmi lerdirö (Sümer, 1992-A). Taraf,m,zca bu noktada Sümer'in iddias,na sayg, duymakla birlikte, ek olarak ilave edilen 1904 y,l,na ait bu harita ile Trabzon'un do usundaki Çepni yerle imlerinin varl, ,, buna ba l, olarak da daha önce de de inmi oldu umuz bölgenin do u ve bat,s,n,n kar, t, , ve günümüz kültürünün ortak unsur temellerinin bu hadiseyle olu tu u kabul edilmektedir.

⁴⁷ akir evket kastediliyor.

⁴⁸ Bu yörede ya ayan Türkler Çepni'derdir.

3.5. Çepnilerin Dinsel Kimli i

Çepniler, Anadolu'nun çe itli yörelerine yerle mi bir Türk boyudur. Tam olarak ne zaman Anadolu'ya geldikleri belli olmamakla birlikte günümüzde Do u Karadeniz'de alpazar, óA asar, Görele, Eynesil, Tirebolu; Ege'de Bal,kesir, Ayd,n, Manisa, zmir yörelerinde; Akdeniz'de Adana dolaylar,nda; ç Anadolu'da Sivas, Yozgat dolaylar,nda; Marmara'da zmit, Bursa dolaylar,nda ve Bolu dolaylar,nda Çepni yerle imleri görülmektedir. Bu Çepnilerin günümüzdeki bu yerle imlere nas,l sahip oldu u konusu çok derin bir konu olmakla birlikte çok me akatli bir ara t,rman,n sonucunda k,smen de olsa ortaya konulabilir; ancak biz çal, mam,z, ilk defa Sinop'ta görülen ve Do u Karadeniz Bölgesi'nde yerle ik olarak yakla ,k 6006 700 y,l ya ayan Çepnilerle s,n,rland,rmay, uygun gördük. Günümüzde bizim konumuz haricinde kalan Çepni yerle imlerinin çok büyük bir k,sm, -neredeyse tamam,- öAleviödirler. öHac, Bekta Veli Vilayetname'sinde, H. Bekta Veli'nin müritlerinin Çepniler oldu u anlat,l,rö (Gülay, 2001). Trabzonlu âkir evket Çepnilerin Anadolu'ya giri leriyle ilgili unu rivayet etmektedir: öÇepniler, ilk önce Türkeli'den ran topra ,na göçmü ! K,z,lba l,k ö renmi ! Bunlar ran'da tek durmam, ! Uslu oturmam, ! Bundan ötürü hanlar, kendi ilinde istememi ! Bunlar da Anadolu'ya geçmi ! Anadolu'ya geçen Çepniler'den yüz bin ki i ço u Giresun, Tirebolu, Görele, Büyük Liman'da bulunmak üzere Trabzon bölgesine yerle mi , bir tak,m, da bat,ya do ru yürümü ! zmit, Bal,kesir, zmir bölgesindeki Çepniler Çepniliklerini korumu ! Trabzon bölgesinde pek çok hoca yeti mi . Derebeyleri Sünni olmu da bunlar, git gide Sünni yapm, . K,z,lba l,k kalmam, ! Bu böyle. Ancak Giresun'un Tirebolu'nun, Görele'nin yüksek köylerinde Kürtün'de bugün bile K,z,lba l,k izi göze çarparm, ! Kürtün'ün ,hl, köylülerine, ne türlü ant versen korkmaz imi ! Ancak; Ah,l Baba, Pah,l Baba, Güvende eyhi, Vazalak eyhi, Tur Eri, Horoz Evliyas, oca ,na güm güm tabanca s,ks,n m,? der isen korkar i in do rusunu söylerimi ! te K,z,lba l,k izleri!ö (evket, 2001).

ö ah smail'in Safevi Devletini kurmas,ndan sonra Anadolu'dan ran'a göç eden Türkler aras,nda da Çepniler vard,r ve bunlar,n büyük bir k,sm, veya tamam, Do u Karadeniz Çepnileridir (Gülay, 2001). 1598 y,l,na ait Menazirü'l-Avalimö adl, eserinde Mehmet A ,ki Çepniler için unlar, söylemektedir: öÇepniler öetrâk-, bî-idrâkdanö kaba ve kötü huylu bir kavim olup, dilleri Türkçe'nin en bozu udur.

Görünü te Müslüman iseler de örâfizî-i bî-dinö dirler. Cahil olanlar,n ran ah,na hürmetleri óha â- Allahça olan itikatlar,ndan a a , de ildirö (**Albayrak, 2000**).

âkir evketön bildirdiklerini ve yapt, ,m,z alan çal, mas,ndaki gözlemlerimizi dikkate alarak vard, ,m,z sonuç bu toplulu un bölgede öAleviö olarak derebeylik dönemine kadar ya ad, , eklindedir. Derebeylerinin Sünnile erek onlar, da Sünnile tirmesi bize de mant,kl, gelmektedir. Ayr,ca bölgede yapt, ,m,z incelemelerde Sis Da ,nda bulunan öAli Kayas,ö günümüzde de bu izlerin ta ,nd, ,na örnek olabilir. Günümüzde bu izleri gözlemleyebilece imiz ba ka örnekler de mevcuttur;

öGiresun ve çevresinde (Eynesil) k,yamete yak,n bir zamanda bir ta ,n yar,larak Hz. Ali'nin o lunun o ta tan ç,kaca ,na dair yayg,n bir inan, vard,rö (**Gökda -Tekin, 1998**).

Alemdar Yalç,n, Ba ak Uysal ve Güzzade Dikero lu'nun Çepniler ve Güvenç Abdal Oca , ile ilgili Karadeniz'de yapt,klar, çal, mada Ordu Gürgentepe'de Akören mahallesinden Kaz,m Ta p,nar Dede (Çolak Kaz,m) ara t,rma ekibine kaynakl,k etmi tir.⁴⁹ öKaz,m Dede'nin babas,n,n lâkab, Yaral,o ullar, olarak kabul edilmi . Bu lâkab,n hikâyesini Kaz,m dede öyle anlat,yor: öRuslar Har itø gelip Kürtünö bast, , zaman dedemin mallar, varm, . Ruslar,n mallar, almas,na kar , koymak için sava ,rken kimi baltayla kimi silahla yaralanm, . Bu nedenle Yaral,o ullar, ismini alm, lar.ö Kaz,m Dedenin büyük dedesinin ad, Mustafa, kendi dedesinin ad, ise Ali, Kürtünøden gelen dedenin ad,n, bilmiyor. Kendi babas, da dede olarak erkân yürütmü ö (**Yalç,n-Uysal-Dikero lu, 2005**). Bugün Karadeniz Bölgesi'nde ya ayan Çepnilerin tamam,na yak,n, Sünnile mi tir. Ancak Kaz,m Ta p,nar Dede gibi Alevilik inanc,n, devam ettiren istisnalar da bulunmaktad,r. Özellikle kendi gözlemledi imiz bir ayr,nt,ya de inmek istiyoruz. alpazar,onda ya ayan bugünkü tamam, Çepni a z,yla konu an topluluk kendilerine Alevilik ile ilgili bir ey soruldu unda bunu ho kar ,lamamakla birlikte bunun söylenti oldu unu

⁴⁹ Hac, Bekta Veli Dergisi, 2005 Cilt635, 44.

savunmaktad.r. Sonuç olarak Çepnilerin Alevi olarak bölgeye geldiklerini ve zamanla Sünnile tiklerini söylemek yerinde olacakt.r.

4. ÇEPN MÜZ

Do u Karadeniz Bölgesi'nde yaayan Çepnilerin bölge folklorunu nasıl etkiledikleri tarihsel çerçevede ele alınmaktadır. Çepnilerin bölgenin batısından doğusuna doğru yerle meleriyle günümüz bölge folklorunun ekillenmesini salamların sebepleri izah edilmiştir. Bu bölümde, Do u Karadeniz Bölgesi'nin folklorik yapısından, de i tirebilecek kadar güçlü gördüğümüz Çepnilerin musikisi ele alınmaya çalışılacaktır. Çepnilerde müzik kavramı, perçinleyen ve müziği Çepniler için de i mez bir ihtiyaç kılan yaylacılık gibi toplu gelenekler ele alınarak konuya girilecektir.

4.1. Çepnilerde Yaylacılık ve Müzikle İlişkisi

Yaylacılık Türk milletinin var olduğu bilinen ilk yerleşim yeri Orta Asya'dan bu yana tarih, özelliklerden biridir. Konar-göçer kültürle yaayan Türkler Anadolu'ya geldikten sonra da yaylacılık, kanlıklarından tamamıyla vazgeçmemi olmakla birlikte yaylacı göçleri günümüzde de yapılmaktadır. Anadolu köylerinde yaayan halklar yaz mevsimi gelmeye yakın yaylalara göçer ve mevsim sonunda da tekrar köydeki evlerine dönerler. Bu geleneğin en yoğun yarı, yerlerden biri de Do u Karadeniz Bölgesi'dir. Daha önce de bahsedildiği üzere Do u Karadeniz Bölgesi'nin Türkleleşmesini sağlayan en önemli Türk boyu Çepnilerdir. Dolayısıyla bu geleneğin bölge kültürüne girmesinde de en büyük rolü Çepnilerin oynadığı düşünülmektedir. Çepnilerin etkin olduğu yerlerde yaylacılık kültürünün yaygınlaştığı görülmektedir. Bizim için asıl önemli olan ise Çepnilerin yaylacı göçleri sırasında kemençe çalması, horon oynama geleneklerinin var olmasıdır. Tirebolulu Alp Arslan'ın 20. yüzyıl başlarında yaptığı olduğu araştırmaya göre örnevi olarak bölgede yapılan yaylacı göçüne öt göçü denilmektedir. Öt göçü halkın öcnikö adını verdiği sahil kesimine yakın yerlerdeki köy vs. gibi yerleşim yerlerinden dağınık yayvanlaştığı yerlerdeki yaylaklar arasında yapılmaktaydı. Öt göçünden önce ilk olarak Mart ayının sonlarına doğru ailenin yarıları, ve çocukları, hayvan sürüleri ile birlikte yaylacı hareket ederdi. Bu gidenlerin yegâne gayesi,

Anadolunun di er bölgelerindeki konar-göçerler gibi yaylan, otundan ve suyundan hayvanlar, otlatmak,. Bunlar gittikten sonra öcenikö adlı yerle im yerlerinde genellikle delikanlılar, genç kızlar ve gelinler kalırdı. Bunların asıl kalma sebebi, öimeceö denilen karlıklar, yarımla ma ile bahçelerine mısır ekmek ve yeti tirmektir. Temmuz ayının ortasına kadar her yirmi günde veya ayda bir mısır arasında otlar, ayarlılardı. Artık bundan sonra onlar da yaylaya gitmek için hazırlıklara başlardı. Delikanlı ve genç kızlar ile gelinlerin göçü, oldukça renkli, coşkulu ve bir bayram havası içinde geçirdi. Bu göç için herkes en yeni elbisesini giyerdi. Ayrıca, delikanlılar silahları, takımları ve kemeçlerini yanlarına alırdı. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra Perembe sabahı, yola çıkıldı. Yolda sık sık, meydan vermemek ve rahat gidebilmek için tıpkı konar-göçerlerin di er bölgelerdeki göçleri gibi biraz mesafeli kabileler halinde hareket edilirdi. Hareket halinde delikanlılar bir bayram havası içinde kemeçlerini çalarlar, aralıklarla silahları, atarlar ve türkülerini söylerlerdi. En coşkulu hallerini ise yaylaya girerken gösterirlerdi (**ahin, 1998**). Yaklaşık bir asır önce kaydedilmiş olan bu bilgilere göre Çepnilerin kemeçyi bu göçlerde yanlarında getirdikleri görülmektedir. te tam da burası, bizim yayla göçleriyle kemeçyi ve Çepni müziğini kilendirmeye başladığımız noktadır. 2005 yılında Temmuz ayında çiplak gözle takip etme fırsatı bulduğumuz alpazarından ulaşılan Sis Dağ enliklerinin 186. s. idi. Çepnilerin en meşhur yaylalarından biri olan Sis Dağında her yıl düzenlenen bu enlikler büyük bir karnaval havasında geçmektedir. Bilinen 186. s. düzenlenen enliklerin tam olarak ne zaman başladığı bilinmemekle beraber bu geleneğin yüzyıllardır Çepnilerin hâkimiyetinde olan bölgede yaygın olduğunu düşünmektedir. Buna göre Çepnilerdeki kemeç yaygın olduğunda bu denli eski ve köklü olduğunu sanılmaktadır. Kadırga yaylası en meşhur olanlarıdır ve burada da daha görkemli olmakla birlikte durum aynıdır. Kadırgaya giriş, radan olmaz. Onun bir nizam, intizamı vardır. Çoklu köyünü obasını, en iyi bir ekilde temsil etmesi gerekir. Bunun bilincinde olan köy çoklu komuta edecek bir komutçu seçer ya da yönetici kendiliğinden ortaya çıkar. Yol boyunca önde erkekler el ele tutuurlar. Kemeçe eli inde horon oynayarak ilerlenir. Çalgıcuların yanında türkücüleri de vardır. Komutçular horon sırasında ileri geri kalmaları önlemeye çalışırlar. Atlar çoklu önünde atın sağa sola sürerek düzeni sağlamaya çalışır. Hep bir ağızdan haykırılmalar naralar atılır. Halk çoklu yoluna girer. Coşku hat safhaya ulaşır. Çoklu ardından gelen kadınlardan da komutçusu vardır. Onlar da bir nizam intizam içerisinde olurlar.

Rengârenk giysileri içerisinde bir tablo gibidirler. Tutulan horonlarda her kesimden insan vardır ve nihayet ö le üzeri horon düzüne inilir, horon halka eklini alır (Kazanc., 2002). Bunun dışında her yaylada bir oba ve o obanın da bir pazaryeri mevcuttur. Pazartarlar mal mübadelelerinin yapıldığı, doğa al yerlerdir. Görele, Maçka, Tirebolu üçgeni arasında mehur oba pazarlar, bulunmaktadır. Genellikle otçu törenleri böyle mehur yaylalarda olur ki bu pazarlara baz, yörelerde Garabdalo denir. Asar pazarı, Sis pazarı, Kadırga pazarı, Garabdalo, Karaovacık, Kazıkbeli otçu pazarları, en mehur olanlardır (Yılmaz, 1998).

Resim 4.1. Sis Dağında kurulan pazarın uzaktan görünümü. (Kişisel arşiv)

Bölge folklorunun önemli isimlerinden Cavit entürk⁵⁰ kişisel görüşümüzde bölgedeki yayla isimlerine de ilişkin bir açıdan yaklaşım, entürkçe göre Kadırga, Garabdalo ve Hıdırnebi isimleri belli bir inanışın ürünüdürler. Kadırga=Kadir+kaya, Garabdalo=Kara+abdalo, Hıdırnebi=Hıdır+nebi birleşimlerinden oluşur. Buradaki Kadir, Abdalo ve Hıdır isimlerine dikkat edilmelidir. Bu isimlerin Çepnilerin Alevilik dönemlerinden kalma olduğu veya Çepnilerdeki Alevilik izlerinden oluştuğundü ünlülmektedir. Ayrıca entürk bu yaylalarda eskiden yapılan otçu göçlerinin ve enliklerin günümüzdeki gibi olmadığından bunların büyük bir maneviyat taşıdığından, kemeçe ve horonun Çepniler için bu maneviyat içinde bir ibadet niteliği taşıdığından söz etmektedir. Kayafetlerin dahi imdiki gibi sradan yani

⁵⁰ İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı, Halk Oyunları Bölümü Öğretim Görevlisi.

herkesin iste ine göre giyilemedi ini belli bir uyum içinde bir kaidesinin oldu unu ve bunun d, ,na ç,k,lamad, ,n, anlat,r. Günümüzde dahi özellikle Kad,rga yaylas,na de i ik yörelerden gelen topluluklar içinde kemeçe e li inde horon oynayarak yaylaya giren tek toplulu un Çepniler oldu unu belirtir. Kad,rga yaylas,na gelen Akçaabat, Düzköy, Maçka topluluklar,n,n davul-zurna e li inde ba ,ra ba ,ra sert horonlar oynad,klar,n, ve gürültüden davul-zurnan,n bile sesini zorla duyabildiklerini, Çepni topluluklar,n,n ise kemeçe e li inde a ,r, yumu ak horonlar oynayarak ç,t bile ç,karmadan müthi bir uyum ve estetik içerisinde yaylaya giri yapt,klar,n, anlatmaktadır. Bunun sebebi olarak da di er yörelerden gelen topluluklar,n bir çok Türk boyundan veya yerli halklardan kar, m, oldu undan kozmopolit bir yap,s,n,n bulundu unu ancak Çepnilerin hepsinin ayn, boydan olup kimliklerini koruyabildiklerinden bahseder ve horon içerisindeki uyumlar,n, ayn, anda ayn, maneviyat, payla malar,na ba lar. Görüldü ü gibi Do u Karadeniz Bölgesiindeki yayla göçleri manevi anlamlar da ta ,yabilmektedirler. Bölgede yakla ,k 700 senedir ya ayan Çepnilerin bu maneviyat içindeki pay, bahsedilen sebeplerden dolayı, çok farklı bir yere konulmal,d,r. Bu yayla göçleri onlar,n karakterinin en önemli parças,d,r, olmazsa olmaz,, vazgeçilemezdir. öBu göç, yörede özellikle Eynesil, Görele, alpazar, ve Tirebolu'da çok yayg,nd,rö (Y,lmaz, 1998). Bu göçlerin günümüzde en yayg,n oldu u yerlerin ba ,nda da Çepni yerle imlerinin gelmesi bizlere bu gelene in Çepniler de çok daha köklü oldu unu göstermektedir. Ayr,ca halen bu yaylalar otantik yap,s,n, kaybetmeden tamamen yöresel unsurlar,n sergilendi i birer kültürel pazard,r. Günümüzde belediyelerin turistik tan,t,m amaçlı, düzenledi i festivaller ve popüler ark,c,lar,n kat,l,mlar,yla gerçekleştirilen enlikler bu yaylalara henüz girememi lerdir. Çünkü bölgede Bryer'in de söyledi i gibi öizolasyon⁵¹ üst seviyededir. K,y, eridindeki Görele, Tirebolu ve Eynesil'de bu izolasyondan bahsedemeyiz belki ama alpazar,- Aasar'da tamamen denebilecek kadar izole bir ekilde hayat süren Çepniler ya amaktad,rlar. Günümüzde Çepnilerin ç,kt,klar, yaylalar unlard,r:

- Kad,rga civar,ndaki Akta Yaylas,, Davunlu(Bagar) Yaylas,, Çe meler(Ba oba) Yaylas,, Elige Yaylas,, Eskala Yaylas,
- Erikbeli civar,ndaki Karakaya Obas,, Üzümlü Yaylas,

⁵¹ zolasyon: Burda geçen izolasyon kelimesi çevre etkilerine kapalı,k anlam, ta ,maktadır.

- Alacapazar, civarındaki Kabaktepe Yaylası, Karaçam Yaylası, Kırankurt Yaylası, Uzunköran Yaylası, Altın, Yaylası, Gündün Obası, Kalerlik Obası, Keçişeyen Obası, Doyludere Obası, Navruz Obası, Çakmak Obası, Savaş Obası,
- Sis Dağı, civarındaki Geyikli Obası, Erkeksu Yaylası, Ortaalan Yaylası,

Resim 4.2 ö 4.3. Sis Dağı'nda kurulan pazardan görünüm. (Kırsal Arama)

Alan araştırmamızda gözlemlendiğimiz bir bakışta veri de yaylalarda icra edilen müzikte horon halkası, büyüdükçe kemençenin sesi duyulamadığından iki veya daha fazla kemençecinin biraraya gelerek çalmasıdır. Burada amaç daha fazla ses çıkması ve halkadaki her bireyin sesi ve komutları düzenli bir şekilde duyabilmesini sağlamaktır. Kemençeciler horon halkasının düzgün bir şekilde ilerleyebilmesi için öaleme, öaldanma ve öhop hopö gibi komutları kullanarak halkanın içinde her tarafa ses yetiştirebilmek için adeta oradan oraya koşmaktadır. Ayrıca oğavı olarak verilen bir komutle de halkanın içinde bulunmakta ve sürekli şekilde komutlar vererek horonu kontrol etmektedir. Bu da yeterli olmadıkça devreye davul-zurna girmektedir. Böylece horon da daha büyük bir halkaya dönüşebilmektedir.

Resim 4.4., 4.5., 4.6., 4.7., 4.8., 4.9. Horon halkasında kemençecilerin ko mas,, yeterli gelmemesiyle halkanın davul-zurnayla büyümesi. (Kırsal Arşiv)

Resim 4.10. Eski bir enlikte horon halkasında, içinde ko an kemençeci. (Duman, 2004)

4.2. Çepni Müziğinde Kırsal ile Kırsal Farklılığı

Doğu Karadeniz Bölgesinde başta Alpağzı, sonra Görele ve Tirebolu'da çok unlu olarak görülen Çepnilerin müziklerini tespit etmek, algılamak ve anlayabilmek için gerçekleştirdiğimiz saha çalışmaları, malarımızın sonucunda topladığımız materyalleri de inceledik. Bizim için önemli olan, kırsal ile yüksek kesim arasındaki müzikal farklılıkların ilk dikkatimizi çeken husus oldu. Kırsal'dan yaklaşık 15 km içeride bulunan ve oldukça dağınık bir arazi üzerinde bulunan Alpağzı, ile hemen kırsal'daki Görele-

Tirebolu aras,nda farklı,klar mevcuttur. Bunun oluş,ndaki en önemli sebeplerden biri üphesiz alpazar,ında halk,n neredeyse tamam,n,n Çepni olmas,ndan ve k,y, eridine göre çok daha izole bir yaşam sürülmesindedir. Görele ve Tireboluıda ise halk epeyce kar, m, olmakla beraber Çepniler ço unluktur. Bu da müzi e direkt etki yapm, t,r. Görele ve Tireboluıda müzik alpazar,ından biraz daha farklı, olmakla birlikte özde aynı,d,r. Daha do uda bulunan Trabzon ile daha fazla müzikal farklı,ık gösterir. Yani Görele ve Tireboluıdaki müzik alpazar, ve Trabzon müziklerinin aras,nda alpazar,ına daha yakın bir noktadadır. Örne in; alpazar,ında kar ,lama türü oyunlar oynanmazken Görele ve Tireboluıda kar ,lama havalar, çal,n,r ve oynan,r. Hatta Göreleın en ünlü kemençecilerinden Pico lu Osman (Gökçe) stanbul Belediye Konservatuar, tarafından derlenen Giresun Kar ,lamas,ın,n kaynak ki isidir. Eserde Pico luın ad, bico lu Osman olarak kay,t dü ülmü olup, eser TRT THM repertuar,nda 1287 s,ra numaras,yla mevcuttur. Pico lu Osmanın Trabzonıda söyledi i ö skele Kahya Havas,ö⁵² ve yine Trabzon etkisiyle söyledi i dü ünülen öRumika horonö⁵³ adlı, gayde k,y, kesimindeki çevre etkilerini bize göstermektedir. Ancak Görele ve Tireboluıdaki horon havalar, incelendi inde alpazar,-A asar etkisi oldukça a ,r basmaktadır. Bunun nedeni ise hem alpazar, hem de Görele ve Tirebolu halk,n,n aynı, yaylalar, kullanmas,ndan olabilir. Bu y,l bulundu um Sis Da , enliklerinde Göreleli kemençeci Kâtip adi ve Tirebolulu kemençeci brahim Kavraz bulunmaktayd,. alpazar,ın,n Geyikli Beldesiıne ba lı, Sis Da ,ında alpazar,, Görele ve Tirebolu halk, hep birlikte el ele horon tepiyorlard,. Beraber ç,k,lan Kad,rga Yaylalar, ve Sis Da , Yaylalar, k,y, kesimindeki etkilemenin tersine Çepnileri birarada tutan ve k,y, Çepnileri diyebileceğimiz Görele ve Tirebolu halk,n, alpazar, Çepnileriyle aynı, ekseninde buldu turan yerlerdir. Görele ve Tireboluıdan otçu göçüne giden insanlar böylelikle

⁵² Columbia Plak ırketi tarafından öPiço lu Osmanö ad,yla ç,kar,lan plaktan çekilmi olan Göreleıde edindiğimiz kasette mevcuttur. Trabzon Müzik ve Halk Oyunlar, Derne i tarafından 04.06.1994 tarihinde öTrabzonıdan Ç,kt,m Uzun Yaz,larö ad,yla derlenerek TRT THM Repertuar,na kazandı,r,lm, t,r. S,ra numaras, 2948ıdır. Kaynak ki i gösterilen Pico lu Osman öBico luö ekinde kay,t dü ülmü olup 1946ıda kaybettiğimiz ustan,n bu eserinin plaktan derlendiğini bize göstermektedir. Ayr,ca bu parçan,n stanbul Belediye Konservatuar,ında Pico lu Osman tarafından icra edilmi bir plak kaydı, bulunmaktadır. Plak No: 6072 (enel, 1994, 9).

⁵³ Columbia Plak ırketi tarafından öPiço lu Osmanö ad,yla ç,kar,lan plaktan çekilmi olan Göreleıde edindiğimiz kasette mevcuttur. TRT Repertuar,nda bulunmayan eser kasette öPico lu tarafından Rumika Horonö diye anons edilmektedir.

alpazar,-A asar Çepnileriyle aynı, gaydeleri çalar, horonlarda ortak ayak figürlerini kullanır. Özellikle Sis Dağ, yöredeki diğer yerlemlerden de izoledir ve yalnızca Çepnilerin göç ettiği bir yayladır. Bu sebepten olsa gerek Sis Dağ, Çepni müziğinde çok önemli bir yeri vardır. Çoğu türküde en az bir mani Sis Dağ,yla ilgilidir. Kadırga ise kültür alanı, yerinin yonun olduğu yöredeki çok geniş bir yerleşim alanı, tekil eden halkın katıldığı, çok büyük bir pazardır. Burada Çepnileri gerek kayafetleri, gerek kemeççe ile mükemmel bir uyum içinde oynadıkları, horonlar, ile bir bakışta ayrılmak mümkündür. Görele ve Tirebolu Çepnilerinin otçu göçlerinde yakaladığı, bu uyum onların özellikle horon müziklerinin Çepnilerin daha karakteristik olarak yaşadıkları, alpazar,-A asar bölgesinden ayrılmaması, ve diğer yörelerle etkileşimini büyük ölçüde engellemiştir.

Kıy, Çepnileri ile alpazar, Çepnileri arasındaki bu farklılık, anlaşılması, kavranması, Çepni müziğinin yapısal özelliklerini incelerken üzerinde düşünülmesi gereken, göz ardı edilemeyecek bir husus olması, sebebiyle önemlidir.

4.3. Çepni Müziğinin Doğu Karadeniz Bölgesi Müziğindeki Yeri ve Yapısal Özellikleri

Çepni müziğinde görülen en önemli tür horonlardır. Çepnilerde Düz horon, Sallama ve Sık Horon(Sıksaray) bölgedeki diğer yörelerin birçokunda olduğu gibi genelde bilinen ve oynanan horonlardır. Bunların dışında halay türünde oynanan üçayak en çok bilinen türdür. A asar Horon Havası, Tengu Horon Havası, gibi yöreye has horon havaları, mevcut olmakla birlikte günümüzde Doğu Karadeniz Bölgesinde çalınan horon havalarının birçokunun Göreleli usta kemeççilerin ürettiği havalar olduğu düşünülmektedir. Tuzcuolu Horon Havası, gibi. Bunu düşünmemizdeki sebep daha önce de belirtildiği gibi Doğu Karadeniz Bölgesindeki ayanlar dönemi itibarıyla yaşanan göç hareketleri ve nüfus değişimleri ile bağlantılı kültürel alanıdır. Trabzon'un doğusunda yaşanan Lazlar oyunları, tulum kullanılmaktadır ve bahsedilen ayanlar dönemine kadar Lazlar etkin olarak Trabzon'un doğusunda mevcutturlar. Çalınan tarihi ara tırma bölümünde bahsedildiği gibi Trabzon'un doğusu ve batısı, Laz Dağları, ve Çepni dağları, olarak belirtilmiştir. Trabzon'un merkezi ve civarında ise yüksek bir ehir kültürü hâkimdir. Köy müziği de denilen horon bu bölgede pek bilinmez ve oynanmazken Trabzon ehir merkezinden bilinen en eski kemeççiler incelendiğinde tek bir kişi bile

görülememektedir. Kemeñçe tarih ak, , itibariyle yörede en yaygın olarak Çepniler taraf,ndan kullan,lm, t,r. Günümüzde dahi Do u Karadeniz Bölgesi sahili ve yüksek kesimi boyunca horonlar incelendi inde genellikle tulum ve davul-zurna e li inde horonlar oynan,rken Çepnilerde horonlar yaylalarda halkalar çok büyümedi i sürece kemeñçe ile oynanmaktad,r. Mehmet Bilginin öSon Kemeñçe Ustalar,ndan Ali Temelliö ba l,kl, ikili görü me sonucu yazd, , anla ,lan metinde Ali Temelli⁵⁴ öKemeñçe Çepnilerden ç,k,p yay,lm, t,r. Kemeñçenin yay,l, , Çepnilerin yay,l, , ile ayn,d,r.ö demektedir. Trabzonun Düzköy ilçesiyle ilgili Tahir Bakal taraf,ndan haz,rılanm, bitirme çal, mas,nda Ali Çelenk isimli Ta oca , köyünden haz,rlandı, , gün itibariyle 65 ya ,nda oldu u belirtilen bir ki i de dü ün törenleriyle ilgili u bilgileri nakletmektedir: öE elden taullan yapardile, sora çalg, ye idi. Sonra çalg, tündi deyiþlere. Eskiden var, alaca,d,n Visera dan urumlari. A burda tobal hasan var idi. Rahmetli oli iseyin varidi. Ordan asti çeyizi da haburiye kabisina kada tayadi oni. Pen da u audum. Kaldum haboyle haburiye. Çoban Hasan haburda türki söyledi taula. Panaetlan Nikola soyledi bi türkü da

Taula bak taula,
Sesi niye ç,kmayi,
Olay,m ufa,ma,

O beni unutmayi tedi. Pen da u ak. Nikola tauli çalay, Panaet z,rly,. Kesti da kodi oni pa ,n,n ustine. Ondan sonra taula vurdi. Eskiden poyle idiö⁵⁵ (**Bakal, 1991**). Burda bizim için önemli olan iki nokta bulunmaktad,r. Birincisi eskiden ötaulö yani davulla dü ünlerin yap,ld, , sonradan çalg,ya geçildi i ve günümüzde de art,k teyple yap,ld, , hususu. Burda bahsedilen çalg, bizce kemeñçe olabilir. Bu durumda kemeñçenin bu yöreye gidi i ve burada yaygın,k kazanmas, ile ilgili bir ipucu olabilir. Akçaabat ve Düzköy bölgesinde günümüzde dahi horonun genellikle davul-zurna e li inde oynand, ,n, göz önüne al,rsak bu ipucu Çepni yay,lmas,n,n etkisini

⁵⁴ Ali R,za Temelli 1930 y,l,nda Trabzonun do usundaki Sürmenein So uksu mahallesinde do mu tur. Sürmenein en önde kemeñçecilerinden biridir.

⁵⁵ Evvelden davullan yapard,lar, sonra çalg,yla idi. Sonra çalg, teyplere döndü. Eskiden var,p alacakt,n Viserađan Rumlar,. Burda Topal Hasan vard,. Rahmetli o lu Hüseyin vard,. Ordan ast, çeyizi de buraya kap,s,na kadar dayad, onu. Ben de u ak idim. Kald,m böyle burada. Topal Hasan burda türkü söyledi davulla. Paneat ile Nikola bir türkü söyledi: Davula bak davula, Sesi niye ç,km,yor, Olay,m ufa ,ma, O beni unutmuyor, dedi. Ben de u ak. Nikola davulu çal,yor, Paneat z,rly,yor. Kesti de koydu onu ba ,n,n üstüne. Ondan sonra davula vurdu. Eskiden böyle idi.

do rular. kinci husus ise Türklerle Rumlar,n diline ve dinine bak,lmaks,z,n ne ölçüde samimi ve dostça ya ad,klar,n, göstermesidir. Bir Türk çalg,s, olan davulu bir Rumun yörede icra etmesi ve bir di erinin Türkçe olarak Düzköy a z,yla bir Türkten fark, olmadan türküler söylemesi ne denli bir kar, ma oldu unu da bize göstermektedir. Asl,na bak,l,rsa daha önce de ele ald, ,m,z gibi bölgede yerli halklar,n Romal,lar döneminde H,ristiyanla t,r,lmas,yla bölgede zaten var olan yerli halklara dinlerinden dolayı, Rum denilmi tir ve Do u Karadeniz Bölgesi halklar,n,n etnik yap,s,n, olu turan unsurlardan biri olan K,pçak Türkleriøde bölgeye geldiklerinde H,ristiyan,rlar. Tarih çal, mam,zda bahsetmi oldu umuz gibi Gürcülerin paral, askerleri olarak bölgeye giren K,pçak Türkleri Trabzon Rum mparatorlu unun askeri gücünü olu turmu ve belli makamlara gelmi lerdir. Rum mparatorlu unun etraf, ise Türk boylar,yla çevrilmi durumdad,r. Bunlardan biri de bat,s,nda Har it Çay, boyunca uzanan alanlarda ya ayan Çepnilerødir. Bütün bu etkile imler bölgedeki nüfusun kar, mas,na ve kültürel zenginliklerin olu mas,na vesile olmu tur.

Bu ekilde yay,ld, ,n, dü ündü ümüz horon havalar,n,n elbette tamam, bölgede Çepnilere aittir denilemez, ancak horonu kemençe ile çal,p oynamak Çepnilerøde yak,n veya uzak, bir ekilde ili kilidir. Yay,ld,ktan sonra her yöre kendine has ayak figürlerine ve ritmik yap,lar,na göre kemençeyle horon havalar, mutlaka olu turmu lard,r. Günümüzdeki horon havalar,n,n ne kadar, Çepnilerden ç,km, t,r ne kadar, daha sonra üretilmi tir çözülmesi imkâns,z gibi görünen bir sorudur. Bunun için yeterli eski kaynak ve ar iv bulunamamaktad,r. Günümüzden yakla ,k 100 y,l kadar öncesine somut verilerle ula ,labildi inden müzikal analiz yaparak bir sonuca ula mak imkân dâhilinde olmam, t,r. Buna ra men bölgedeki bilinen en eski kemençeciler ve hocalar, dikkate al,nd, ,nda ilk s,rada yer alan kemençecilerin Çepnilerden olmas, dikkat çekicidir. Buna göre Pico lu ve Durkaya,n,n hocas, Karaman lakaplı, Halil Kodalak ve Karamanøn da hocas, olan Tuzcuo lu ile Kuyucuo lu bilinen en eski kemençecilerdir ve bunlar,n hepsi Çepnilerdendir. Bu kemençecilere ayr, bir ba l,кта yer verilecektir.

Çepnilerde görülen di er türler ise k,z horonlar,, yol havalar,, otçu havalar,, imece havalar,, kar ,lamalar, çiftetelli havalar, (inci havas,), kemençe ile çal,nan

do açlama gaydeler, at, malar, gelin a latma havalar, ve oturak havalar,d,r. Bu türlerden kar ,lama ve çiftetelli havalar, alpazar, Çepnileriönde görülmemektedir.

TRT THM Repertuar, incelendi inde Çepnilerin ya ad, , alpazar, ve Görele bölgelerinde derlenmi 30 eser görülmektedir. Bunlar,n 22 tanesinde yöre olarak Görele gösterilirken yalnızca 1ö alpazar,önda derlenmi tir. Geriye kalan 7 derleme ise yöreleri hususunda bizce sorunlu bulunmu tur. Bunlardan ilki 1287 s,ra numaral, Giresun Kar ,lamas,ödl,r. Notada Yöre olarak Giresun gösterilmi tir. öAlt,n, Bozduray,mö isimli bu kar ,lama Pico lu taraf,ndan aktar,lm, olup yöresi Görele olmal,d,r. 3217 s,ra numaral, öDerenin Bal,klar,ö adl, eserde yöre olarak ö(Görele)TRABZON-A asarö ibaresi yer al,r. Buna göre Görele Trabzonö ba l, bir yerle im de ildir, bilindi i üzere ilçe Giresunö ba l,d,r. Bu derlemenin Görele yap,ld, , ancak parçan,n A asarö a ait oldu u gibi bir dü ünçe olabilir veya hiç bu tür ayr,mlara girmeden Çepni Bölgesiöne ait bir eser oldu u söylenebilir. K,y,da bulunan Görele ile yuksekteki alpazar,-A asaröda ortak çal,n,p söylenen bir türkü olmas, ihtimali çok kuvvetlidir. Trabzonöda bulunan A asar ve Giresunöda bulunan Görele ba l, olduklar, ilin ad,na bak,larak ayr, yöreler olarak dü ünülmemelidir. Çepnilerin müzikteki etkisi belki de notaya bu ekilde yans,t,lm, t,r. 2149 s,ra numaral, öA ,sar Dereleriö adl, eserde yöre olarak Rize gösterilmi tir. Türkü muhtemelen Rizeöde derlenmi tir. Kaynak ki i olarak gösterilen rfan Ruhi Erem hakk,nda bir malumat,m,z yoktur ancak türkünün isminden de anla ,laca , gibi bu bir alpazar,-A asar türküsüdür. Türkünün yap,sal özellikleri de buna uygundur. Türküler özellikle dü ün-dernekler gibi çe itli meclislerde duyularak yöreden yöreye yay,labilir. Önemli olan türkünün derlendi i yerden çok türkünün men ei olmal,d,r. 3389 s,ra numaral, öGiresun Üstünde Vapur Ba r,yorö isimli türkü öOsman Bicio luö kaynak gösterilerek Giresun yöresinde derlenmi tir. Oysa Osman Bicio lu olarak gösterilen ki i Pico lu Osmanödan ba kas, de ildir. Eser Göreleöde çok bilindi i gibi Giresunödaki bir adam vurma hadisesini anlatmaktad,r. Bu sebeple notada gösterildi i gibi yöre olarak Giresunöün belirlenmesi bizce de do rudur. 1860 s,ra numaral, öAnam Vay Olsun Beniö adl, eserde Bico lu Osman kaynak ki i olarak gösterilmi olup yöre olarak Trabzon kaydedilmi tir. Göreleöde edindi imiz, Columbia Plak irketi taraf,ndan öPiço lu Osmanö ad,yla ç,kar,lan plaktan çekilmi kasette bu türkü mevcuttur ve u ekilde anons edilmektedir: öPico lu Osman taraf,ndan Milli Trabzon ark,s,ö. Türkü içinde geçen öFolö un Be ikdüzü

yerle iminin di er ad, olmas, ve Be ikdüzünün Çepni Bölgesiyle iç içe olmas, ve burada ya ayan Çepni topluluklar,n olmas,(O uzköy gibi) yöre ismi ne olursa olsun etnik kimliklerin müzi i nas,l etkiledi ine güzel bir örnek te kil etmektedir. 1817 s,ra numaral, õGeminin çineyumö adl, eserin kaynak ki isi õBico luðdanö diye belirtilmi tir. Derleyen ise Ankara Devlet Konservatuar,ød,r. Eserde yöre olarak Giresun gösterilmi olup türkünün men ei üzerine taraf,m,zca bir görü belirlenememi tir. Pico luðunun bahsedilen plak kayd,nda seslendirmed i bu türküye Ankara Devlet Konservatuar, taraf,ndan 1937 ve 1943 y,llar,nda olmak üzere iki kez gerçekleştirilen saha ara t,rmalar,nda yaz,lan bilgi fi lerinde de rastlan,lamam, t,r.⁵⁶ 2053 s,ra numaral, õA asarøn Bal,n,ö adl, eser ise Görele yöresine ait gösterilmi tir. Eser A asar yöresine ait olabilece i gibi hem A asar hem de Görele halk,n,n ayn, kimlikten olmas, eserin yöresinin Görele de olabilece ini gösterir. Sonuç olarak Görele ve alpazar,-A asar ayr, iki yöre gibi dü ünülmemelidir.

TRT - THM Repertuar,nda Çepni yerle imleriyle ilgili bulunan bu parçalar,n büyük ço unlu unun Görelede derlenmesi büyük ihtimalle ula ,mla ilgilidir. Yüksekte bulunan ve özellikle k, aylar,nda ula ,m, zor olan alpazar, bölgesi ara t,rmac,lara kapal, kalm, t,r. Bölgede tek ara t,rma ve derleme yapan Türkiye üzerine ara t,rmalar yapan bilim adam, Martin Stokesøtur ancak henüz bu verilerini yay,nlamam, t,r. Bu sebepten bizim saha ara t,rmam,zda alpazar,, Sis Da , ve Göreleønin birlikte incelenmesi gere i duyulmu ve bu bütünlük içinde çal, ,lm, t,r. alpazar, ve Görelede ayr, ayr, farklı,klar, gözlemlerken Sis Da ,nda da her iki yerle iminin halk,n, birarada görme f,rsat,m,z oldu undan dolayı, önemli ve güçlü bir birle tirici olarak kar ,m,za ç,km, t,r.

Gerek TRT THM Repertuar, ve gerek kendi alan çal, mam,z sonucunda toplad, ,m,z verileri kar ,la t,rd, ,m,zda belli ba l, özellikler ön plana ç,km, t,r. Çepni müzi inde en s,k kullan,lan ritim kal,plar, 2/4, 4/4, 5/8, 7/8 ve 7/16, 9/8 ve 10/8ødir. Bunlardan 5/8ødik olanlar da (3+2) ve (2+3) varyasyonlar,, 7/8ødik ve 7/16ø,k olanlarda (2+2+3) ve (3+2+2) varyasyonlar,, 9/8ødik olanlarda (2+2+2+3) varyasyonu, 10/8ødik olanlarda ise (3+2+3+2), (3+2+2+3), (2+3+2+3) varyasyonlar,

⁵⁶ .T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuar, San. Ö r. Gör. Süleyman eneløn õTrabzon Bölgesi Halk Musikisiøne Giri ö adl, eserinde bu derleme fi leriyle ilgili tüm bilgiler mevcuttur. (enel, 1994, 10-86).

görümü tür. Ayr,ca 18/16 δ ,k bir ritim kal,b, var olmakla birlikte (2+2+2+3+2+2+3+2) ve (2+2+2+3+2+2+2+3) varyasyonlar,n, kulland, , görümü tür. Bunlar,n d, ,nda serbest ritimli ve de i ken ritimli (9/8+5/8), (5/8+7/8+9/8+8/8) gibi eserler de mevcuttur. Edebi özellikler incelendi inde eserlerin çok büyük bir bölümünde 7 δ i hece vezni görülmekte olup az say,da 11 δ i hece kal,b, da görülmektedir. En yayg,n olarak kullan,lan tür 4 δ ü maniler olmakla birlikte en s,k görülen kafiye düzenleri a/a/b/a, a/b/a/b, a/b/c/b, a/a/a/a ve a/b/b/b eklindedir.

TRT THM Repertuar,ndaki Çepni yerle imlerine ait müziklerin analizleri s,ra numaras,na göre sunulmu tur, notalar, ise çal, mam,z,n ek k,sm,nda mevcuttur.

1. TRT THM Repertuar, S,ra No: 130. Çitten Söktüm Çangal,. 5/8 δ ik ritmik yap,da olup (2+3) varyasyonundan olu maktad,r. La ile Mi sesleri aras,ndaki bir dizide gezindikten sonra La sesiyle karar vermi tir. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si \flat alm, t,r. 4 δ ü manilerden olu mu tur ve her sat,r 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/b/c/b eklindedir.

2. TRT THM Repertuar, S,ra No: 138. Biz Hepimiz Üç Karda (Sallama Havalardan). Sallamalar horon türünde oynanan bir oyundur. Erkekler ve kad,nlar taraf,ndan ayr, ayr, oynan,r. Usulleri genellikle 7/8 δ ik yap,dad,r. Ancak bu eserde ritmik yap, 10/8 δ ik olarak görülmektedir ve (2+3+2+3) kal,b,ndad,r. Sol ile La sesleri aras,nda bir dizi kullanm, t,r. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Fa \sharp alm, t,r. Si sesinde karar vermektedir. 4 δ ü manilerden olu mu tur ve 7 δ i hece vezni mevcuttur. Kafiye düzeni a/b/c/b eklindedir.

3. TRT THM Repertuar, S,ra No: 164. Yaylan,n So uk Suyu (Yol Havas,). 10/8 δ ik ritmik yap,da olup (2+3+2+3) ve (3+2+2+3) varyasyonlar,n, kullanm, t,r. Re sesinden Mi sesine kadar olan bir dizi içerisindedir. Si \flat donan,mda verilmekle birlikte eser içerisinde Do \sharp çok s,k olarak kullan,lm, t,r. Baz, yerlerde de Si \flat kullan,lmaktad,r. La sesinde karar vermi tir. 4 δ ü manilerden olu mu tur ve 7 δ i hece kullan,r. Kafiye düzeni a/b/b/b, a/b/a/b, a/a/b/a ve a/b/c/b kal,plar, aras,nda de i kenlik gösterir.

4. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1287. Alt,n, Bozduyay,m (Giresun Kar ,lamas,). Kar ,lama k,z ve erkekler taraf,ndan kar ,l,kl, oynanan, tamamen paralel ve simetrik hareketlerden olu an bir oyun türüdür. Do u Karadeniz Bölgesi,nde oynanan kar ,lama havalar,n,n usulü 9/8diktir. Bu eserde de 9/8dik yap, bulunmaktad,r ve (2+2+2+3) kal,b,ndad,r. Sol sesinden bir oktav yukar,daki Sol sesine kadar uzanan bir dizi kullanm, t,r. De i tirme i areti olarak donan,mda Si¹² bulunmakla birlikte eser içerisinde Fa^{#3} de kullan,lm, t,r. Karar sesi La^d,r. 4dü manilerden olu ur 7di hece vezni vard,r. Kafiye düzeni a/a/b/a eklindedir.

5. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1319. F,nd,k Att,m Harmana. 10/8dik yap,da olup (2+3+2+3) kal,b,ndad,r. Sol sesinden Mi sesine kadar bir dizi kullanm, t,r. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si¹² al,r. La sesinde karar vermektedir. 4dü manilerden olu maktad,r. 7di heceler kullan,lm, t,r. Kafiye düzeni a/a/b/a, a/a/a/a ve a/b/c/b kal,plar, aras,nda de i kenlik gösterir.

6. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1320. Dald,m Göllere Dald,m. (Yol Havas,). 10/8dik usulde (2+3+2+3) kal,b, kullan,lm, t,r. Sol sesinden Si sesine kadar olan bir dizi mevcuttur. De i tirme i areti olarak donan,mda Si¹² almakla birlikte eser içinde Fa[#] de ald, , görülür. La sesinde karar vermi tir. 4dü manilerden olu makla birlikte her dörtlü ün sonuna bir de takma m,sra eklenmi tir. Takma m,sralarda dahil olmak üzere tüm m,sralar 7di hece ölçüsüyle kullan,lm, t,r. Kafiye düzeni a/b/c/b, a/b/a/b, a/a/b/a kal,plar, aras,nda de i kenlik göstermektedir. Takma m,sralar 4düklerin son m,sras,yla kafiyelidir. a/b/c/b + b, a/a/b/a + a gibi.

7. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1321. Evlerinin Önünde Gara Üzüm Asmas,. 4/4dük usul içerisinde. La sesinden Mi sesine kadar yaln,zca 5 sestem olu an bir dizisi vard,r. Gerek donan,mda gerek parça içinde hiç bir de i tirme i areti almam, t,r. Si sesinde karar vermi tir. 4dü maniler kullan,lm, olup 7di hece ölçüsü vard,r. Kafiye düzeni a/b/c/b ile a/b/a/b kal,plar, aras,nda de i kenlik gösterir.

8. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1322. Yayla Çimeni Budur (K,z Horonu). 7/8dik ritimde (2+2+3) kal,b,ndad,r. La sesinden Re sesine kadar yaln,zca 4 sestem olu an bir dizisi vard,r. Donan,mda de i tirme i areti bulunmazken eser içinde

zaman zaman Si¹² almaktadır. La sesinde karar verir. 4^ü manilerden oluşur ve 7^{di} hece vezni mevcuttur. Kafiye düzeni a/a/b/a eklindedir.

9. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1323. Püsküllüdür Ala Gürgen. 7/8^{dik} usulde (2+2+3) kal,b,ndad,r. Sol sesinden Mi sesine kadar uzanan bir dizisi vardır. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si¹² alır. La sesinde karar verir. 4^ü manilerden oluşur ve 7^{di} hece vezni kullan,lm, t,r. Kafiye düzeni a/b/c/b eklindedir.

10. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1324. Hayde Gidelim (K,z Horonu). 7/8^{dik} usulde (3+2+2) kal,b,ndad,r. La sesinden Mi sesine kadar 5 sestem oluşan bir dizisi vardır. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si¹² kullan,lm, t,r. La sesinde karar verir. 4^ü manilerden oluşur ve 7^{di} hece vezni kullan,lm, t,r. Kafiye düzeni a/b/c/b eklindedir.

11. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1326. Ben Geçiyeye Gidemem. 10/8^{dik} usulde (2+3+2+3) kal,b,ndad,r. Sol sesinden Re sesine kadar 5 sestem oluşan bir dizisi vardır. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si¹² alır. La sesinde karar vermektedir. 4^ü manilerden oluşur ve 7^{di} hece ölçüsü kullan,r. Kafiye düzeni a/b/c/b ile a/a/b/a ekilleri arasında de i kenlik göstermektedir.

12. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1817. Geminin çineyum. 4/4^{dük} usul içerisindedir. Sol sesinden ba layarak Re sesine kadar uzanan bir dizisi vardır. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si¹² alm, t,r. La sesinde karar verir. 4^ü manilerden oluşur ancak ba lant, bölümlerinde 2 takma m,sra alm, t,r. Takma m,sralar da dahil tüm m,sralarda 7^{di} hece ölçüsü mevcuttur. Kafiye düzeni ba lant, bölümü d, ,nda a/a/b/a eklindedir. Ba lant, bölümünde ise takma m,sralar,n ilki ba ,ms,z ikincisi kafiyelidir. Olu an ekil a/a/b/b + c/b düzenindedir.

13. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1834. Sar, K,z,n Aya ,nda Yemeni. Ankara Devlet Konservatuar, taraf,ndan 1943 y,l,nda derlenen ve Muzaffer Sar,sözen taraf,ndan notaya al,nan bu parçanın TRT Repertuar,nda 2013 s,ra numaras,yla Ate Köyö lu taraf,ndan 1979 y,l,nda notaya al,nm, bir versiyonu mevcuttur. Her iki notada da usul 9/8^{diktir} ve (2+2+2+3) kal,b, kullan,lm, t,r. Yine her ikisinde de Fa[#] den ba layan ve Sol sesine kadar uzanan bir dizi mevcuttur.

De i tirme i areti olarak donan,mlar,nda Si¹ bulunurken eser içerisinde Fa[#] ve Do[#] kullan,lm, t,r. La sesinde karar vermektedir. 4^ü manilerden olu makla birlikte her m,sra 11^{di} hece ölçüsüyle yaz,lm, t,r. Maniler di erlerinde oldu u gibi ba ,ms,z 4^{ükler} halinde de ildir. Kafiye düzeni a/a/a/b + c/c/c/b eklindedir.

14. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1859. Al Tavandan Belleri (mece Havas,). 5/8^{ik} usulde (3+2) kal,b,ndad,r. La sesi ile Mi sesi aras,nda bulunan 5 seslik bir dizisi vard,r. De i tirme i areti olarak donan,mda Si¹ al,rken eser içerisindeki tüm Do sesleri Do[#] olarak de i tirilmi tir. Karar sesi La^d,r. 4^ü manilerden olu maktad,r. 7^{di} hece ölçüsü kullan,lm, t,r. Kafiye düzeni a/a/b/a ve a/b/c/b aras,nda de i kenlik gösterir.

15. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1860. Anam Vay Olsun Beni. 4/4^{ük} usuldedir. Fa[#] den ba layarak Mi sesine kadar uzanan bir dizisi vard,r. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si¹ kullanmaktad,r. Parça içerisinde bir yerde Fa[#] de kullan,lm, t,r. Si sesinde karar vermektedir. 4^ü manilerden olu mu tur ve 7^{di} hece ölçüsü kullan,lmaktad,r. Kafiye düzeni a/b/c/b, a/a/b/a ve a/b/a/b kal,plar, aras,nda de i kenlik gösterir.

16. TRT THM Repertuar, S,ra No: 2053. A asar,n Bal,n,. 5/8^{ik} usulde (2+3) kal,b,ndad,r. La sesinden Sol sesine kadar uzanan bir dizisi vard,r. De i tirme i areti olarak donan,m,nda Si¹ al,rken parça içerisindeki tüm Do sesleri Do[#] olarak de i tirilmi tir. Parça La sesinde karar vermektedir. 4^ü manilerden olu maktad,r ve 7^{di} hece ölçüsü kullan,lm, t,r. Kafiye düzeni a/a/b/a ve a/b/a/b ekinde de i kenlik göstermektedir.

17. TRT THM Repertuar, S,ra No: 2149. A ,sar Dereleri. 7/8^{ik} usulde (3+2+2) kal,b,ndad,r. La sesinden bir oktav yukardaki La sesine kadar uzanan bir dizisi vard,r. De i tirme i areti olarak donan,m,nda Si¹ almakla beraber eser içerisinde zaman zaman Fa[#] almaktad,r. Parça La sesinde karar verir. 4^ü manilerden olu mu tur ve m,sralar 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/b/c/b eklindedir.

18. TRT THM Repertuar, S,ra No: 2660. At Benim At,m,d,. 10/8^{ik} usulde (2+3+2+3) kal,b,ndad,r. Sol sesinden Fa sesine kadar uzanan bir dizisi vard,r.

De i tirme i areti olarak donan,mda Si¹ bulunmakla birlikte eser içerisinde zaman zaman Mi¹ almaktadır. La sesinde karar verir. 4^ü manilerden oluşur ve m, sralar 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/b/c/b eklindedir.

19. TRT THM Repertuar, S,ra No: 2948. Trabzon'dan Ç,kt,m Uzun Yaz,lar. Notan,n alt k,sm,na dü ülen nota göre bu türkü Sovyet i gali zaman,nda göçenlerin türküsü yani bir Göçmen Türküsüdür. Bir rivayete göre de bu parça Pico lu Osman'ın Trabzon'da skele Kahyas, Yahya'n,n cenazesinde okudu u söylenen bir a ,tt,r. Ba lant, k,sm,nda notadakinden farklı olarak öOkuyun Fatiha Kahya ruhunaö sözleri geçmektedir. skele Kahyas, Yahya I. Dünya Sava ,nda ve Kurtulu Sava , y,llar,nda bölgedeki önemli ki ilerdendir. Onun vurularak öldürülmesine çok içerleyen Pico lu Osman Trabzon'da çok kalabal,k bir toplulu un kat,ld, , söylenen cenaze töreninin ardından bu parçayı, okur. Bütün halk çoluk-çocuk, genç, ya l, bu parçan,n etkisiyle gözya lar,na bo ulurlar.⁵⁷ Her iki olay,n ac, ve ölüm taraf, göz önüne al,nd, ,nda parçan,n asl,nda serbest formda oldu u dü ünülmektedir. Ancak söz konusu notada tam bir ritim kal,b,na oturtulamamakla birlikte ritmik bir yapıya sokulmaya çal, ,lm, t,r. Buna göre parçada 5/8, 7/8, 8/8 ve 9/8 lik usuller düzensiz bir ekilde arka arkaya getirilmidir. Parça La sesinden Si sesine kadar uzanan bir diziye sahiptir. De i tirme i areti olarak donan,m,nda Si¹ bulunmakla beraber eser içerisinde zaman zaman Fa[#] alm, t,r. Parçan,n karar sesi La^ø,r. ki adet birbirinden ba ,ms,z olmayan 4^ü maniden oluşmaktadır ve m, sralar 11 hecelidir. Kafiye düzeni a/a/a/b + c/c/c/b eklindedir.

20. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3216. Mektup Yazd,m Acele. 18/16^ø,k usulde (2+2+2+3+2+2+3+2) ve (2+2+2+3+2+2+2+3) kal,plar, kullan,lm, t,r. Fa[#] sesinden Mi sesine kadar uzanan bir dizisi mevcuttur. De i tirme i areti olarak donan,m,nda Si¹ almakla birlikte eser içerisinde Fa[#] ve Do[#] de almaktadır. Parçan,n karar sesi La^ø,r. 4^ü manilerden oluşmaktadır ve her m,sra 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/a/b/a ve a/b/c/b ekilleri aras,nda de i kenlik gösterir.

⁵⁷ Kemeçe yap,mc,s, Temel Ayaz (65) ile yapılan ki isel görüşme.

21. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3217. Derenin Bal,klar,. 7/8dik usulde (2+2+3) kal,b,ndad,r. Sol sesinden Mi sesine kadar uzanan 6 seslik bir dizisi vard,r. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si^b almaktad,r. Parça La sesinde karar verir. 4dü manilerden olu maktad,r ve m,sralar 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/a/b/a, a/b/c/b ve a/b/b/b ekilleri aras,nda de i kenlik göstermektedir.

22. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3238. Pencerenin Üstüne Boya Sürerim Boya. 4/4dik usuldedir. La sesiyle Mi sesi aras,ndaki 5 sestem olu an bir dizisi vard,r. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si^b kullanmaktad,r. Karar sesi Laød,r. 4dü maniler kullan,lm, t,r ve her m,sra 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/b/c/b eklindedir.

23. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3246. Çavulu Diye Diye. 7/8dik usulde (2+2+3) kal,b,ndad,r. Sol sesinden bir oktav yukar,daki Sol sesine kadar uzanan bir dizisi vard,r. Parçada gerek donan,mda gerek parça içerisinde de i tirme i areti kullan,lmam, t,r. Sol karar sesidir. 4dü manilerden olu makla birlikte m,sralar 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/b/c/b, a/a/a/a ve a/b/a/b ekilleri aras,nda de i kenlik gösterir.

24. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3249. Atmacay, Vurdular. 4/4dik usul içerisinde. Sol sesi ile Mi sesi aras,nda bir diziyeye sahiptir. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si^b gösterilirken, eser içerisindeki tüm Do sesleri Do[#] olarak de i tirilmi tir. Parça La sesiyle karar verir. Maniler 4dü olmakla birlikte m,sralar 7didir. Kafiye düzeni a/b/c/b ve a/a/b/a kal,plar, aras,nda de i kenlik göstermektedir.

25. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3339. Göreleden O Yan,. 10/8dik usul içerisinde (3+2+3+2) ve (3+2+2+3) varyasyonlar, kullan,lm, t,r. Sol sesinden ba layarak Mi sesine kadar uzanan bir diziyeye sahiptir. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si^b gösterilirken, eser içerisindeki tüm Do sesleri Do[#] olarak de i tirilmi tir. Karar sesi Laød,r. 4dü manilerden olu maktad,r ve m,sralar 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/b/a/b, a/a/a/a, a/a/b/a kal,plar, aras,nda de i kenlik göstermektedir.

26. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3389. Giresun Üstünde Vapur Ba r,yor. 4/4lük usul içerisinde. Sol sesinden ba layarak Fa sesine kadar uzanan aral,кта bir diziyeye sahiptir. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si² kullan,lm, t,r. La sesinde karar verir. 11di hece vezni kullan,lm, t,r. Giri bölümündeki 3 m,sra ba lant, bölümündeki 2 m,sraya ba lan,r. Bunlar kendi içlerinde kafiyelidir. kinci bölümde ise zemin bir 4lükten olu urken ba lant, k,sm, 3 m,srad,r. Bunlarda kendi içinde kafiyelidir. Bütün olarak bak,ld, ,nda a/a/a + b/b + c/c/c/c + b/b/b düzeni görölmektedir.

27. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3656. Al Eline Feneri. 5/8dik usulde (2+3) kal,b,ndad,r. Fa[#] sesinden ba layarak Re sesine kadar uzanan bir diziyeye sahiptir. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si^b ve Do[#] al,rken, eser içerisinde de Fa[#] almaktad,r. Karar, La sesinde verir. 4dü manilerden olu makla birlikte m,sralar 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/b/c/b ve a/a/b/a kal,plar, aras,nda de i kenlik göstermektedir.

28. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3669. Koyunum Kuzulad,. 4/4lük usul içerisinde. Sol sesi ile Mi sesi aras,nda bir dizisi vard,r. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si^b ve Do[#] kullan,lmaktad,r. Karar sesi La^d,r. 4dü manilerden olu ur ve m,sralar 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/a/b/a ve a/b/c/b kal,plar, aras,nda de i kenlik gösterir.

29. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3859. Görelemin çinde kiliyim kili. 4/4lük usuldedir. Sol sesinden ba layarak Mi sesine kadar uzanan bir diziyeye sahiptir. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si² almaktad,r. La sesinde karar verir. 4dü manilerden olu ur ve m,sralar 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/b/c/b eklindedir.

30. TRT THM Repertuar, S,ra No: 4091. Hadi Gideli Çorttan. 5/8dik usul içerisinde (2+3) kal,b,n, kullanm, t,r. Sol sesinden ba layarak La sesine kadar uzanan geni denebilecek bir dizisi vard,r. Donan,m,nda de i tirme i areti olarak Si² kullan,lmaktad,r. Sol sesinde karar verilir. 4dü manilerden olu makla beraber her m,sra 7 hecelidir. Kafiye düzeni a/b/c/b eklindedir.

TRT THM Repertuar,ndaki eserleri inceledikten sonra kendi saha çal, mam,zda elde etti imiz veriler dahilinde eksik gördü ümüz yerleri düzeltmeye

çal, aca ,z. Öncelikle Çepni Bölgesi'nde derlenmiş çalgısal bir parça bulunmamaktadır. Tüm parçalar sözlü olmakla birlikte balamaya veya vokale göre notalanmış, t.r. Oysa Çepniler gaydelerini sadece kemençe ile çalarlar. Bu yörede Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki diğer yörelerde bulunan balama, tulum ve kaval gibi sazlar ne solo ne de eşlik olarak kullanılmazlar. Eşlik sazı, olarak kemençe kullanıldığında notalama kemençeye göre yapılmalıdır ve notalandığında, m,z parçalarda görüldüğü gibi ses (vokal) bölümle kemençe bölümleri arasında bariz farklılıklar mevcuttur. Kemençe müziği ise bu bölgede bir çalgısal müzik türü olarak mutlak surette ele alınmalıdır. Bu yörede özellikle alpazar'da halkın tek eşlencesi kemençe ve horondur. Kıy, kesimi popüler kültürün etkilerine daha fazla maruz kaldığından dolayı, sokaklardan, dükkânlardan her an popüler arklara kulak, n,z maruz kalabilirken alpazar'da bu yok denecek kadar azdır. Televizyonun girmesiyle birlikte orada da belli oranda bir etkilenme olmuşsa da çok azdır. alpazar'daki halkın kılık kıyafeti dahi özellikle kadınlarda kıy, kesiminden farklı olarak otantik tarzdadır.

Kemençe halkın her eyi, belki de ilk sevgilisidir. Delikanlılar toplandıklar, içkili meclislerde tek eşlenceleri olan kemençenin gaydeleriyle içip sarho olup bolca horon oynarlar. Elimizde bulunan Çepni kemençeci Alo lu(Aluu) Kazım'a ait olan bir kaset tamamen bu tip bir mecliste çekilmiştir. "Eski Yârin Aknaö ve "Sis Dağın Üstüne" adlı, tarafımızca notalanan sözlü parçalar bu kayıttan alınmış, t.r. Bunlara oturak havası da denebileceğini düşünmekteyiz. Harika Plakçılık tarafından çakarılmış ve yitilmiş belli olmayan KB KU CFJ EET 778613 bandrol⁵⁸ numaralı Ali Çinkaya'ya ait olan kasette arka plandan gelen sesler dikkatle dinlendiğinde kayıtda stüdyoda yapılmadığı ve kayıttan esnasında balakilerin de bulunduğu ve bir sohbet ortamının olduğu anlaşılmaktadır. Hatta bazı parçalarda bahsedilen harici kişiler horon oynamaktadırlar. Bu kasetten de "Sis Gidelim Güz Sis" adlı parça tarafımızca notalanmış, t.r. Bunun yanı sıra eski ve ünlü bir kemençeci olan Durkaya'ya (Kemal pır, Kâtip adının de hocasıdır) ait böyle bir mecliste çekilmiş kaset elimizde mevcuttur. Yine Görele'nin son dönem kemençecilerinden "Çolakö lakaplı Enel" ise "Sis Dağında Açık Alanda Oluşturdukları, bir sesli görüntü kaydı,

⁵⁸ bandrol: denetim pulu

elimizde mevcuttur. Bu verilere göre yapt, ,m,z incelemelerde görülen en önemli husus Görele ile alpazar,ın, yükseklikten kaynaklanan izolasyon fark,n, bir kez daha önümüze ç,kartmaktadır. Durkayaaya ait olan kasette çevre etkileriyle buraya gelmi olan öKonyal,mö, öNev ehir Dedikleri Bir Büyük ehirö, öUzun Havaö, öHey Onbe li Onbe liö, ö ndim Havuz Ba ,naö gibi parçalar bu mecliste söylenirken, Ali Çinkayaaya ve Alo lu (Aluun) Kaz,mæa ait olan kasetlerde yöre d, ,ndan hiç bir etkiye rastlan,lamamaktadır. Oturak havalar,nda daha do rusu delikanl,lar,n topland,klar, içkili meclislerde ilk ba larda daha çok yava ritimli gaydeler çal,n,p söylenir. çkiler içilip sarho luk derecesi artt,kça daha ritmik ve kesintisiz birbiri ard,na gelen horon havalar, e lenceyi en üst seviyeye ç,karmaktadır. Bu tür e lencelerde gözlemleyebildi imiz ritmik yap,lar 2/4dik, 5/8dik,7/8dik ve 7/16dik olmu tur.

K,y,daki müzi in çevre etkisini daha iyi anlamak için Görelede bizzat bulup kayda ald, ,m,z usta kemençeciler M.S,rr, Öztürk ve Kâtip adiının kay,tlar,ndan buna örnek parçalar notalanm, t,r. Ba lang,çta S,rr, Öztürk Türk Klasik Musikisindeki Hicaz makam,n,n bütün özelliklerini ta ,yan bir çalg,sal gayde çald,ktan sonra Hicaz makam, dizisinden olu an bilinen parçalardan öHey Gidi Koca Dünyaö y, çalm, t,r. Ard,ndan uzun hava formunda bir gaydeyle devam etmi ve nihayetinde A asar Horon Havas, ve Tengu(Tengo lu) Horon Havas,ın, çalm, t,r. Yapt, ,m,z ikinci bir kay,tta ise yine benzer bir Hicaz gaydenin ard,ndan Pico luunun Trabzondaki skele Kahyas, Yahya için söyledi i parçay, seslendirmi tir. Farkl,l,k arz eden bir ba ka durum da Do u Karadeniz Bölgesinde yapt, ,m,z saha ara t,r,malar,nda Çepni Bölgesi haricinde, Trabzon, Akçaabat, Düzköy, Maçka, kizdere, yidere, Arde en ve Çaml,hem in gibi yörelerin hiç birinde kemençeyle aç, niteli inde tek sesli ve makamsal bir gaydeye rastlanmam, olmas,d,r. Görelede usta kemençecilerinden Kâtip adide ayn, ekilde Türk Klasik Musikisindeki Hüzzam makam,n,n bütün özelliklerini ta ,yan bir çalg,sal gayde çalm, t,r. Yaln,zca Görelede görülen bu çalg,sal, tek sesli makamsal aç, türündeki örneklerden biri de Kâtip adiının ö rencisi oldu u belirtilen brahim Kavraz taraf,ndan Sis Da ,nda taraf,m,zca kaydedilmi tir. Bu etkinin çevre yörelerden gelmedi i san,lmakla birlikte medya arac,l, ,yla burada ba layan bir tür oldu u dü ünülmektedir. S,rr, Öztürk taraf,ndan çal,nan Hicaz makam, dizisindeki öHey Gidi Koca Dünyaöda bize yine medyan,n etkisini göstermektedir. Bu parçalar

içerisinde çevre etkisi sayabileceğimiz tek parça Durkaya'da da rastladık, m, z ve kendine ait kasette Durkaya tarafından Mayaö diye anons ettiği uzun hava formundaki kaydedir. A asar Horon Havas, ve Tengu Horon Havas, ise hem alpazar, -A asar'da hem Görele'de hem de ortak bulduğumuz noktalar, olan Sis Dağ'da çalınan do al yapısındaki kaydedir. A asar Horon Havas, Çepnilerin bölgesel müziğini yansıttığı, açışından ayrıca önemlidir. Bizce geleneksel kültür ürünleri toprak tarafından belirlenir ve bunu ancak o topraklarda yaşayan etnik kimlikler yorumlayabilir. Yer adları, na ve siyasi haritalara bakarak yöre belirlemek bilim ilkelerine aykırıdır, düştür. Daha önce yapılan derleme çalışmalarında, malarındaki bu tip yapıları derleme yapan kurum ve kişilerin tarih araştırmaları, n, n yetersizliğini, bölge coğrafyasını, n iyi bilinmediğini ve etnik yapıları, n incelenmediğini gözler önüne sermektedir.

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde çok sık görülen ancak daha önce hiç notalanmamış olan atma türündeki eserlere örnek olarak, açışından Görele'de kaydettiğimiz Kâtip adlı - S, rr, Öztürk atmalarından birine çalınmış, zda yer verilerek notalanmış, t, r. 2/4'dük bir ritmik yapıda başlayan atma belli bir süre sonra 7/16'dık bir yapıda devam ederek son bulmuştur. Atmalarda 4'dü maniller kullanılmakla beraber her m, srada kusursuz 7'di hece ölçüsü mevcuttur. Atmadaki komut türünden müzikal olmayan ifadeler de bizzat belirtilmeye çalınmış, lm, t, r.

Çepni Bölgesi'nde düğün öncesi yapılan k, na gecelerinde Gelin A latma Havalar, çalınır. Ayni zamanda M. S, rr, Öztürk tarafından bize sağlanan eski bir kasette Hüseyin Keleş'in icrasından kaybolmuş olan bir Gelin A latma Havasını, notalayarak çalınmış, za eklemeyi uygun görmekteyiz. S, rr, Öztürk'ün anlattığına göre bu hava 1960'da ve 70'di yıllarda bilinmesine rağmen günümüzde unutulmuştur. 9/8'dik yapıda olan eser bazı yerlerde 5/8'dik ekler almaktadır. Dörtlüklerle söylenen türküde belli bir ölçü bulunmamaktadır, r yani serbest vezinlidir. Ancak m, sralar a/b/c/b düzeninde birbirleriyle kafiyelidir.

Çepni kemençecilerin en ünlülerinden olan Kâtip adının yay ve parmak tekniğini günümüzde uygulayabilen ikinci bir kemençeci henüz bilinmemektedir. Bu sebeple yay ve kemençenin üstünde bulunan gravatın kenarına parmağıyla vurarak uyguladığı, kendine has teknik de kaybolmaması için tarafımızca notalanmaya çalınmış, lm, t, r. 5/8'dik usul içerisinde (2+3) kalbıyla devam eden parça

bahsedilen parmak tekniinin uygulandığı, k,sm,n bir bölümünde 2/4lük yapıya dönüştürülmektedir.

4.4. Çepni Müziinde Çalgılar

Çepnilerde günlük yaşamda görülen tek çalgı, kemençedir. Onun dışında, Karaman, Karaman, Kadırga ve Sis Dağı, gibi yaylalarda yapılan otçu enliklerinde halk arasında çok büyümesi durumunda davul-zurna kullanılır. Tüm sözlü havalarda tek e lik saz, kemençedir. Horonlarda da bahsedildiği gibi mecburi bir durum olmadıkça kemençe eklinde horon oynanmaktadır. Buna rağmen az da olsa kullanıldığından dolayı, davul-zurna ikilisi de Çepni müziinde kullanılan çalgılar içinde yer almalıdır. Karaman, kesiminde bulunan Görelede çok az görülmekle birlikte balama da çalınmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesinde kullanılan diğer çalgılardan kaval, tulum-zurna, akordiyon, gırnata gibi çalgılar ise Çepni müziinde yer almamaktadır.

4.4.1. Kemençe

Doğu Karadeniz Bölgesinde Ordu'dan Hopa'ya kadar olan karaman, erisinde, Kuzey Anadolu Dağları'nın denize bakan yamaçlarında ve karaman, men de söz konusu dağların arka eteklerinde kemençe sazı çalınmaktadır. Çepnilerde çalınan kemençenin tüm bu çizilen sınırlar içinde diğerlerine göre en önemli farklılığı, yapısı olarak daha küçük olması, ve sesinin daha tiz olmasıdır. Bunun sebebi tam olarak bilinmemekle birlikte Çepnilerin karakteristik olarak ses yapısının tiz olması, ve çalgıyı bu ekilde seslerine uygun bir ekilde kullanıyor olmaları, ihtimalini göz önünde bulunduruyoruz. Bu tahminimizde Akçaabat'ta karışık sohbet etme fırsatı yakaladığımız Zurnacı Nezetin bize referans olduğunu belirtmeliyiz. Ona göre Çepniler çok eskiden beri küçükbaş hayvancılık yapmakta olduklarından özellikle keçi besler ve keçi sütü içerler. Bu durum da onların seslerinin genellikle tiz olmasında etkindir. O yüzden Çepnilerde kemençe de daha tiz olur ve özellikle zil telden çalınmaktadır. Çepnilerin ses özelliklerinin genel olarak tiz olduğu ve kemençeyi daha çok zil telden çaldıkları, tarafımızca da gözlemlenmiştir ancak seslerinin genellikle tiz olmasının nedenini ayrı bir araştırma ve tez konusu olarak görüyoruz. Ayrıca Çepnilerdeki otçu törenlerinin çok eski bir geçmişine dayanması, ve bu yolların dik, engebeli ve uzun olması, kemençelerinin bu bölgede küçük olmasının etkeni olabilir. Doğu Karadeniz Bölgesi müzikleri üzerine çok geniş bir araştırma sahip olan ve

bu konuda bol miktarda yazılmış, çalınan, bulunan Mustafa Duman'a göre kemençenin büyüklüğü çalınma ekliyle ilgilidir. Örneğin; ayakta, uzun yayla yollarında yaya giderken çalınan kemençeler, elde kolay tutulması, eli yormaması için yapılan küçük kemençelerdir. Oturarak, dize dayanarak çalınan kemençeler biraz daha büyük olur (Duman, 2004). Buna göre Çepni bölgesinde görülen kemençeler genellikle 51 ile 55 cm arasındadır ve bölgeden daha doğuya gittikçe (Çepnilerin nüfus olarak bölgeye yayılması, hususunun, kemençenin bölgede yayılmasıyla ilgili kılendirilebilecek ini düşünüyoruz ve kemençenin yayılmasında Çepnilerin bu nüfus hareketinin en azından bir seçenek olarak görülmesi gerektiğini inanıyoruz) kemençelerin büyüdüğü gözlemlenmektedir. 1984 yılında Mustafa Duman tarafından Akçaabat'ta incelenen bir kemençenin boyu 57 cm'dir. Rizeli kemençeci Kâşif Yemusta'nın 1937 yılında incelenen olan kemençesinin boyu 58 cm'dir. Mahmut Rağıp Gazimihal'ın 1929 yılında tanıttığı, kemençenin boyu 60 cm'dir. Sürmeneli ünlü kemençeci Hüseyin Dilaver'ın 1938 yılında incelenen kemençesi ise 65 cm'dir (Duman, 2004). Hayrettin Günay'ın Görelede Kemençe ve Kemençeciler adlı bildirisinde geçen Görele kemençesinin ölçüleri şöyledir:

Tekne Boyu: 41cm

Tutma Yeri (sap, tuş): 8.5 cm

Ba (kafa): 6.5 cm

Geni taban eni: 10 cm

Dar taban eni: 6.5 cm

Derinlik: 2.5 cm

Kapak kalınlığı: 2 mm'ye yakın

Kulak-Ön yüzeyin üstünde: 1.5 cm

Kravat: 18.5 cm

Tel alt başlantı, kuyruğu: 13 cm

Tel köprüsü genişliği: 1.5 cm

Tel köprüsü yüksekliği: 1.2 cm

Yay boyu: Aşağı, yukarı, kemençe boyu kadar

Kapak üzerinde bulunan iki çizgi durumundaki cep uzunluğu: 5.5 cm

iki cep arası: 3 cm

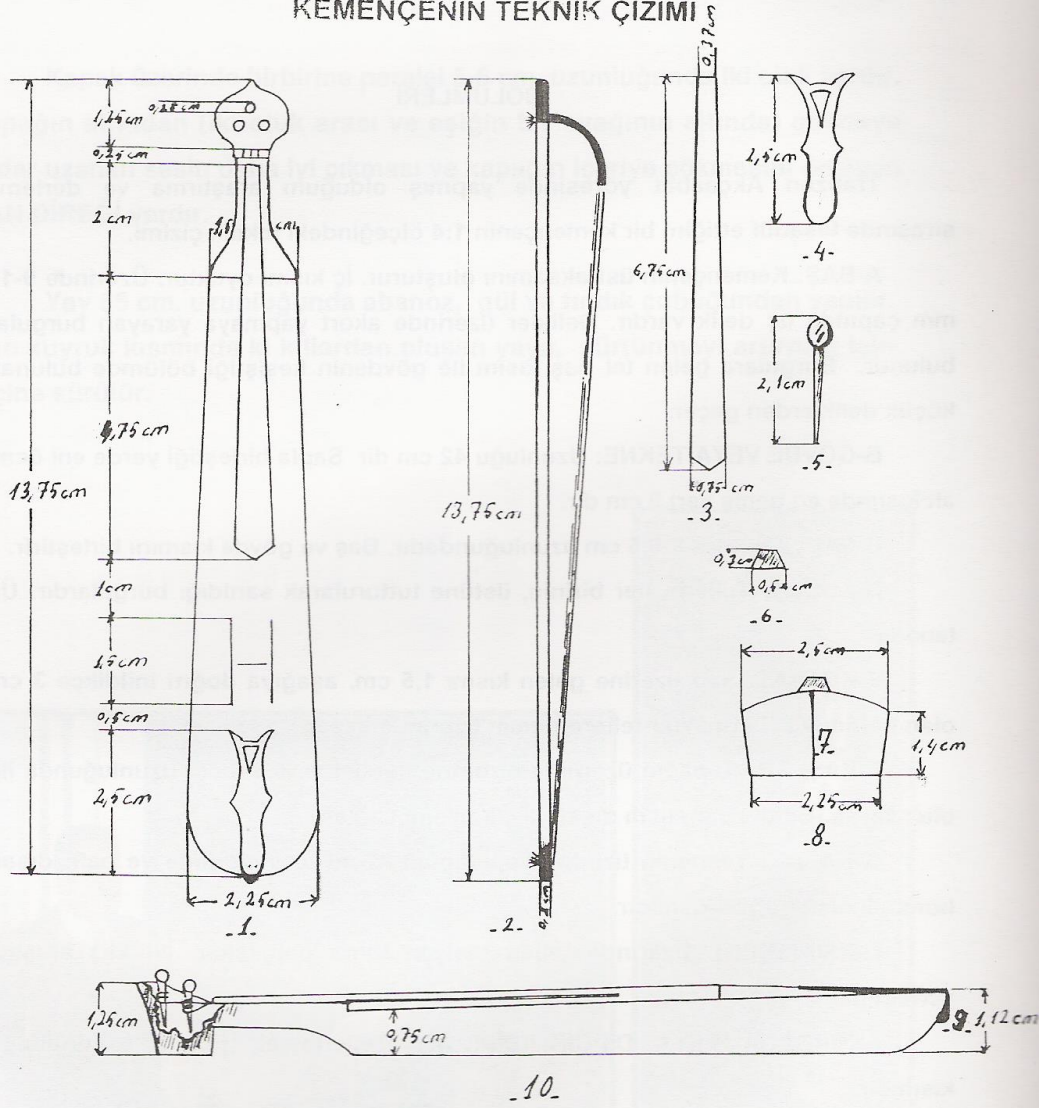
Kemençenin boyu: 55 cm (Günay, 1998).

Kemençenin boyutu ile sesi arasında bir ilişki mevcuttur. Hagem Ariviğinde geçen bir kayda göre Kemençenin küçük boylu olan, nânce kemençeö deniyorö (enel, 1994). Bu da gösteriyor ki halk arasında küçük boylu kemençeler ince sesli kemençeler olarak görülmektedir. Laurence Picken,nda bölgede Görele ile daha doğudaki Trabzon ve Rize arasındaki bu farklılık, aede inmi tir (Picken, 1975). Kemençeler küçülüp tizle tikçe akort düzeni de ona göre ayarlanmaktadır. Çepnilerde kemençenin akordu genelde mi-la-re ekinde ayarlanır. 1967 yılında ünlü Çepni kemençeci S.rr, Öztürkün akort düzeni fa#-si-mi olarak kayda geçmiştir (enel, 1994). Çepni bölgesinden doğuya doğru gittikçe kemençelerin boyutuna bağlı olarak akort düzeni de pesleşir. Buna göre re-sol-do, do-fa-si^b, si-mi-la, la-re-sol gibi akort düzenlerine rastlanılmı, tır.

Kemençe yapımında en çok kullanılan ağaçlar ardıç, erik, dut ve kirazdır. Kapak ise ladin ağacından yapılmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesinde kemençe 3 ve çok az görülme kaydıyla son zamanlarda 4 telli olarak çalınmaya başlanmıştır; ancak Çepnilerde 3 telli olarak çalınmaktadır. Henüz bir Çepni kemençecinin 4 telli kemençe çaldığını rastlanamamıştır. Kullanılan 3 tel günümüzde metal olmakla birlikte eskiden genellikle üst iki tel başarsak olarak kullanılmaktadır. Selim Cihano luña göre en alt tele zil tel, orta tele saşır tel ve en üst tele bam teli denir. Ortadaki saşır tel başarsaktan olmakla beraber bam teli sarma teldendir. (Cihano lu, 2004). Süleyman enelde ise üst iki tel kutsal teller olarak adlandırılır. Zil tel doğudaki tellerden en kalın,na verilen adı saşır teldir (enel, 1994).

Selim Cihano lu tarafından hazırlanan kemençenin teknik çizimi kemençenin bölümlerinin görülmesi ve tanımlanması açısından, Maçağdaki kemençe yapımı, Eyüb Eyübo luından edindiğimiz kemençe ölçüleri ise benzer ve farklı noktaları görülmesi açısından önemli görülmüştü ve çalınmamızda sunulmuştur.

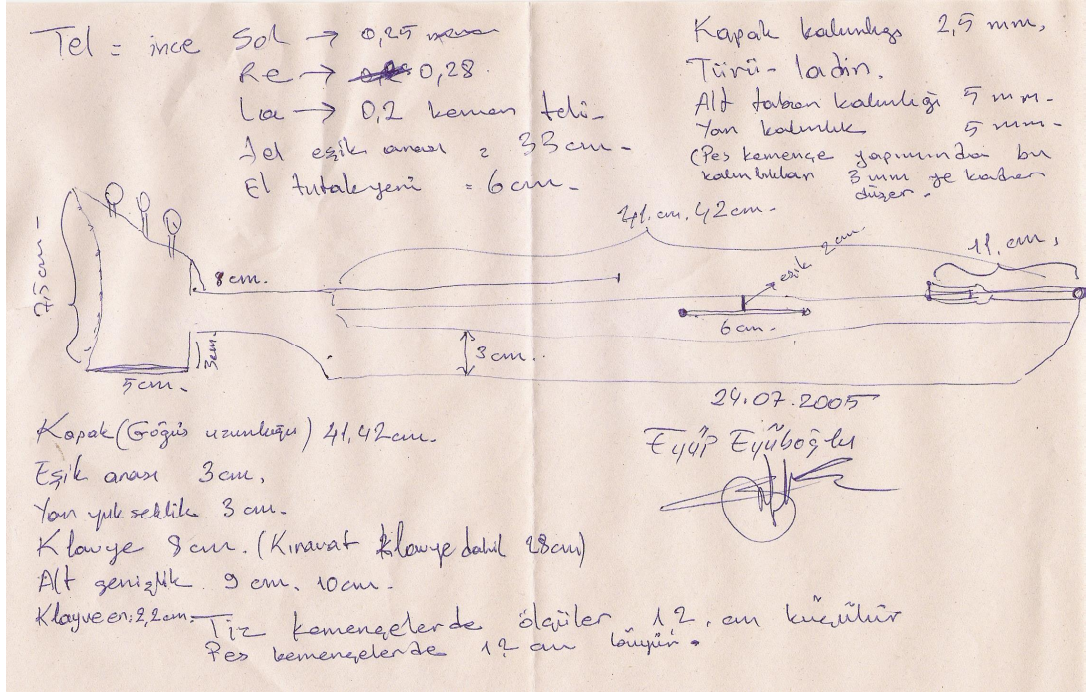
KEMENÇENİN TEKNİK ÇİZİMİ

- 1- KEMENÇENİN ÖNDEN GÖRÜNÜMÜ
- 2- YAY
- 3- KRAVAT
- 4- KURBAĞA - DİPCUK
- 5- KULAK
- 6- EŞEK (EŞİK)
- 7- CAN DİREĞİ
- 8- YAĞAY ÖNKESİT
- 9- KUYRUK DÜĞMESİ
- 10- KEMENÇENİN YANDAN GÖRÜNÜMÜ
(BAŞ KISIM KESİT ÇİZİLMİŞTİR)

ÖLÇEK = 1/4
 ÇİZEN = SELİM CİHANOĞLU
 YIL = 1993

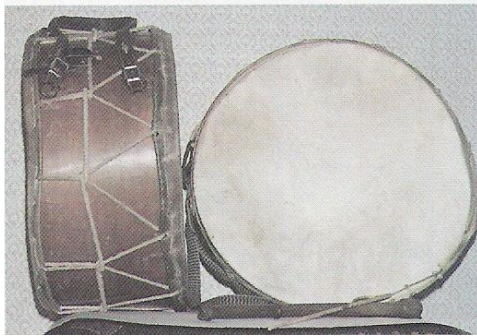
ekil 4.1. Kemançenin Teknik Çizimi (Cihano lu, 2004)

ekil 4.2. Günümüzde Maçağda kullan,lan ölçüler (Ki isel Ar iv)

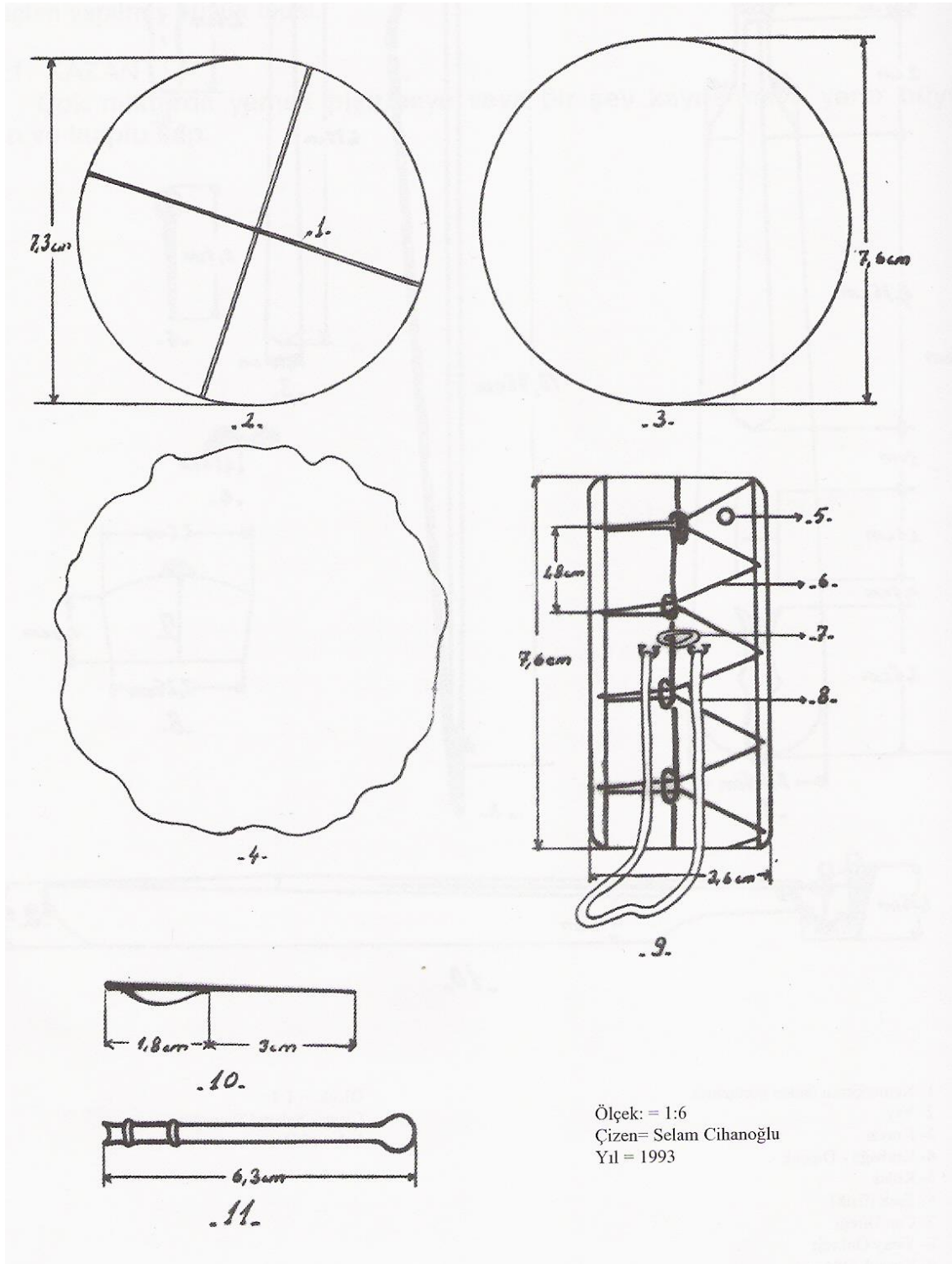
4.4.2. Davul

Do u Karadeniz Bölgesi nde s,k olarak kullan,lan çalg,lardan biri de davuldur. Çepni bölgesinde çok s,k kullan,lmamakla birlikte kullan,ld, , durumlar önceki bölümlerde ele al,nm, t,r. Do u Karadeniz Bölgesi nde kullan,lan davulun boyutu Anadolu daki di er yörelere göre daha küçük olmakla birlikte öcura davulö özelli i ta ,r. Bu durum davulun sesinin daha tiz ç,kmas,na ve daha k,yrak çal,nmas,na olanak sa lar. Davul böylece h,zl, ve sert oynanan horonlara da e lik edebilir. ÷Davul yap,m,nda, keçi derisi kullan,lmaktad,r. Kasnak kenarlar, için

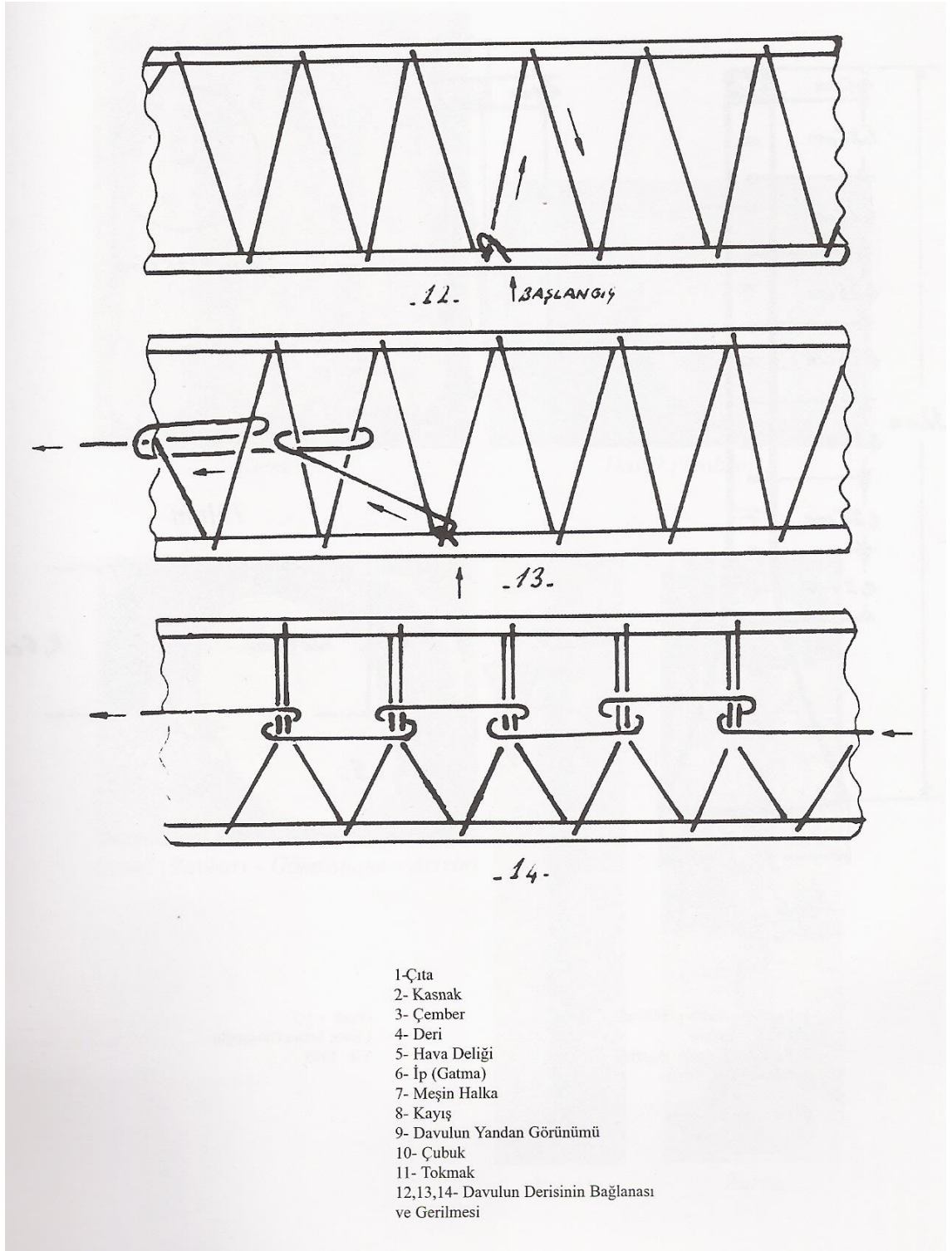

Resim 4.11. Eski bir davul. (Cihano lu, 2004)

kestane a ac,ndan, deriyi saran çubuk için de k,z,lc,k a ac,ndan yararlan,lrö (enel, 1994). Do u Karadeniz Bölgesi nde çal,nan cura davulun parçalar,n,n gösterildi i teknik çizimi Selim Cihano lu taraf,ndan u ekilde yap,lm, t,r.

ekil 4.3. Davulun Teknik Çizimi (Cihano lu, 2004)

ekil 4.4. Davul derisinin iplerle gerilmesi. (Cihano lu, 2004)

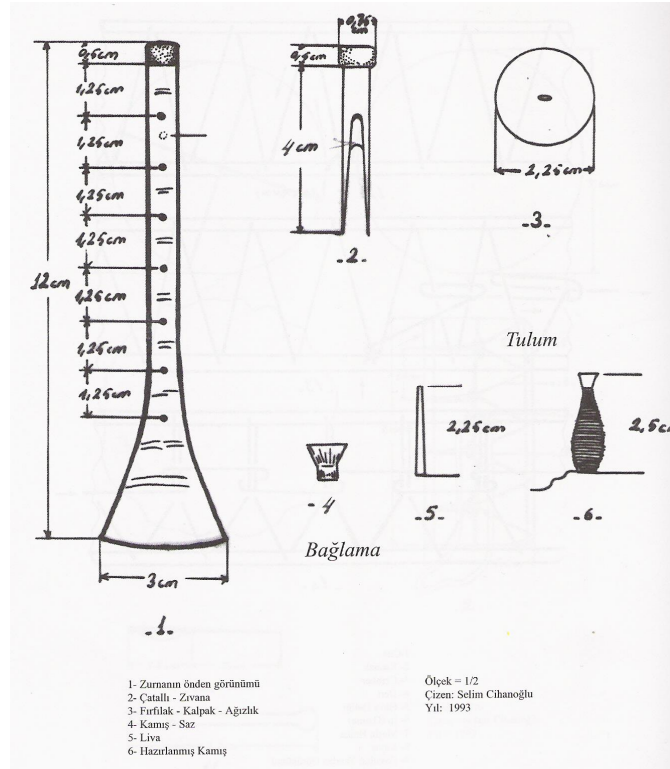
4.4.3. Zurna

Do u Karadeniz Bölgesinde çalınan zurna da davul gibi Anadolu'nun diğer yörelerine göre daha küçük boyuttadır ve daha tiz seslidir. Çepni bölgesinde zurna kullanımı, davulun kullanımı ile aynı orantıdadır. Yörede zurnaya ince zurna, cura zurna veya zil zurna adları verilir. Cura denmesinin nedeni boyutunun küçük olmasından ve zil denilmesinin nedeni de muhtemelen sesinin tiz olmasından dolayıdır.

Zurnalar, erik, ardıç, sarmağ ve di budak ağacından yapılır. 23-25 cm uzunluğunda, ağzık kısmı (fermene) 5.5-6 cm çapında, kamışın takıldığı ağzık kısmı ise 1.5 cm'dir. Bu kısma zivana denir. Çukurluk delik 9 mm'lik nota delikleri ise 8 mm'lik matkapla delinir. Biri arkada yedisi önde olmak üzere sekiz nota deliği vardır (Cihanoğlu, 2004). Bölgede daha çok enstrümantal olarak çalınır, sözlü parçalarda çok az tercih edilir. Kullanıldığı saha çalınmazda çukurluk gözle göremememize rağmen, Görele'de elde ettiğimiz örnek davul-zurna isimli kasette vokale davul-zurnanın ekliğini belirlemiştir.

Resim 4.12. Cura Zurna.(Cihanoğlu, 2004)

Resim 4.5. Zurnanın Teknik Çizimi (Cihanoğlu, 2004)

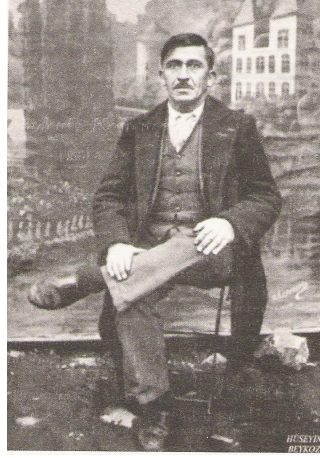
4.5. Çepni Bölgesinde Tanınan, Kemeñeciler

Çepnilerde kemeñeciler halk arasında çok sevilen, saygı gösterilen kimselerdir. Kemeñeciler yörede çok popüler olup eskiden belli başlı kemeñecileri dinleyebilmek için, onların çaldıkları ortamda horon oynayabilmek için insanlar, saatlerce yol yürüdükleri gibi öykülerle yörede sıkça karşılaşılır. Alpaazar,ındaki kemeñeciler çoğ rafyadan dolayı, pek fazladır, ayrıca açılmamışken, kuy, kesimindeki Çepni kemeñeciler bütün Doğu Karadeniz Bölgesinde bilinilmektedir. Çepni kemeñeciler kendilerine has tavırlardan dolayı, tüm bölgedeki kemeñecilerin hayallerini süslerler. Kemeñeye bakan her birey Çepni ekolünde çalabilmenin düğünle yarar. Doğu Karadeniz Bölgesinin bilinen en eski kemeñe sanatçıları, bu yörede yetmiş de çok anlamlıdır. Göreleğin Kandahor köyünden Kuyuculu ve Tuzculu adlı ustaları, öğrencisi olan Karaman bilinen en eski ve en ünlü kemeñecidir. Onun öğrencileri olan Pico lu ve Durkaya kemeñeye yaratıcıları, katarken iki farklı ekol oluşturmuşlardır. Pico lu ekolünü günümüzde M.S.Öztürk sürdürmektedir. Durkaya ekolünü ise Kâtip adlı ve enel Dandin sürdürmekle beraber Kâtip adının yetirdiği İbrahim Kavrazda bu ekolün ondan sonraki temsilcisi olarak görülmektedir. Alpaazar,ında ise bilinen en eski kemeñeci Çangalo lu'dur. Ondan sonra Yanık Ahmet, Ali Çinkaya, Aluun Kazım ve Süleyman Yağar gibi ustalar yetiştirir. Burada adı geçen kemeñecilerden Kuyuculu ve Çangalo lu'na ait bilgilere ulaşamaz, t.r. Büyük ihtimalle sadece yüzyılk dönemi bilinen bu ustaların ürünlerinin bir kısmı, öğrencileriyle dilden dile yarıken bir kısmı, da kaybolmuştur.

4.5.1. Tuzculu

Kuyuculu ile adlı bilinen en eski kemeñecidir. Tuzculu Mehmet Ali diye tanınmaktadır. Doğum tarihi ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmazken Göreleğin Kandahor köyünden olduğu bilinmektedir. Kuy, kesiminde oynanan mehur Tuzculu horon havasının sahibidir. Günümüzde Tuzculu ezgisi de horan, da yitmek üzeredir. Ezgiyi geçmişte en doğru biçimde Karaman ile Hac, Ali Özdemir çalmış, t.r. Ezgi çok sesliliğin en güzel, en etkileyici ürünüdür. Ezgide açık ses hiç yoktur (Günay, 1998).

4.5.2. Karaman

Resim 4.13. Karaman Lakaplı, Halil Kodlak (Duman, 2004)

Karaman lakabıyla tanınan ustanın gerçek ismi Halil Kodlak'tır. Karaman lakabının alması, çeşitli savaşlara katılması, kahraman (karaman) olarak ünlenmesinden dolayıdır. 1878 yılında Görele'nin Karadere köyünde doğmuştur. 1964 yılında vefat etmiştir. Annesinin adı, Esmâ, babasının adı, Süleyman'dır. İstanbul'da saraylarda çalmış, oynamış, radyo evine de girmiştir (Günay, 1998). Pico lu ve Durkaya'nın hocası, olan Karaman kemençesinin en ulaşılmaz virtüözü olarak görülmektedir. Arkadaşları, Hasbal Keskin için yaptığı, Hasbal Havas, Cezayir Karalaması ve diğer oyun Havas gibi eserleri mevcuttur.

4.5.3. Pico lu Osman

Resim 4.14. Pico lu lakabıyla bilinen Osman Gökçe.(Duman, 2004)

Pico lu lakab,yla tan,nan büyük ustan,n ad, Osman Gökçe'dir. Pico lu denmesinin sebebi hocas, Karaman'ın ç,kard, , bir gaydeyi ondan ö renmek için ba vurdu u yoldur. Göreleli kemençeci Enver Keçeci'nin anlatt, ,na göre Pico lu kemençeyi yeni yeni ö renirken hocas, Karaman'ın bir gayde üretti ini duyuyor. Birkaç ki i ayarlay,p Karaman falan köprü'nün ba ,na geldi inde ona bu havay, çald,r,p horan kurun bende köprü'nün alt,nda bu havay, dinleyip kapay,m diyor. Plan, i e yar,yor ve Karaman Usta bu havay, köprüde çal,yor Pico lu'da altta dinliyor. Horan bitip Karaman Usta köprüyü 506100 metre kadar geçti inde Pico lu'da ard, s,ra ayn, havay, çalmaya ba l,yor. Bu durum üzerine Karaman Usta Pico lu'na dönerek öSen picsin ama me er pico lu picmi sinö diyor ve o gün bugündür bu büyük usta öPico lu'ö lakab,yla an,l,yor.⁵⁹ Belirtmeliyim ki bu hikâyenin ayn, sonuçla biten birçok de i ik versiyonunu yörede dinlemi bulunmaktay,z. Bu arada bu isime TRT Repertuar,ında kaynak ki i olarak gösterildi i eserlerde bico lu, Bico lu ve Bicio lu ekinde rastlanmaktad,r. M. S,rr, Öztürk'e göre biçimli güzel bir kimse oldu undan dolayı, öBicö biçimli kimse anlam,nda Bico lu denmi tir. Sadi Yaver Ataman'da Bicio lu'nu do ru bulmaktad,r. Ancak bunlar bu lakab, ustaya yak, t,ramamaktan kaynaklanmaktad,r diye dü ünmekteyiz. Oysa büyük usta bu lakab, kendi olu turdu u manilerde ve ç,kard, , plaklardaki anonslarda sahiplenerek s,kça kullanm, t,r.

Pico lu'nun plaklar,nda okudu u ve TRT THM Repertuar,na geçen eserleri d, ,nda bilinen eseri mevcut de ildir. Ancak taraf,m,zca yap,lan ara t,rmada Ankara Devlet Konservatuar,ın,n 1943 y,l,nda Trabzon'un Vakf,kebir ilçesinde yapm, oldu u derlemelerde Memet Nemli adl, kemençecinin Pico lu'ndan ö renmi oldu u sözlü ve enstrumantal havalara rastlanm, t,r. Buna göre 2.8.1943 tarihinde derlenen öHoron(Kemençe ile)ö gaydesi 1203 numaral, pla ,n a62 olarak gösterilen k,sm,ndad,r.⁶⁰ Ayn, gün derlenen öG,z,l a aç benimsin (Be ikdüzü K,z Horonu)ö 1202 numaral, pla ,n B61 ile gösterilen k,sm,ndad,r. Bu derlemenin bilgi fi inde dü ünceler diye bir ba l,k bulunmakta ve 2/4'dük usulde yaz,lm, 6 ölçülük bir notas,

⁵⁹ Enver Keçeci(42)öyle 21.07.2005 tarihinde Görele'de bulunan bisikletçi dükkan,nda yap,lan ki isel görüşü me.

⁶⁰ enel, 1994, 84.

mevcuttur. Ayr,ca güftesi de bilgi fi inde bulunmaktad,r.⁶¹ Yine ayn, gün derlenmi olan öKara tavuk havada/Bir köy havas,ö adl, parça 1202 numaral, pla ,n a-2 ile gösterilen k,sm,ndad,r. Bu parçan,nda 2/4dük usulde yaz,lm, olan 8 ölçülük bir notas, dü ünceler k,sm,nda bulunmaktad,r. Ayr,ca bu bölümde notan,n üstünde yaln,zca ösallamaö yazmaktad,r. Güfte oldu u gibi mevcuttur.⁶² Memet Nemli taraf,ndan çal,nm, öKestanedir Kestaneö adl, eserin derleme yeri ve tarihi verilmezken kimden ö rendi ine dair bir notta dü ülmemi tir. Ancak ki iden al,nan parçalar,n büyük ço unlu unun Pico luøndan ö renilmesi bu parçay, da muhtemel olarak ondan ö rendi i ihtimalini do urmaktad,r. Bu parçada 1202 numaral, pla ,n Bó1 ile gösterilen k,sm,ndad,r. Parçaya ait bir bilgi fi i de mevcut de ildir.⁶³ 2.8.1943 tarihinde yine Memet Nemliøden al,nm, olan ö u gelen gay,k m,d,r (Ay em)ö adl, parça da kaynak ki inin Pico luøndan ö rendi ini aç,klad, , parçalardan biridir. 1201 numaral, pla ,n Bó1 ile gösterilen k,sm,ndad,r. 2/4dük usul içerisinde 7 ölçülük bir notas, yaz,lm, t,r 8. ölçü çizgisiyle gösterilen yer bo tur. Güfte de yine bilgi fi inde bulunan bilgiler aras,ndad,r.⁶⁴ Ayn, gün yap,lan derleme de Memet Nemliønin Pico luøndan ö rendi ini aç,klad, , öValiye Gidece im(A lama)ö adl, parçan,n dü ünceler k,sm,nda çok ilgi çekici bir bilgi bulunmaktad,r. öOnbe y,l önce vurulan Tonyal, Ahmedæ ç,karma, Ahmedøin anas, ç,karm, ö (enel, 1994). Buna göre parçan,n vurulan o lu için anne taraf,ndan yak,lm, bir a ,t, bir a lama havas, oldu u anla ,lmaktad,r. Güftesi bilgi fi inde yer almaktad,r.⁶⁵ Ayn, gün ayn, ki iden derlenen ba ka bir parça da öYaka yaka geliyor (Köy Horonu)ö ad, ta ,r. 1201 numaral, pla ,n Bó1 olarak gösterilen k,sm,ndad,r. Dü ünceler bölümünde üzerinde giri yazan 2/4dük usul içerisinde 12 ölçülük bir notas, mevcuttur. Güftesi de kaydedilmi bilgiler aras,ndad,r.⁶⁶

⁶¹ enel, 1994, 73-74.

⁶² enel, 1994, 77.

⁶³ enel, 1994, 78.

⁶⁴ enel, 1994, 80.

⁶⁵ enel, 1994, 81.

⁶⁶ enel, 1994, 82.

Birçok gaydeyi topluma kazandıran büyük usta 1937 yılında Muzaffer Sarısözenle tanıştı ve 3 ay süreyle Ankara Radyosu'nda çalınan, tır (Duman, 2004). Karadeniz gemisiyle İstanbul yolundayken Sinop-Zonguldak arasında 4 Haziran 1946 tarihinde son nefesini verir. Kaptan, yasa gereği onun cenazesini Zonguldak'ta karaya çıkarmıştı. Fakat sanatçı, kılığını saygısından onu İstanbul'a getirdi ve Kasımpaşa, Kulaksız'da toprağa verildi (Duman, 2004).

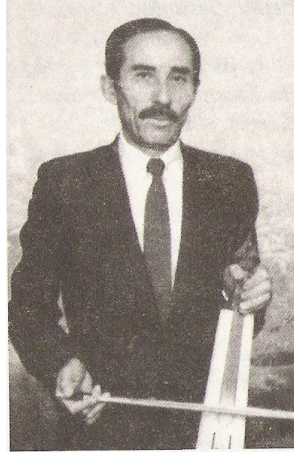
4.5.4. Durkaya

Resim 4.15. Kemal pır (Durkaya) (Duman, 2004)

Durkaya adıyla tanınan Kemal pır 1911 yılında Görele'nin Ardıç Köyü'nde doğmuştur. Bu ad, alman'daki rivayet budur: Kemal bebekken çok ağır bir hastalığa yakalandı. Halk ilaçlarıyla bir sonuç alamaz. Babası, onun umudu kesmiştir. Başında bekler. Bu sırada ak sakallı, yaşlı bir adam gelir ve bebeğin başında durur. Bebeğin başını okur ve bebeğin iyi olacak, der. Bundan sonra onu Durkaya olarak çağırır, der. Yaşlı adam gider, bebek sağlına kavurur. Yaşlı adam, bir daha görünmez. Kemal de bundan sonra Durkaya adıyla çağılır (Duman, 2004). Karaman'ın öğrencisi olan Durkaya, hocası, Karaman'a göre kemençeyi Pico lu'dan iyi çalar, ancak Pico lu da Durkaya'dan daha iyi türküyü söyler. Özellikle yay atma konusunda çok iyidir. Hikaye yaratıcılığı, olma özelliği de bulunmakla beraber uzun destans, eserleri mevcuttur. 1989 yılında vefat etmiştir.

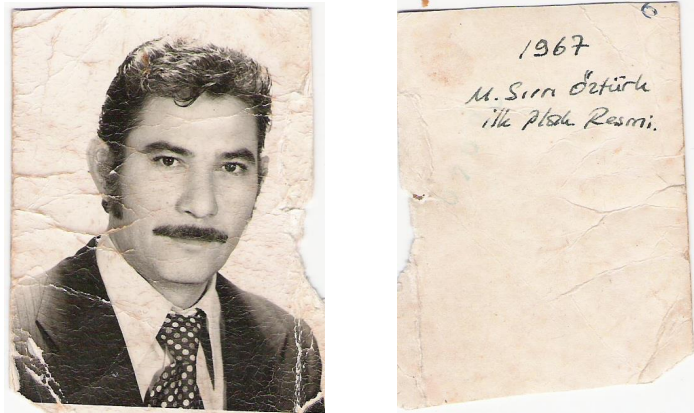
4.5.5. Yan,k Ahmet

Resim 4.16. Ahmet Durmu (Yan,k Ahmet) (Duman, 2004)

As,l ad, Mehmet Durmu olan Yan,k Ahmet, 14.4.1935 tarihinde alpazar,n,n Yan,k Kynde do mu tur. alpazar,n,n yani yksek kesimdeki Çepnilerin kemenecisidir. Greledekiler kadar d, ar,ya a,lamamakla beraber çok daha otantik alma ve syleme tarzlar,yla bu kemençeciler ilgi çekmektedir. Cavit entrkten ald, ,m,z bilgiye gre Yan,k Ahmet bir dnem stanbulda ya am, . al, t, , i te yapamay,nca belli bir sre sonra geri dnm tr. Asl,nda kemençe almaktan ba ka bir i de yapamayacak kadar duygusal ve hassas bir kimsedir. Kemençeyi bir a ,k saz, hviyetinde ald, ,n, ve çok iyi trkler yakt, ,n,, her maniye sylerken gzlerinden ya lar akt, ,n, de erli hocam,z Cavit entrk bize nakletmi tir. 1996 y,l,nda vefat etmi tir.

4.5.6. S,rr, ztrk

Resim 4.17.  4. 18. S,rr, ztrkin 1967 y,l,nda yapt, , ilk pla ,n,n kendisinde bulunan foto raf,n,n n ve arka yz. (Ki isel Ar iv)

Mehmet S,rr, Öztürk 1938 y,l,nda Görele'nin Kemikli Köyü(Hürriyet Mahallesi)nde dünyaya gelmi tir. Annesinin ad, Hidayet, babas,n,n ad, Mehmetdir. 1944 y,l,nda kemençe çalmaya ba lam, t,r. İlk kemençesini m,s,r sap,ndan yapt, ,n, söylemektedir. Daha sonraki kemençesini hartamadan yapm, olup günde 5 makara iplik harcamaktad,r. Annesi Hidayet Han,m çok meraklı,d,r ve O'na bir kemençe alm, t,r. Bu kemençenin de telleri ipek teldir ve sürekli çektikçe uzamakta ve gev emektedir. Böyle böyle gel zaman git zaman kemençede gayde çevirmeye ba lad, ,n, anlatmaktad,r. İlk gaydesi öDe irmenin Pendi, Otur Halil Efendi, kimizin derdini, Yazamaz beyefendiö adlı, çiftetelli formunda bir parçad,r. 7-8 ya lar,nda kendisini dü ünlere götürmeye ba lad,klar,n, ve nazar ald, ,n, anlatmaktad,r: öÇavulu'ya dü üne gittim. O toplumda bayan,n birisi geldi dedi ki ya bu anas,n,n garn,nda m, ö renmi felan dedi. Bir saat sonra Abdullahc, ,m a z,mdan gan geldi. Nazar da , çatlatır derler ya. Ben iki sene kekeme gonu tum. ki sene. Hocaya gittim sonra da, düzeldim.ö 12613 ya lar,na geldi inde yöre yöre dü ünlere gitmeye ba lam, t,r. Trabzon, Akçaabat, Vakf,kebir, Tonya, Giresun, Ordu gibi birçok yöreye gitmi tir. 1958ö1960 y,llar, aras,nda askerli ini Eski ehir'de yapm, t,r. Eski ehir'de bando kursuna ayr,ld,klar,n, ve kursu birincilikle bitirdi ini söylemektedir. Notay, da bu kursta ö renmi ancak Görele'ye dönünce notay, zamanla unutmu tur. Tezkere ald,ktan sonra yine dü ünlere gitmeye devam etmi tir. Bir dü ün sonras, Görele'ye döndü ünde kar ,la t, , olay, u ekilde anlatmaktad,r: ö Tonya'ya dü üne gittim. Dü ün bitti Görele'ye geldim. Dedi ki Ferhat Hoca Allah rahmet eylesin, ya dedi Ankara'dan ekip geldi dedi seni bekliyuk dedi Gumyal, Okulu'nda seni bekliyuk dedi teyipte getirmi ler felan. Deme! Hee! Herkese çald,rm, lar bi de demi ler onu deniyelim bakal,m. Ben çald,m i te. O rahmetli Hüseyin Kele de yan,mda idi. Ölen. Çald,m çabalad,m. Yav arkada dedi tebrik ettiler beni. Bir ay sonra bana Ankara'dan ey geldi davetiye geldi. Seni Ankara'ya davet ediyoruz. Ankara'ya davet ettiler beni, imtihana tabii tuttular. Nida Tüfekçi bölüm ba kan, idi o zaman Allah rahmet eylesin. Ordan bi Yurtlar Sesler program,na getirdiler beni bi kemençe çald,m, o sanatç, arkada lar ayakta alk, lad,lar beni.ö Daha sonra ordan Nida Tüfekçi vas,tas,yla .T.Ü. Türk Musikisi Devlet Konservatuar, için teklif alm, olup kurulu undan itibaren 27 y,l ö retim görevlisi olarak çal, m, t,r ve emekli olmu tur. Pico lu Osman' 8 ya ,na kadar gördü ünü onun kendisini dü ünlere götürdü ünü ve ald, , bah i i kendisine verdi ini anlat,yor: öAld, , bah i i bana verirdi. Hocam niye bana veriyusun derdim de senin

akl,n ermez derdi. öyle veriyumu als,n paray, da heveslensin de daha iyi çals,n diye. Allah Oına her güzelli i vermi ti. Dü üne gitti i zaman çalmazsa bile gülse dü ün gülerdi.ö Pico lu ile ya ad, , bi an,y, da u ekilde nakletmektedir: öÇömlekçi var. Çömlekçiøden geçiyoruz o zaman köprü möprü yo udi ya. Ordan geçerken beni s,rt,na alm, t, bavul vard, büyük bi bavulu, fakirlik vard, eskiden böyle bi eler yo udi ya, ekme ini, rak,s,n, bavula goyard,, a ,rla ,rd, biliyu musun?, kendi de i man adam,d,, benide s,rt,na ald,, tam derenin ortas,na geldi ula dedi gözünü bilmem ne etti umun o li dedi iyi bi hamal buldun dedi bana. Hiç unutmam o an,s,n, i te.ö Unutamad, , bir an,s, da Trabzonspor ile ilgilidir. Trabzonsporün ampion Kulüpler Kupas,nda ngiliz temsilcisi Liverpoolu Trabzonøda 160 yendi i maçtan hemen sonra yar,m saatlik radyo program, yapmas, istenmi tir ve o ne eyle yar,m saat s,rf s,k horon havalar, çalm, bütün Karadeniz onun gaydeleriyle evde, sokakta, sa da solda kutlamalar yapm, horonlar oynam, t,r. 3 erkek 1 k,z çocu u bulunan S,rr, Öztürkøin 9 da torunu bulunmaktad,r. stanbuløda Kulaks,z semtinde ikamet eden büyük usta kemençeyi yan,ba ,ndan eksik etmemektedir.

4.5.7. Katip adi

Resim 4. 19. Kâtip adi (Kırsal Ariv)

1938 y,l,nda Göreleønin Dereku çulu köyünde do mu tur. Durkayaø,n,n ö rencisidir. Yay tekni i ve kravat k,sm,na parmak vurma tekni i ile tektir. 1958øte Gölcükøte askerlik yapm, t,r. 2 evlili inden 6 çocu u bulunmaktad,r. Çok fazla plak, kaset vs. doldurmu tur. Çepnilerin son dönemdeki en popüler kemençe sanatç,s,d,r.

Katip adının bir çok kendi üretti i parça olmakla birlikte günümüzde bir çok popüler türkücünün bunlar, izni dahilinde olmadan anonim ad, altında kullanmasından dert yamaktadır. Görelede ve Sis Da ,ında sohbet edip kemençesini dinleme fırsatı buldu umuz Kâtip adı eski gaydeleri bozmadan çalması,na ra men İstanbuldaki müzik piyasasında etkisine maruz kalm, bir sanatçıdır. TRT THM Repertuarında derlenmiş parçalar, mevcuttur. İstanbulda Kulaksız semtinde yaşamaktadır.

4.5.8. Ali Çinkaya

Resim 4. 20. Ali Çinkaya (Duman, 2004)

1953 yılında alpaazar,ın Do anç, köyünde doğmuştur. Tamamen doğa çevrelere kapalı, otantik bir çalma ve söyleme üslubu vardır. En önemli özelliği durmadan uzun süre doğaçlama manilerle gayde çevirebilmesidir. alpaazar,ındaki diğer sanatçılar gibi O da fazlaca tanınmamıştır. 1994 yılında vefat eden Ali Çinkaya,ın Harika Plakçıktan çıkmış, "Ali Çinkaya'dan Karadeniz Türküleri" adlı bir kaseti vardır. Kemençedeki başarısı ve sesindeki akıcılığı çok üst düzeydedir.

4.5.9. Diğerleri

alpaazar, Doruk gelinden Aluu olarak bilinen Alo lu Kazım Gül kendine has yorumuyla gaydelere hayat verir. Doğaçlama yeteneği çok gelişmiştir. Bir kaç yıl önce vefat etmiştir. Asarlı, Süleyman olarak bilinen alpaazar,-Asar,ın Sayvançatak Köyünden Süleyman Yaşar günümüzde alpaazar, bölgesinin yaayan en önemli kemençecisidir. Otçu göçlerinde ve enlik alanlarında çaldığı, ve söylediği

gaydelerle ayr, bir yeri vard,r. Halkay, idare etmekte ba ar,s, dillere destand,r. Katip adiyle birlikte Durkaya ekolünün temsilcisi say,lan enel Dandin, Görelede ya amaktad,r. Son dönem kemeçecilerdendir. Yine Durkaya ekolünün son temsilcisi diyebilece imiz brahim Kavraz Kâtip adının en iyi öğrencim dedi i kemeçecidir. Tirebolu do umlu olan Kavraz, stanbul Ümraniyede ya amaktad,r.

5. SONUÇ

Do u Karadeniz Bölgesi tarihi incelendi inde bölgede birçok egemenlik dönemi oldu u görülmektedir. Bu durum bölgenin etnik yap,s,nda son derece büyük kar, malara neden olmu tur. Bölgenin ilk ça lardaki yerli halklar, egemen güçler içerisinde erimi kaybolmu tur. Bunlar,n bir k,sm, Romal,lar dönemindeki misyonerlik faaliyetleriyle H,ristiyanla t,r,lm, ve daha sonra dinlerinden ötürü Rum kimli i alt,nda ya am, lard,r. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmas, ve Yunanistan'da yapt, , mübadele anla mas,na kadar sorun te kil etmemi tir ve bu yörenin evlatlar, olan bu ki iler bar, içerisinde binlerce y,l burada ya am, lard,r. Ancak Türkçe'den ba ka dil bilmeyen veya Do u Karadeniz ivesiyle kar, m, kendine has bir Rumca konu an bu guruplar Yunanistan'da uyum sorunu ya am, lard,r. H,ristiyanla t,r,lan bu topluluklar kendi topraklar,ndan kopar,larak ac,lar,n en büyü ünü ya amaya mahkum b,rak,lm, lard,r. Do u Karadeniz Bölgesi'nin ilk halklar, olan yerli topluluklar,n bir ço u bat,l,lar taraf,ndan bu yolla yok edilmi tir.

Bölgeye giren ilk büyük Türk toplulu u Gürcülerin paral, askerleri olarak Trabzon Rum mparatorlu u'nun bölgede kurulmas,na yard,mc, olan ve bunun ard,ndan çe itli makamlara getirilerek Rum devletinin askeri te kilat,n, olu turan K,pçak Türkleridir. K,pçak Türkleri Karadeniz kuzey bozk,rlar,ndan do uya do ru Gürcistan'a ve oradan da Do u Karadeniz'e gelmi H,ristiyan bir topluluktur. Bizim için önemli olan di er noktada K,pçak Türkleri'nin Karadeniz'in kuzey bozk,rlar,ndan bat,ya do ru yapt, , göç hareketi ve Balkanlar'dan Orta Avrupa'ya do ru ilerlemeleridir. Bu iki durumun incelenmesi Do u Karadeniz Bölgesi ile Trakya, Balkanlar, Macaristan ve tabii ki Karadenizin kuzeyi aras,nda bir akrabal,k bulundu u sonucunu do urur. Günümüzde Karadenizin kuzeyinde Moldovya topraklar,nda bulunan Gagauz Özerk Türk Cumhuriyeti bu akrabal, , gösteren özellikler ta ,maktad,r. Gagauz Türkleri incelenmi ve Do u Karadeniz Bölgesi ile olan akrabal,klar, ortaya konulmu tur. Buna göre kemençenin mevcut oldu u ve öhoru, horuö denilen halka ekindeki Do u Karadenizdeki horon benzeri bir

oyunlar, bulundu u tespit edilmi tir. Do u Karadeniz Bölgesiñde görülen i ve halk edebiyat, örneklerine rastlan,lm, t,r (çocuk=u ak gibi). K,pçaklar,n ula t, , Trakya, Balkanlar ve Macaristan bölgesiñde de kemeñçe t,pk, Do u Karadeniz Bölgesiñde oldu u gibi yer yer görülmektedir. Makedonya'daki Kumanova adl, K,pçak Türklerine ait yerle im yerinde derlenen türkülerinin 5 ve 7 zamanl, usullerde olmas,, Macarlarla Do u Karadeniz Bölgesi aras,nda ortak yer adlar,n,n bulunmas, gibi konular çal, mam,z içinde ele al,nm, ve bu akraba özellikler üzerinde durulmu tur. Bu akrabal,klardan yola ç,k,larak var,lan sonuç Do u Karadeniz Bölgesiñe kemeñçe ve horonun bu yolla geldi ini dü ünmemize neden olmaktadır.

Çepniler 1277 y,l,nda ilk defa Sinop'ta görülmelerinin ard,ndan Trabzon'daki Rum Devleti ile mücadeleye giri mi ve 100 y,l kadar sonra Trabzon'a kom u olmu tur. Bu durum sonucunda da henüz Osmanl, Bölgeye gelmeden ve Rum Devleti y,k,lmadan Çepnilerin Rum Devleti ile ili kiler kurmas,na neden olmu tur. Rumlar,n askeri birliklerini olu turan ve s,n,r bölgelerinde ya ayan K,pçaklar ile Çepniler'ın bölgede bir ekilde kar ,la t,klar, sonucu ortaya ç,kmaktad,r ve bu durum Osmanl,ın, Trabzon'u fethine kadar sürer. Ard,ndan slam dinine geçsin geçmesin Osmanl, Trabzon'un fethinin ard,ndan Rum olarak gördü ü bu H,r,stiyan Türk toplulu una herhangi bir bask, yapmam, t,r. Zaten daha sonra da K,pçaklar,n bir ço u slamlam, t,r. Yani bir ekilde tarih içerisinde bu iki gurup yan yana ya am, t,r. K,pçaklar eriyip bölgede kaybolurken Çepniler ayakta kalm, lard,r. Bu durum K,pçaklar,n kemeñçe ve horonunu kendileri gibi Türk olan Çepnilere etkile erek b,rakt, ,n, muhtemel k,lmaktad,r. Ayr,ca Çepniler'ın ran'ın Horasan bölgesinden gelmi oldu unu göz önüne al,rsak Picken'ın (**Picken, 1975**) da dedi i gibi yeryüzünde lavta türü çalg,lar,n yayla çal,nd, , ilk yerin Horasan oldu u Çepniler'ın yayla çal,nan bu tür çalg,lara yabanc, olmad, ,n, gösterir. K,pçaklar,n slam, seçenleri Do u Karadeniz Bölgesiñdeki Türk boylar, içinde erirken, H,ristiyan olarak ya ayanlar da Rum kimli i alt,nda erimi lerdir ve K,pçaklar Do u Karadeniz'de birçok karakteristik özelli ini günümüzde dahi ya atmas,na ra men tarih sahnesinden çekilmi lerdir. Bu sebeple bu dönem itibariyle erimeyen ve Osmanl, taraf,ndan Trabzon'un fethinde yapt,klar, yard,mlardan dolayı, mükafat olarak önemli görevlere getirilen, toprak sahibi olan ve vergi toplayan Çepniler çok daha fazla güçlenerek Do u Karadeniz Bölgesiñde söz sahibi olmaya ba lam, ,

kemençe ve horonun da o dönemde bölünmemi parçalar halinde ya ayan tek büyük ve güçlü bir gurubun içinde ya amas,n, sa lam, lard,r.

Do u Karadeniz Bölgesiindeki bir di er büyük topluluk da Lazlard,r. Böyle olunca bölge tarihi Laz-Çepni mücadeleleriyle geçmi Trabzon'un do usu Laz Da lar, ve bat,s, da Çepni Da lar, diye adland,r,lm, t,r. te Do u Karadeniz Bölgesiinin bizce en önemli sonuçlar,n, do urdu u olay, bu dönemde gerçekleş mi tir. Ayanlar dönemi denilen ve bu Laz-Çepni çat, malar,yla süren bu dönemin ard,ndan bat,dan yani Çepnilerden, do uya yani Laz bölgesine yerle enler olmu tur. Çal, mam,z,n içinde de vermi oldu umuz gibi s,ras,yla Sürmene, Of ve Rizeye sülaleler halinde yerle en Çepniler görülmektedir. te bu Çepniler bölgede kemençenin ve horonun yay,lm,as,na neden olmu lard,r. Tarih boyunca kemençe çalmayan Lazlar bile bu göçün ard,ndan kemençeyle tan, m, t,r. te bu durum kemençenin icra edilmesinde de i ikliklere neden olmu tur. Tan, an ve daha önceden tan, ,kl, , olan ancak çok yayg,n kullanmayan Do u Karadeniz Bölgesiindeki di er halklar bu çalg,y, kendilerine göre yorumlam, , kendi tarz,nda çalm, t,r. Bu durum Do u Karadeniz Bölgesi için oldukça do al bir sonuçtur; çünkü bölgede ortas,ndan bir dere geçen köyde, derenin bir taraf, farklı, di er taraf, farklı, ivede, farklı, k,yafetlerle kar ,n,za ç,kabilmektedir. Kimisi daha büyük kemençeler yaparak, daha pes akort düzeniyle çalm, , kimisi tulum düzeni diye bir akort sistemi geli tirmi , kimisi sadece destanlar,nda, kimisi de sadece k,z horonlar,nda kullanm, t,r. Sonuç olarak Çepniler Do u Karadeniz Bölgesiindeki mevcut müzi e bu göçün ard,ndan en az,ndan farklı, bir renk ve gözle görülür bir canl,l,k getirmi tir. Çepnilerin dinsel kimli i çal, mam,z,da belirtildi i üzere inan, lar, bölgeye yerle tikleri zamanla sonras, aras,nda de i kenlik göstermi tir. te bu Çepniler Anadolu'nun günümüzde birçok bölgesinde bulunan di er Çepni topluluklar, gibi Alevidirler ve büyük ihtimalle ayanlar devrinde Sünnile mi olduklar, çal, mam,z,da izah edilmi tir. Bu topluluk Sünni mezhebine geçse bile hala birçok gelene i Alevi gelenekleriyle örtü mektedir. Bizce kemençe de bunlardan biridir. Kemençe bu bölgede ya ayan Çepnilerin â ,k saz,d,r. Trabzon'un do usuna yap,lan göç hareketinden önce veya o dönem itibariyle Sunnile en Çepnilerin bu bölgede kemençeyi yaymalar, bu sebeple daha kolay olmu tur.

Birçok bilim adamı, özellikle müzik araştırmacılar, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki onlarca yörede çalınan söylenen bütün gaydeleri "Karadeniz Müziği" olarak adlandırmakta ve bu bütün üzerinden de sınıflandırma yapmaktadırlar. Oysa, halk arasında birçok yörede ortak bir müzik anlayışı, olmadıkça, tarafımızca saptanamız. Bir Laz ile bir Çepni yan yana geldiğinde birbirinin oyununa ve birbirinin müziğine bir ekilde yabancıdır. Çünkü günümüzde Trabzon'un doğusundaki Çepniler kimlikleri kaybederek diğer Türk boylar, ve Lazlar arasında erimilerdir. Çepnilerin topluluk halinde yaşadıkları bölge "alpazar", "bahta" olmak üzere Görele ve Karaman Tirebolu'dur. Bir Çepni diğer yöresinin dışında, "naçkımam", ise Lazın horonunu oynadıkça, tulum çalgısından, doğumundan ölümüne kadar kendi bölgesinde belki de hiç görmemektedir. Sonuç olarak günümüzde Doğu Karadeniz Bölgesi bu topluluklar ve bu kendine özgü yorumlamalardan dolayı, küçük parçalar halinde düzenlenmeli ve bu parçalardan yola çıkılarak bir bütün kurulmalıdır.

Çepnilerin özellikle bölge içerisinde yapmış oldukları, bu göç eyleminin üzerinde durulması, gerekliliğine inanmakta ve bunun önemini vurgulamaktayız. Bu göçün öncesi, gerçekleşmesi ve doğurduğu sonuçlar gibi konular üzerine yapılabilecek çalışmaların Trabzon'un batı, ve doğusu arasında kültürel yapı, aydınlatmada ve günümüzde Doğu Karadeniz Bölgesi müziği denilen bütün içindeki parçaların belirlenerek tarafların yerli yerine oturtulmasında faydası olacaktır, düşünmekteyiz. Bunun yanı sıra bölgede yaşam ve yaşamakta olan toplulukların da tek tek ele alınarak incelenerek bu bütün içerisinde sınıflandırılması gerektiğine inanmaktayız.

KAYNAKLAR

A) Kitap

- Albayrak, Ha im**, 2003, Tarih Boyunca Do u Karadeniz'de Etnik Yapılanmalar ve Pontus, Bab,âli Kitapları, İstanbul. 55, 56, 57, 60, 67, 69, 70, 72, 108, 120, 121.
- Atalay, B.**, 1986, Divanu Lugat-it-Türk Tercümesi III, Ankara. 58.
- Berdzeni vili, Nikoloz ó Cana ia, Simon**, 2000, Gürcüstan Tarihi, n r. H. Hayriolu, İstanbul. 150.
- Bilgin, Mehmet**, 2000, Do u Karadeniz Tarih, Kültür, İnsan, Serander Yayınları, Trabzon. 98.
- Brehier, Louis**, 1977, The Life and Death of Byzantium, n r. M. Vaughan, New York. 285.
- Bryer, A., - Winfield, D.**, 1985, The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos, Dumbarton Oaks Publications, Washington. 93.
- Bryer, Anthony**, 1980, The Empire of Trebizond and the Pontos, London. 170.
- Cihano lu, Selim**, 2004, Do u Karadeniz Bölgesinde Oynanan Horonlar, Karşılamalar, Barlar ve Halaylar, Trabzon Valiliği Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Trabzon. 242, 248, 252, 249, 250, 244, 251.
- Çapa, Mesut, - Çiçek, Rahmi**, 2004, Yirminci Yüzyıl Ba larında Trabzon'da Ya am, Serander Yayınları, Trabzon.
- Duman, Mustafa**, 2004, Kemeçemin Telleri, Trabzon Ara tırmalar, Merkezi Vakf., İstanbul. 41, 43, 44, 74, 83, 84, 96, 97, 141, 185, 140.
- Erden, Atilla, - Özhan, M., - Er, P., - Çevik, D.**, 1999, Gagauz Halk Kültürü, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Ertaylan, smail H.**, 2001, Trabzon'un Fethi, Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları, Trabzon. 27.
- Finlay, George**, 1851, The History of Greece and of the Empire of Trebizond, London. 370.
- Gazimihal, Mahmut Rag,b**, 1958, Asya ve Anadolu Kaynaklarında İkl, Ses ve Tel Birliği Yayınları, Ankara.

- Gedikli, Necati**, 1999, Bilimselli in Merce inde Geleneksel Musiklerimiz ve Sorunlar,, zmir.
- Gedikolu, Haydar**, 1996, Akçaabat, Akçaabat Belediyesi Kültür Yayınları,, Trabzon.
- Golo lu, Mahmut**, 2000, Trabzon Tarihi Fetihten Kurtulu a Kadar, Serander Yayınları, Trabzon. 17, 18, 79.
- Gülay, Abdullah**, 2001, A asar Çepni Kültürü, Geyikli Belediyesi Kültür Yayınları,, Ayyıldız Matbaası, İstanbul. 26, 27, 29.
- Gündüz, Ali**, 2002, Hem inliler Dil ó Tarih ó Kültür, Ankara.
- Güngör, Harun ó Argun ah, Mustafa**, 1991, Gagauz Türkleri, Tarih ó Dil Folklor ve Halk Edebiyatı,, Kültür Bakanlıı, Yayınları,, Ankara. 10, 6, 37, 38, 31, 162, 63, 95, 374, 375, 154.
- Hac,fettaho lu, smail**, 2003, Öncesi ve Sonras, ile Trabzonun Fethi, Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları,, Trabzon. 13.
- Hahanov, A.**, 2004, Panaretin Trabzon Tarihi, Eser Ofset Matbaası, Trabzon. 5, 38, 11, 12, 13, 17, 18.
- Hann, İldiko Bellér**, 1999, Do u Karadenizde Efsane Tarih ve Kültür, Çiviyazları,, İstanbul.
- İ ,k, Adem**, 2001, Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara. 130, 92.
- İbn-i Bibi**, 1996, El Evamirü'l-Alaıye fî'l-Umuri'l-Alaıye I-II, n r. M. Öztürk, Ankara. 238.
- İbnü'l Esir**, 1991, El- Kamil fî'l-Tarih, n r. A. Özeydin, İstanbul. 454.
- Kafeso lu, brahim**, 1988, Türk Milli Kültürü, İstanbul. 179.
- Ka ,kç., Nihat, - Yılmaz, Hasan**, 2000, Batumdan Burgazda Karadenizin Öte Yakası,, Türk Metal Sendikası, Ara tırma Bürosu, İstanbul, 190, 195.
- Kayao lu, . G., - Duman, Mustafa, - at,ro lu, M.S.**, 1989, Trabzon Kültür Sanat Yılı, 88 ó 89, Trabzonlular Kültür ve Yardımla ma Derne i, İstanbul.
- King, Charles**, 2004, A History, The Black Sea, Oxford University Press, New York.
- Koçiva, Selma**, 1999, Lazona, Lazebura, Dortmund.
- Kolsa, Mihail**, 1995, Türküler Korolar, Moldova.
- Kommena, Anna**, 1996, Alexiad, n r. Umar, B., İstanbul. 261, 247.
- Köprülü, Fuad**, 1925, O uz Etnolojisine Dair Tarih Notları, Ankara. 306.

- Kürenov, Sapar**, 1995, Kafkasya O uzlar, veya Türkmenleri, Ötüken Yay,nlar,, stanbul.
- Lowry, Heath W.**, 1998, Trabzon ehrinin slamla ma ve Türkle mesi, Bo aziçi Üniversitesi Matbaas,, stanbul.
- Memi , Ekrem**, 1987, skitlerin Tarihi, Selçuk Üniversitesi Yay,nlar,, Konya.
- Ögel, Bahaeddin**, 1987, Türk Kültür Tarihine Giri , Kültür ve Turizm Bakanl , Yay,nlar,, Ankara.
- Parmaks,zo lu, smet**, 2001, Trabzon'un Fethi, Trabzon Belediyesi Kültür Yay,nlar,, Trabzon. 60.
- Picken, Laurence**, 1975, Folk Musical Instruments of Turkey, Oxford University Press, London. 322, 296.
- Rasonyi, Laszlo**, 1966 ó 69, Kuman Özel Adlar,, 71 ó 144, 144 ó 145.
- Reinhard, Ursula**, 2000, The Image of Woman in Turkish Ballad Poetry and Music, Music and Gender, University of Ill,nois Press Urbana and Chicago.
- Sami, emseddin**, Kamusulølam, Cilt 4.
- Saygun, A. Adnan**, 1976, Béla Bartok's Folk Music Research in Turkey, Akadémiai Kiado, Budapest.
- Sevim, Ali ó Yücel, Ya ar**, 1989, Türkiye Tarihi Fetih Selçuklu ve Beylikler Dönemi, Ankara. 51.
- Siharulidze, Yuri ó Manveli vili, A. ó Gogeba vili, J., ...**, 2005, Trabzon'dan Abhazyaya, Do u Karadeniz Halklar,n,n Tarih ve Kültürleri, Sorun Yay,nlar,, stanbul.
- Sümer, Faruk**, 1992 ó A, Tirebolu Tarihi, Tirebolu Kültür ve Yard,mlla ma Derne i, stanbul. 35, 36, 41, 48, 42, 102, 106, 107.
- Sümer, Faruk**, 1992 ó B, Çepniler, stanbul. 15.
- enel, Süleyman**, 1994, Trabzon Bölgesi Halk Musikisine Giri , Anadolu SanatYay,nlar,, stanbul. 283, 179, 180, 181, 81.
- evket, akir**, 2001, Trabzon Tarihi, Trabzon Belediyesi Kültür Yay,nlar,, Trabzon. 50, 51, 140, 162.
- Tellio lu, brahim**, 2004, Do u Karadeniz'de Türkler, Serander Yay,nevi, Trabzon. 5, 17, 20, 132, 152, 153, 61, 62, 63, 64, 71, 72, 73, 76, 77, 119, 121, 124, 125.
- Texier, Charles ó Pullant R.P.**, 1864, Architecture Byzantine, Londra. 213.
- Togan, A.Z.V.**, 1972, O uz Destan,, stanbul. 49, 51.
- Topal, smail ó Bölükba ,, Atilla**, Trabzon ø1, Eldim Matbaac,l,k, stanbul. 18, 19.

Tsetschladze, Gocha R., 1998, The Greek Colonisation Of The Black Sea Area, Franz Steiner Verlag, Stuttgart.

Vryonis, Speros, 1971, The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteen Century, London. 256, 257.

Winfield, David, 1962, A Note on the South-Eastern Borders of the Empire of Trebizond in the Thirteenth Century, AS XII, s. 163 ó 172. 165.

Yüksel, Ayhan, 2003, Giresun Tarihi Yaz,lar,, Kitabevi, stanbul.

Yüksel, Ayhan, 2005, Do u Karadeniz Ara t,rmalar,, Kitabevi, stanbul.

Zehiro lu, Ahmet M., 2000, Antik Ça larda Do u Karadeniz, Çiviyaz,lar,, stanbul.

B) Bitirme Çal, malar, ve Süreli Dergiler

Kazanc,, A k,n, 2002, alpazar,ında Ya ayan Çepniler, Bitirme Çal, mas,, .T.Ü. T.M.D.K. Türk Halk Oyunlar, Bölümü, stanbul. 74.

Bakal, Tahir, 1991, Trabzon A z, Üzerine Bir nceleme (Düzköy A z,), Bitirme Çal, mas,, .T.Ü. T.M.D.K. Halk Oyunlar, Bölümü, stanbul. 39, 40.

Yalç,n, Alemdar, - Uysal, Ba ak, - Dikero lu, Güzzade, 2005, Karadeniz Çepnileri:3 alpazar, ve Gürgentepe, Hac, Bekta Veli Dergisi, **35**, 43 ó 46. 45.

C) Akademik Konferanslarda Yay,nlanm, Bildiriler

A an, Muhammed Be ir, 1998, Baz, Anadolu Türk Beyliklerinin Trabzon ile Olan li kileri, Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri, 6 ó 8 Kas,m 1998, Trabzon Belediyesi Kültür Yay,nlar,, Trabzon. 125, 127.

Bilgin, Mehmet, 1998, Do u Karadeniz Bölgesinin Etnik Tarihi Üzerine, Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri, 6 ó 8 Kas,m 1998, Trabzon Belediyesi Kültür Yay,nlar,, Trabzon. 73, 74, 76, 77, 82, 68.

Çelik, Ali, 1998, Trabzon ve Çepniler, Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri, 6 ó 8 Kas,m 1998, Trabzon Belediyesi Kültür Yay,nlar,, Trabzon. 610, 612, 614, 618.

Demir, Necati, 2005, Hac,emiro ullar, Beyli i ve Karadeniz Bölgesi,ındaki skan Hareketleri, Orta Karadeniz Sempozyumu 7 -11 Eylül 2005, Samsun. 4, 8.

Gökda , Bilgehan A., - Tekin, Feridun, 1998, Giresun,ındaki Eski Türk nançlar,n,n Etkisi, Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri 30 ó 31 May,s 1998 Giresun. 424.

Günay, Hayrettin, 1998, Görele,de Kemeñçe ve Kemeñçeciler, Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri 30 ó 31 May,s 1998 Giresun. 474, 476.

nan, Kenan, 1998, Trabzon'un Fethi, Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri, 6 ó 8 Kas,m 1998, Trabzon Belediyesi Kültür Yay,nlar,, Trabzon. 145.

Karaörs, M. Metin, 1998, Kuzeydo u Anadolu (Trabzon ve Yöresi) ve Bat, Rumeli Türk A ,zlar,n,n Ortakl , ve Akrabal, ,, Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri, 6 ó 8 Kas,m 1998, Trabzon Belediyesi Kültür Yay,nlar,, Trabzon. 90.

Shukurov, Rustam, 1998, Do u Karadeniz Bölgesinde Türkçe Konu an Bizansl,lar, Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri, 6 ó 8 Kas,m 1998, Trabzon Belediyesi Kültür Yay,nlar,, Trabzon. 117, 118.

ahin, Ihan, 1998, Yaylac,l,k Gelene inin Giresun'daki zleri, Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri 30 ó 31 May,s 1998 Giresun. 17.

Yediy,ld,z, Bahaeddin, 2005, Ordu li Tarihçesi, Orta Karadeniz Sempozyumu 7 - 11 Eylül 2005, Samsun. 3.

Y,lmaz, Hasan, 1998, Giresun Çoban Kültürü, Giresun Kültür Sempozyumu Bildirileri 30 ó 31 May,s 1998 Giresun. 160, 159.

D) Haritalar

Bryer, A., - Winfield, D., 1985, The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos, Dumbarton Oaks Publications, Washington. 144, 2, 299.

Nemlio lu, Candan, 2005, Görsel Belgelerde Trabzon, Trabzon Ara t,rmalar, Merkezi Vakf,, stanbul. 16.

Yaz,c,, Mustafa, 2003, Resmi Osmanl,ca Belgelerde Trabzon'un K,sa Tarihçesi, Trabzon. 22, 25, 29, 32, 33.

E) Ki isel Görü meler

Ayaz, Temel, 2005, Ki isel Görü me.

Aydemir, Emin, 2005, Ki isel Görü me.

Ak,n, Hamit, 2005, Ki isel Görü me.

Bekar, Bülent, 2005, Ki isel Görü me.

Bucakli i, smail, 2005, Ki isel Görü me.

Can, brahim, 2006, Ki isel Görü me.

Eyübo lu, Eyüp, 2005, Ki isel Görü me.

Eyübo lu, hsan, 2005, Ki isel Görü me.

Genç, Saffet, 2005, Ki isel Görü me.

Kavraz, brahim, 2005, Ki isel Görü me.

Keçeci, Enver, 2005, Ki isel Görü me.

Özdin, Hüseyin, 2006, Ki isel Görü me.

Öztürk, M. S,rr,, 2005, Ki isel Görü me.

Serin, Süleyman, 2005, Ki isel Görü me.

adi, Katip, 2005, Ki isel Görü me.

enel, Süleyman, 2006, Ki isel Görü me.

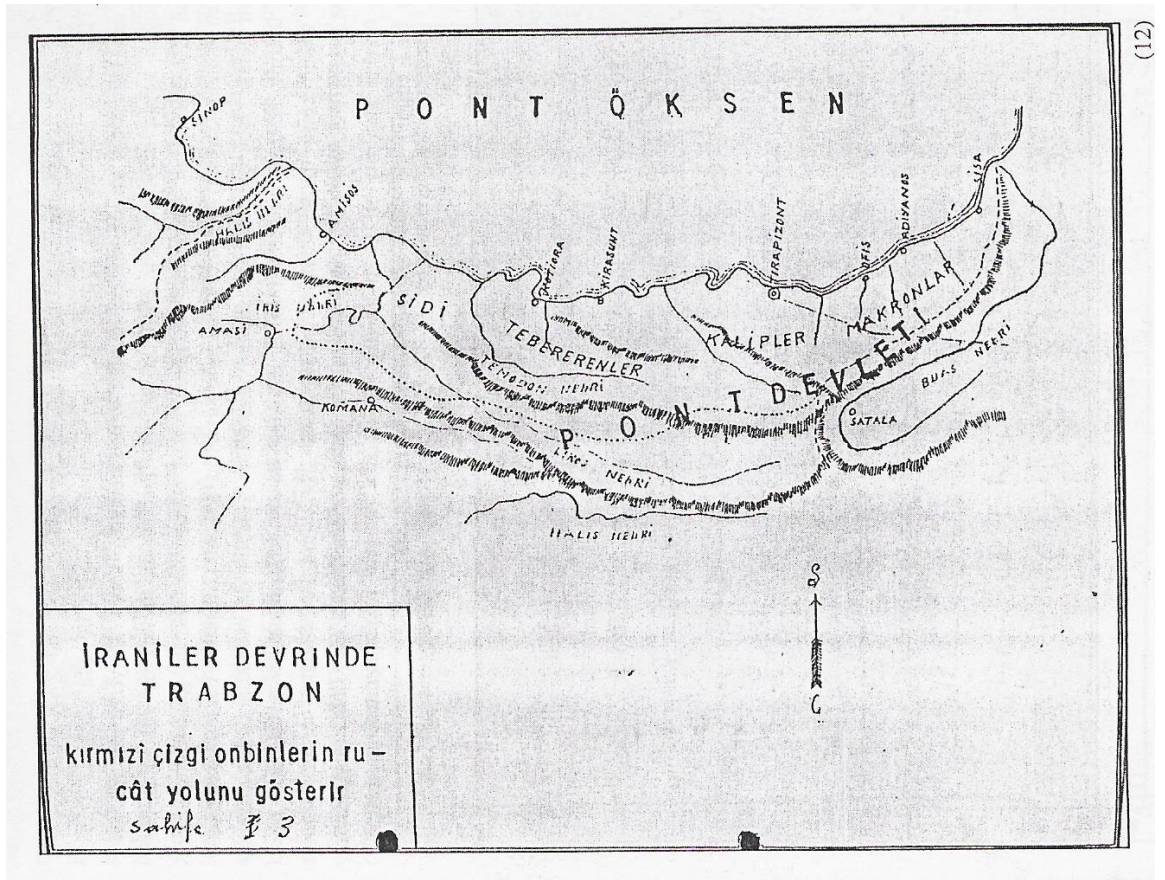
entürk, Cavit, 2006, Ki isel Görü me.

Tahmaz, Hüseyin, 2005, Ki isel Görü me.

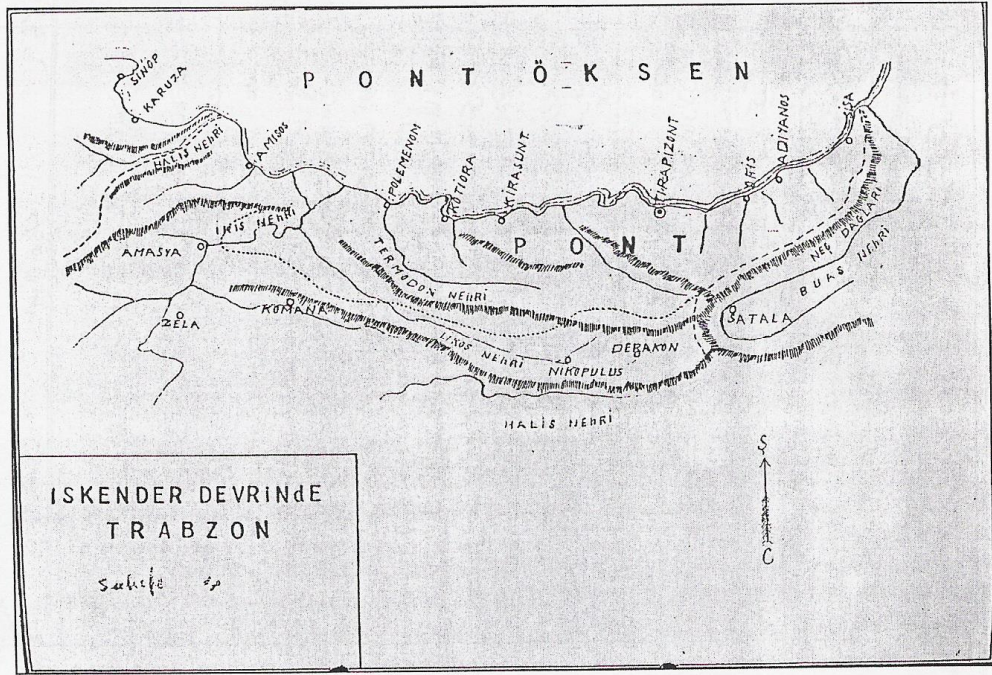
Yaz,c,, Mustafa, 2005, Ki isel Görü me.

EKLER

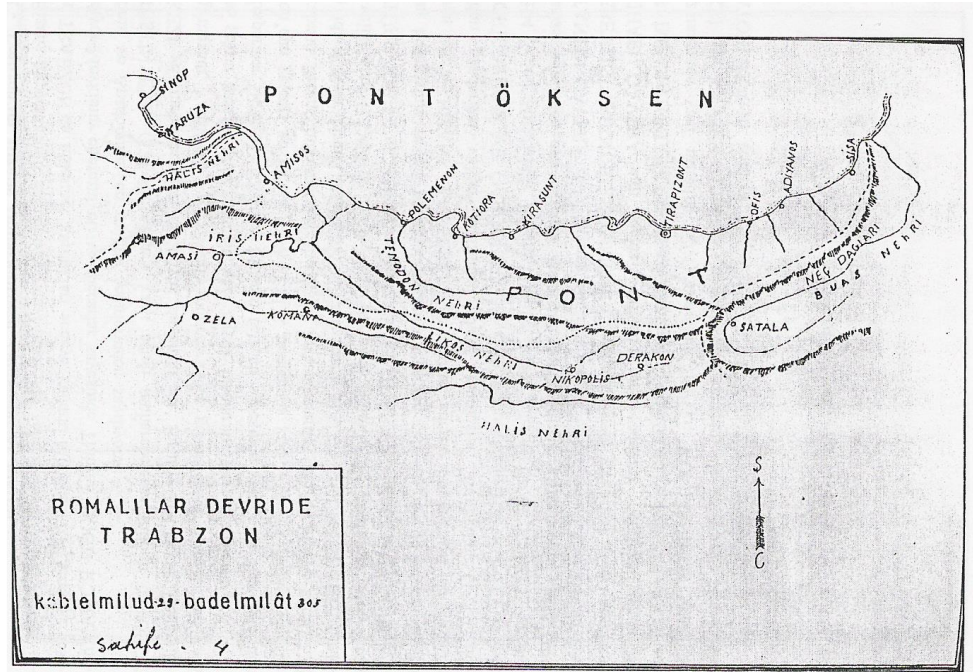
A) Haritalar

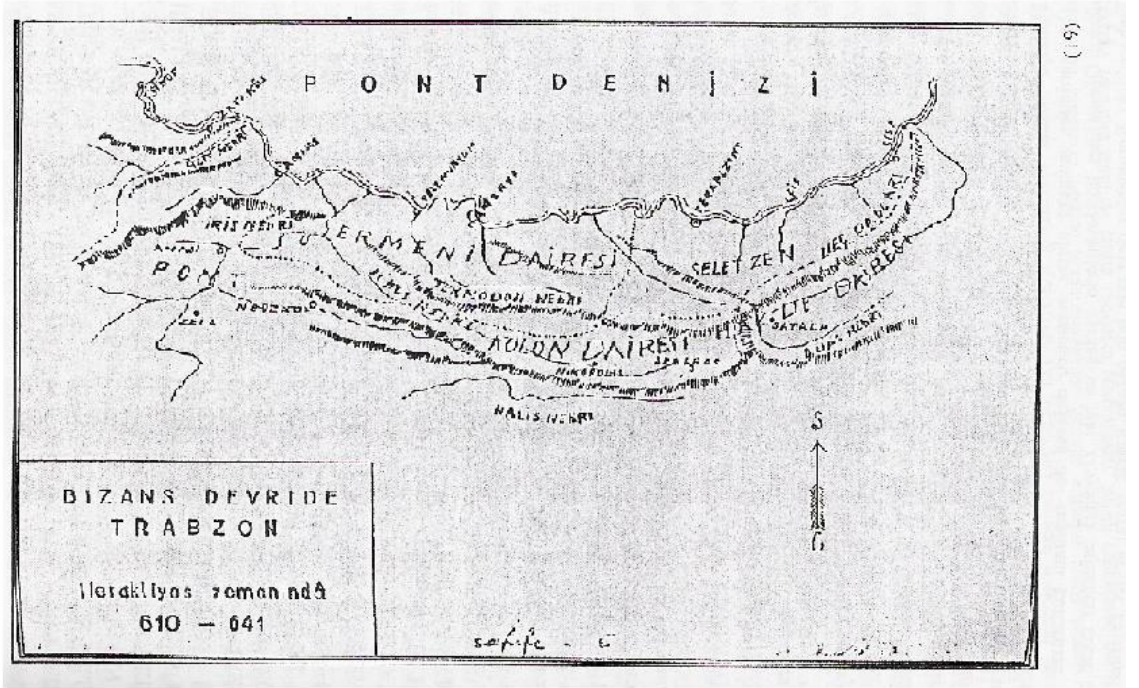
Harita A.1. İnanlılar Dönemi Pont Devleti ve Yerli Halklar, Onbinlerin Geçiş
Güzergâhı, (Yazıcı, 2003)

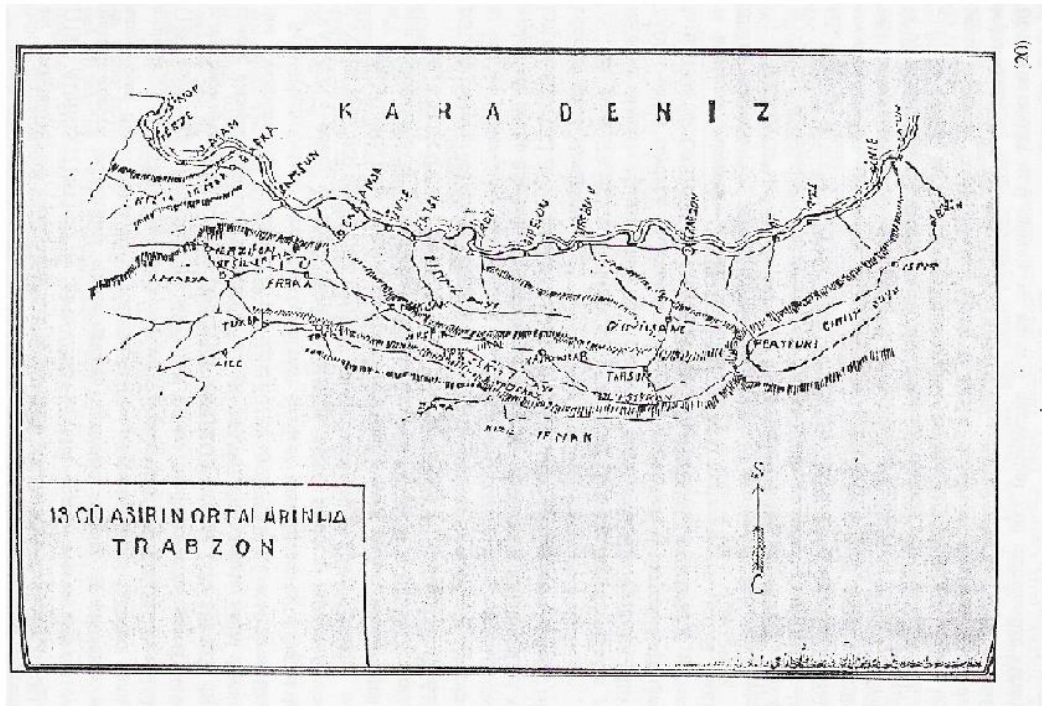
Harita A.2. Büyük İskender'in Egemenlik Dönemi (Yaz,c., 2003)

Harita A.3. Romalılar Dönemi (Yaz,c., 2003)

Harita A.4. Bizans Dönemi (Yaz,c., 2003)

Harita A.5. 13. Asırdan Görünüm (Yaz,c., 2003)

Harita A.6. Çepni Bölgesinde H,ristiyan Unsurlar,n Bulunmad, ,n, Gösteren Harita

B) TRT THM Repertuar,ndaki Balkanlardaki K,çak(Kuman) Türklerine Ait
Türkülerin Notalar,

B.1. Kumanova Yollari

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA NO:3407
İNCELEME TARİHİ : 29 . 9 . 1989

YÖRESİ
RUMELİ-YUGOSLAVYA-ÜSKÜP-LADEVSA KÖYÜ

KİMDEN ALINDIĞI
SADIYE MERAKLI

KUMANOVA YOLLARI

DERLEYEN
HÜSEYİN YALTIRIK
RABİA KOCAASLAN

DERLEME TARİHİ
15 . 5 . 1989

NOTAYA ALAN
HÜSEYİN YALTIRIK

SÜRESİ:

KU MA NO VA YOL LE Rİ
AÇ SA NA GÖZ LE Rİ Nİ
HA LİL YO KUŞ MU SA N DI
HAYRİ YEM ŞAH Sİ NE NA Ğ LA
N R HAY Rİ YE Yİ SE NURDUN
AĞ Rİ SE KO A Ğ
HA LİL BİR KUŞ MU SAN DI
LA SIN Cİ YER LE RİM YA NA N R

- 1 -
KUMANOVA YOLLARI HALİL
YOKUŞMU SANDIN
HAYRİYEYİ SEN URDUN HALİL
BİR KUŞMU SANDIN

- 3 -
LADEVSANIN YOLLERİ HALİL
UZUN DARACIK
HAYRİYEYİ SEN URDUN HALİL
DİĞİL İDİN UFACIK

- 2 -
AÇSANA GÖZLERİNİ HAYRİYEM
ŞAHSİNEN AĞLAR
AĞLAR İSE KO AĞLASIN
CİYERLERİM YANAR

- 4 -
LADEVSANIN İÇİNDE HALİL
BİR YENİ CAMİ
HAYRİYEYİ SEN URDUN HALİL
DİĞİL İDİN ACAMI

M. ÖZBULAK

B.2. Üsküp'e Varmadan Gelir Kumanova

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINARI
T H M REPERTUAR NO : 3752
İNCELEME TARİHİ : 14. 04. 1992

DERLEYEN
SONER ÖZBİLEN

YÖRESİ
RUMELİ / Üsküp

DERLEME TARİHİ
15. 01. 1991

KİMDEN ALINDIĞI
ADEM KURTULUŞ

ÜSKÜP'E VARMADAN GELİR KUMANOVA

NOTAYA ALAN
SONER ÖZBİLEN

SÜRESİ :

ÜS KÜ BE VAR MA DAN
ÜS KÜ BÜN İ A ÇİN DE
ÜS KÜP KAL A SIN DAN
ÜS KÜ BÜN OR TA SI

GE LİR KU MA NO VA
YA TAR GA Zİ BA BA
GÖ RÜ NÜR O BA BA
VAR DA RİN KE NA REZ
Rİ

GEL SE NİN LEN GÜ ZEL YA RİM
SE Nİ BA NA NA RE RE LER
Nİ ŞA Nİ MİZ YA YA KİN DA DIR
YÜ CE MEV LAM (SEN SEN NA SI BET
TUR

KU RA LIM BİR YU VA VA
GİR SIN LAR SE VA BA RAZ
SAB RE DE LIM Bİ Bİ BA
BA NA GÜ ZEL YA YA Rİ
SE VEN İ KI YA Rİ)

8. SABUNCU

- 1 -
ÜSKÜB'E VARMADAN GELİR KUMANOVA
GEL SENİNLE GÜZEL YARIM KURALIM BİR YUVA

- 3 -
ÜSKÜP KAL'ASINDAN GÖRÜNÜR O NEREZ
NİŞANIMIZ YAKINDADIR SABREDELİM BİR AZ

- 2 -
ÜSKÜB'ÜN İÇİNDE YATAR BİR GAZİ BABA
SENİ BANA YAR EDENLER GİRSİNLER SEVABA

- 4 -
ÜSKÜB'ÜN ORTASI VARDARIN KENARI
YÜCE MEVLAM SEN NASİBET BANA GÜZEL YARI
(YÜCE MEVLAM SEN KAVUŞTUR SEVEN İKİ YARI)

NEREZ: Üsküpte merkeze bağlı bir köy

B.3. Ne Mahzun Durursun

T H T MÜZİK LARİS TAYFLARI
T H M REPERTUAR SIRA NO 2664
YAYIN TARİHİ : 21 - 2 - 1985

YÖRE :
RUMELİ (KUMANOVA)

KİMDEN ALINDIĞI
SABRİ GENÇER

SÜRE :

LEHİTİN
İZMİR HALI TİM SE

ÇERİME TARİHİ
- 1982 -

NOTAYA ALAN
NİMAT NAYI

NE MAHZUN DURURSUN

NE MAHZUN DURURSUN KARANFİL BEYAZ
KALKANDERE KIZLARI MALLAN ALINMAZ
USKUBÜN KIZLARI DA BANA YAR OLMAZ
KUMANOVA KIZLARI İKİ PECELİ
KIRATOVA KIZLARI DÜNYA GÜZELİ

NE MAHZUN DURURSUN KARANFİL BEYAZ
DOLDUR TELLİBARDAĞI VER BANA BIRAZ

KALKANDERE KIZLARI MALLAN ALINMAZ
USKUBÜN KIZLARI DA BANA YAR OLMAZ

KUMANOVA KIZLARI İKİ PECELİ
KIRATOVA KIZLARI DÜNYA GÜZELİ

B.4. Kalk Gidelim Viran Bostana

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 1951
İNCELEME TARİHİ: 9.2.1979

YÖRESİ
YUGOSLAVYA-PRİZREN
KİMDEN ALINDIĞI
AGIM GÜRSES
SÜRESİ : ♩ ♩ ♩ = 48

DERLEYEN
MEHMET ÖZBEK

DERLEME TARİHİ
8.8.1978

KALK GİDELİM VİRAN BOSTANA

NOTAYA ALAN
MEHMET ÖZBEK

8.

KALK Gİ— DA LI M MO Rİ ŞA— ZO— O— Vİ RAN
BO—S TA— NA— O— Vİ— RA— N
BO—S TA— NA GÖ TÜ RE LİM MO Rİ ŞA—
ZO— O Vİ RAN HA— NA— YA—
O— Vİ— RA— N HA— NA— YA— TOP LA YA
LİM MO Rİ ŞA— ZO— O— SİV RE KA—R PU—
O— MİS KET Ü— ZÜ
Zİ— O— SİV RE KA—R PU—
Mİ— O— MİS KE—T Ü— ZÜ—

C) Gagauzlardan Derlenmi Kemeñçe le Igili Bir Halk Edebiyat, Türü Olan Masal

C.1. Kemeñçeci Hem Eytannar

Bir geni su boyunda küücezde ya arm, bir an,lm, kemeñçeci. Kemeñçe onun elinde o kadar gözel çalarm, , ki hem küsülü adam, ennedip oynad,rm, .

itmi bu adam, bütün memleket. Nerede bir düün, konu ka, onu çaar,rm, lar. itmi onu eytannar da. Topal eytan, hepsi eytannar,n ba ,, haniden aararm, kendine bir çalg,c,, sevindirsin hem oynats,n onun bu salg,n eytanc,klar,n,. Çaarar indi Topal eytan hepsini eytannar,, ne kadar varsalar te onnar orada da izin eder.

-Yap,n ne edin, ama bu kemil kemeñçeciye bize getirin. Olsun o bizim çalg,c,m,z. eytannar yok neps,nnar kendi büyüklerini lez,m seslesinner, zere Topal eytan fenaym, seslemediyner karagözlerin derisini bizlen delermi , hem arkalar,na enser kakarm, .

Kollam, eytannar, açan bu adam, çaar,rm, lar su a ,r, bir küüde düüne, kemeñçe çals,n...

Alm, bu adam kemeñçesini, ay,s,n, hem kalan tertebini da bir kay,k içine oturup ayk,rlam, suyu. Geçtiyner öte yan,na kay,,n, suyun boyunda bir aaca baalam, , kendi da gitmi düüne, insannar,n s,ras,n, ba armaa. Çalm, orada bir gün, bir gece da ikinci günü av amnein rak,c,larlan gitmi konu maa..

Saad,çta konu ka haylice sürünmü . Bu tak,n kemeñçeci kurtulmu gece yar,s,ndan sonra. Alm, kendini gecelinnen doorulmu eve. Su kenar,na eti tiyner baksa, kay, , yok!!!

-Bu ne olsun bu? Sormu adam kendi kendine da üfkeli üfkeli su kenar,nda gezinirmi .

Lez,m bunu da söyleim. eytannar dü ünümü ler taman bu av am aldad,p kemeñçeci Topal eytanø onu kaps,nnar, neçin ki bundan taa uygun vak,t bulmaa yokmu , nice bulsun eytannar da. Adam kefliceymi , kafas, bu kadar alaydan,

konu kadan dönermi , eve da toparlanm, geçen geç, (taa ilk horoza çok varm,)
taman açan eytannar gezermi , ama gece da razgelmi karann,ktan karann,k...

Aaraar adam kay,,n, orac,k, aaraar burac,k, yok! eytannarsayd, onu maasuz
suya dald,rm, lar kimsey bulmas,n. Ç,kar indi bu a k,n adam,n önüne eytannar da
insan sesinde sorarlar:

-Ne ararars,n, ba dost?

-Kay,,m, aaraar,m, demi kemeñeci, isterim suyun öte yan,na geçmee.

Gel biz seni geçirelim, demi eytannar yalpalanarak, ama bize suyun
ortas,nda biraz kemeñe çalacan m,?

-Bu mu zorunuz? Demi adam, kemeñe çalmay, bana sorun, ba ka i
sormay,n. Çalar,m size diil su ortas,nda, ama eytann,n deliinde da.

-Hadi bizimnen, tekliv etmi eytannar da ikisi kavray,vermi ler adam,
ellerinden. eytannar gidermi ayakça suyun üstünde, adam onnarlan bile.

eytann,k e! Biri suya dalmazm, . Adam da buna a m, .

Suyun orta erine geldiynen eytannar durmu . Tak,lm, lar kemeñecie: Çal
da çal!

eytan,n biri koymu su içine bir butuk.

-Otur, demi , te bunun üstüne da çal!

Adam çalarm, , eytannar da onun dolayan,nda apur upur su üstünde horu
oyarm, lar. Susayd, akarm, da bunnar, hep y,lma a aa götürürmü , Topal
eytanøn deliine yakla t,r,rm, . (Onun delii çak denizlen suyun bir bucaandaym, .)
Adam çalarm, , kemeñe apurtuyu i idirmi , ama z,ndan karann,кта kara eytannar,
hiç seçemezmi . Sade o butucaan üstünde, ang,s,nda adam otururmu , bir biaz çini
gücüle seçilirmi , eytannar,n gölgeleri ikide birde bu çinie iilirmi ...

-Siz ne yapars,n,z o çinide? Bir üpeylen sormu bu adam.

-Ne yapal,m, cuvap etmi eytan,n biri, çinide yaalan gözlerimizi yaalaar,z.

-Ben de yaalay,m m,? Sormu adam.

-Sen yaalamaas,n, hepsi eytannar birden baarm, , zere kör olursun!

Adama bu i lemi : õNice yaa olsun bu? ! õDü ünürmü o.

-Ne olabilirsa! Taasimnemi kemeñeci, ben da yaalayacam gözlerimi.

Yay,s,n, uzad,p dururkana diydirmi cilimcik parmaan, yaa çinisine da, kimseye denemededen yaalam, aaz,c,k saa gözünün bir kö eciyni. Da ne sanas,n,z, paal, sesleycilerim, yaalad, gibi o gözünnen kör karann,kta görmü eytannar, ay,n-aç,k, nice gündüz görürsün, kuyruklar, zift gibi karaym, lar, kulaklar, sivriymi , t,rnaklar, büükmü , sakallar, siyrek hem bozmu lar...

Adam duymu art,k neras, ne, suya gözünü atsa dener: Ani onnar, su aydar a aa Allah bilsin neray,. Neps,n indi bu adam da kurtulsun bu karagözlülerden.

Giri er çalarkan çevirdip çevirdip havay,, eytannara bir ayaannan kestek çalmaa. Kuyruklular fisirde irmi ler:

-Bu bizi gördü.

-Allele görer...

Taman bu zamanda sabaa horozu c,ng,r c,ng,r öter, eytannar da yok olarlar, sansan ere girmi ler meret kalaceklar,. Zavall, kemeñeci kalm, su ortas,nda bir butuk üstünde. Saletmi bulsun o çinii, o da yokmu ! Deliydi zere eytannar b,raks,nnar öle büülü yaay,...

Yava yava ellerinden kürekleyerek, adam ç,km, suyun kenar,na da gelmi eve. Annatm, kar,s,na bu seremcei da yatm, dinnenmee. Kuyruklu bet kara eytannar onun dü üne da girmi ler.

Birkaç gün geçer Kemeñeci, gitmi daadan odun getirmee. Açan isle bakar yolun boyuna, orada saa gözünnen, te o gözlen, ani yaalam, t, eytannar, çinisinde, seçer iki eytan, bir kal,m me e aac,n, kesermi ler.

-Be ne bars,n,z siz burada?

-Te bu aac, keseriz, demi eytannar. B,rakt,k sade bir parmak tutsun bir yan,. Topal eytan yollad, öldürelim bir adam da biz bulamad,k nice ba ka türlü yapal,m. Te indi o bu yoldan geçecek. Biz da y,kacez bu kesik aac, onun üstüne da öldürecez.

-Nice, nice yapacen,z? Annamaza ç,karak kendini sormu adam.

eytan taa bir kere annatm, .

-Ama hele gösterin nereden geçecek o adam?

eytannar ç,km, yola da göstermi ler. Taman onnar kesik aac,n uuruna geldiceenen, adam hebre etmi me ei onnar,n üstüne, eytannar bast,r,lm, lar, kürek kadar birer dil ç,karm, lar.

Yalvarm, lar adama kolversin onnar,.

-Taa körlük insana yapacen,z m,? Sormu adam.

-Biz diyiliz kabaatl,, mizlermi eytannar, bizi Topal eytan yollad,...

-Kolverecem sizi, demi adam, ama getiresiniz bana Topal eytanø hem da te çinii yaalan...

-Getirecez, getirecez, baarm, eytannar, sade kolver bizi.

-Ben, demi kemeñeci, burada bekleyecem, hadi gidin, ama sanmaas,n,z, ani aldadacan,z, ben sizi hererde görerim...

Beklemi adam, beklemi ... eytannar yok. Hele kimi y,anas,n. Onnar kurtulsun bakarm, lar.

Adam ko ar öküzlerini da geler eve. Akl,nca hep dermi : öSiz hep bir kere ili eceniz benim yaal, gözüme...ö

Öle da olmu . Kemeñeci gitmi be on günden sora paneera. nsan aras,nda kalabal,k içinde bu iki eytan kaç-kaç kaç,n,rm, lar, ama onnar, kimsey göremezmi .

Bu eytannar,n biri üüredirmi bir adam, çals,n, öbürü da üüredirmi sat,c,y, tutsun. Ani var bir laf, çal, ,rm, kuyruklular hep ne yap,p etsinner da y,nsannar,n

i ini kar, t,rs,nnar. Dayanamam, buna kemeñeci, h,zland,rm, o lavkan,n kapusunu, k,st,rm, bu eytannar, orada.

-E indi ben demedim mi? Sorarm, adam, ani gelecek sizin eriniz, eniden tutulacen,z?

Alar bu adam bir parça tel da basa-a-ar bu kuyruklular,n boyuna basa-a-ar! Nerei ururmu , kan ç,kard,rm, .

-B,rak aman! Baar,rm, eytannar, b,rak yapacez, ne deycen.

Adam dermi getirsiner ona buray, Topal eytanø.

-Kolver, getirecez! Baar,rm, eytannar.

-Yok o evelki ahmaklar, demi adam. Biriniz gidecek getirecek Topal eytanø buray, paneera, hem da te o yaa çinisini da unutmaas,nn,z, ama öbürünüz burada bende kalacak. Eer öbürü getirmesa, bunu üterim, s,marlam, adam.

Gitmi eytan, Topaløa sesetmee. Annatm, ona, ani te büüle büüle zorda tutuldular...

-Dur, demi Kutsuk, gidip bakay,m, nas, kemeñeci o.

Ama bu adam da diilmi ahmak, alm, çat,y,, yapm, bir ilmek da paneer kenar,nda beklermi Topalø. indi bu ba eytan geldiceenen, adam ilmee at,p tutmu onu da belinden s,km, .

-Gel buray,, dermi , çocuum!

-Ama nice sen beni gördün? Ba lam, bay,lmaa hem sormaa Topal eytanø.

-Te bu gözümnen, demi adam. eytan davranm, da ç,karm, adam,n yaal, gözünü, ama öle, ani ilmeen ucu kemeñecinin elindeymi . O üfkeden basm, eytann,n ikembesine da öle s,km, çat,y ki Topaløn dili bir ar ,n f,rlam, ...

-S,kma, bey baar,rm, , buulducan beni!

-S,kmaycam, demi adam, ver elime çinii-, yok neps,n eytan, vermi adama çinii, can tatl,.

Adam o saat yaalam, öbür gözünü. O saatta da çekmi eytann,, çat,y, Topal
eytanøn belinden boynusuna sivi tirmi da gözünü ç,karm, deine onu dar aac,na
asm, , ama ö büülü çiniden yaalam, hepsinin y,nsannar,n gözlerini paneerda.
(Güngör-Argun ah, 1991)

D) Gagauzlardaki 7 Zamanlı, Türkülere Örnekler

D.1. Patu Hem Pal, (Kolsa, 1995)

PATU HEM PALI GİNSACU ŞI ȚINCUL

Peetler N. Baboğlu

Versuri de N. Baboğlu

Allegro moderato

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is a single treble clef line. The middle and bottom staves are a grand staff with a treble clef on the middle staff and a bass clef on the bottom staff. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 7/16. The music begins with a treble clef line containing a whole rest, followed by a grand staff with a 7-measure introduction.

The second system of the musical score consists of three staves. The top staff contains the vocal line with lyrics. The middle and bottom staves are a grand staff with a treble clef on the middle staff and a bass clef on the bottom staff. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 7/16. The lyrics are: Pa-tu pa-li-yi sūs-tü, Pa-li' pa-tu-ya kūs-tü, Vezi gîs-ca-nul cel a-van: i-a ciu-pit pe un țîn-can.

The third system of the musical score consists of three staves. The top staff contains the vocal line with lyrics. The middle and bottom staves are a grand staff with a treble clef on the middle staff and a bass clef on the bottom staff. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 7/16. The lyrics are: Bûğk kav-ga bu a-ul-da, Do-lay ol-du şa-ma-ta. ce mai zar-vă s-a is-cat, se a-u-de din Com-rat.

sis, sis, sis... bau, bau, bau... sis, sis, sis... bau, bau, bau..
 sis, sis, sis... bau, bau, bau... sis, sis, sis... bau, bau, bau..

Patu paliyi süstü
 Pali patuya küstü.
 Büyük kavga bu aulda
 Dolay doldu şamata :
 Sis, sis, sis, bau, bau, bau !..

Vezi gînsacul cel avan :
 l-a ciupit pe un şincan,
 ce mai zarvâ s-a iscat,
 se aude din Comrat.
 Sis, sis, sis, bau, bau, bau !..

PIRILDAK
TITIREZUL

Pestler T. Zanet
Versuri de T. Zanet

Allegro moderato

Pi-ril- dak, pi- ril- dak, Sen dö- ner- sin pek kıv- rak!
Te-n vîr-teşti, ti- ti- rez, te-n vîr-teş- ti ti- ti- rez!

Pi- ril- dak, pi- ril- dak sen dö- ner- sin pek kıv- rak!
Te-n- vîr- teşti, ti- ti- rez ten- vîr- teş- ti, ti- ti- rez!

Pin- dir- se- ne ö- zü- ne, Biz- de dö- ne- lim bi- le!
de- cu zori pî- nă- n a- miezi de cu zori pî- nă- n a- miezi!

Pin- dir- se- ne ö- zü- ne, biz- de dö- ne- lim bi- le!
Poa- te te mai o- di- h- neşti mi- i că ai să a- ne- testi!

Pi- ril- dak pi- ril- dak sen dö- ner- sin
Te- n vîr- teşti ti- ti- rez de cu zori pî-

pek kiv- rak sen dö- ner- sin pek kiv- rak
nă-n a- miezi, de cu zori pî- nă-n a - miezi

Pırldak,
Pırldak,
Sen dönersin pek kıvrak!
Pindirsene özüne,
Biz de dönelim bile!

Te-nvırtești,
titirez,
de cu zori pînă-n amiezi!
Poate te mai odihnești,
mi-i că ai să amețești.

D.3. Sevgi (Kolsa, 1995)

SEVGI
DORUL

Peetler D. Kara Çoban
Versuri de D. Kara Cioban

Moderato

The musical score is presented in three systems. The first system shows the piano introduction in 16/16 time, marked 'Moderato' and 'f'. The second system continues the piano accompaniment, featuring trills ('tr') and dynamic markings 'mp' and 'f'. The third system introduces the vocal melody with lyrics in Romanian, accompanied by piano chords. The lyrics are: 'Ki - mă yar sa - găr a - mut - lu ya - sâr, Ci - ne to - a iu - bit Te - a în - veș - ni - cit'.

Kim bir can yak- miş Bilyk ka- bağt yap- miş.
 Cel de te-a lâ - sat za - ce in pâ - cat.

REFREN:

crescendo

Sev- gi- kuş naz - zbor lı Tür- kü- lü ağz - lı
 Pâ- sâ- re în - zbor Es - te al meu dor,

Kim sev- miş uy- muş o ne- ial du- ğu - muş
 Gla-sul lui cu- rat M-a în- se - ni - nat!

Kim sev-miş uy-muş O he-lal duğu-muş!
Gla-sul lui cu-rat M-a în-se-ni-nat!

Fine rit.
O he-lal duğu-muş, O he-lal duğu-muş!
M-a în-se-ni-nat, M-a în-se-ni-nat!

Kimä yâr şaşâr,
O mutlu yaşâr.
Kim bir çan yakmış —
Büyük kabağat yapmış.

Refren :

Sevgi—kuş nazlı
Türkülü ağazlı.
Kim sevmiş uymuş,
O — helal duğumuş.

Sevgi — büyük nazar,
Dayanmaz azar.
Sevgi diyil fasıl,
Yalnız kalsın.

Refren.

Sevgi deyil titsi
Saklıdan gitsin,
Diyil korku—sinsin,
Kıvılcın — süğünsün...

Refren.

Sevgi diyil toprak,
Diyil sinâr yaprak,
Tabiyet diyil — brakılsın
Düş ta diyil — dağalsın...

Cine te-a iubit
Te-a înveşnicit
Cel de te-a lăsat
Zace în păcat.

Refren :

Pasăre în zbor
Este al meu dor,
Glasul lui curat
M-a înseninat!

Vrajă şi alin
Te cuprinde lin
Dorul neînvins
Şi te ţine prins.

Refren.

Mîndră ca o stea
Arde dragostea,
Sparge raza ei
Nourii cei grei.

Refren.

Doru-i ca un vis,
Dacă te-a atins,
Te-a făcut ușor
Ca o frunză-n zbor.

E. Çepni Bölgesinde Derlenmi TRT THM Repertuar,ndaki Parçalar,n Notalar,

E.1. TRT THM Repertuar, S,ra No: 130. Çitten Söktüm Çangal,.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 130 ~ 17/3/1973

YÖRESİ
GÖRELE-ÇAVUŞLU

KİMDEN ALINDIĞI
ÖMER AKPINAR

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

DERLEME TARİHİ
8/5/1971

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

ÇİTTEN SÖKTÜM ÇANGALI

SÜRE :
(♩ ♪ ♫ = 52)

ÇİTTEN SÖK TÜM ÇAN GA LI DA DA YA DIM PEN CE RE YE
PEN CE RE DEN O KA RI DA AL BE Nİ ÇE Rİ YE

(Oy)Yalılar yalılarda
Geliyu tonyalılar
Adamı öldürüyü da
Yandan peştamballılar

Duman dere okarıda
Kılavuzdur kılavuz
Andır gelsin yaylasıda
Yârim evde yalınız.

Ben keçiye gidemem de
Kırarım bacağıni
Evlendir baba beni de
Yıkarım ocağıni.

SÖZLÜK

Çangal.....: Fasulya sığı

Okarı.....: Yukarı

Geliyu.....: Geliyor

Peştembal...: Peştemal

Andırkalsın...: Olmaz olsun'yere batsın gibi ilenç anlamına gelir.

E.2. TRT THM Repertuar, Sıra No: 138. Biz Hepimiz Üç Karda (Sallama Havalardan).

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 138 ~ 18/3/1973

YÖRESİ
GÖRELE-ÇAVUŞLU

KİMDEN ALINDIĞI
ÖMER AKPINAR

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

DERLEME TARİHİ
8/5/1971

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

BİZ HEPİMİZ ÜÇ KARDAŞ
(SALLAMA HAVALARINDAN)

SÜRE :

(♩ = 56)

BİZ HE Pİ MİZ ÜÇ KAR DAŞ DA BE NAY RI A NA DA NİM
BE NAY RI A NA DA NİM SEV DA LIK ÇE KEN LE Rİ DE
SEN GA YIR YA RA DA NİM

2
Ayağında çorabın da biri yün biri pamuk
Yetişemiyüm sağada çabuk gidiyun çabuk

3
Asker oldum gidiyümde görele bizim tabur
Yâr aklıma gelende de nasıl edeyim sabur

4
Sis dağının başında da karmısın boramısın
Alacağım yâr seni de onaltıda varmısın

SÖZLÜK

Yetişemiyüm... Yetişemiyom
Sağada.....: Sanada
Gidiyum.....: Gidiyon (gidiyorsun)
Sallama.....: Horondan daha ağır, iki yana sallanarak oynanır.

E.3. TRT THM Repertuar, S,ra No: 164. Yaylan,n So uk Suyu (Yol Havası).

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 164 - 18 / 4 / 1973

YÖRESİ
GÖRELE-ÇAVUŞLU
KİMDEN ALINDIĞI
ÖMER AKPINAR

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

DERLEME TARİHİ
8 / 5 / 1971

YAYLANIN SOĞUK SUYU
(Yol Havası)

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

SÜRE:

OY YAY LA NIN SO ĞUK SU YU DA
DEL Dİ BA Ğ RI MI DEL Dİ ÜÇ GÜN LÜK GE Lİ Nİ KEN DE
BA ĞA SE LÂ MI GEL Dİ SE Nİ DO MU ZUN GI Zİ
HA YIR SI ZİN GE Lİ Nİ AL SAM SE Nİ YA Nİ MA DA
SAR SAM İN CE BE Lİ O YO YOY
HA BU RA DAN O YA Nİ NA ZA RA DIR NA ZA RA
İ Kİ Mİ Zİ KOY SUN LAR DA SE NİN İ LE ME ZA RA
SE Nİ Nİ LE ME ZA RA O YO YOY

(2)
Derenin gıyısında
Guruduya ocaklar
Sözüme darıldılar
Alsam ne yapacaklar
(Oy oy oy)

(3)
Ha buradan görünüşü
Görelere ışıkları
Adamı öldürüyü da
Yarın gonuşukları
(Oy oy oy)

(4)
Dereler dereler de
Neler bilirim neler
Güzeline ellerini de
İki yerden öperler
(Oy oy oy)

(5)
Kapının sövesine de
Boya vururum boya
Everdi anan seni de
Ayırdı benden goya
(Oy oy oy)

SÖZLÜK:

Bülürüm : Bilirim
Görünü : Görünür
Öldürüyü : Öldürüyor

Gonuşukları : Konuşmaları
Göya : Güya

ALTINI BOZDURAYIM
(Sahife- 2)

NİN NA GÜ ZE LİM NİN NA
" " " " " " " "
" " " " " " " "
" " " " " " " "

N. Uysal

-1-
ALTINI BOZDURAYIM
GERDANA DIZDİREYİM
İPEK MENDİL DEĞİLSİN
CEBİMDE GEZDİREYİM
Bağlantı- NİNNA AŞLANIM NİNNA
NİNNA GÜZELİM NİNNA

-2-
ALTIN YÜZÜK VAR BENİM
BAŞ PARMAĞIMA DAR BENİM
GİRESUN İÇİNDE
KARA GÖZLÜ YAR BENİM
Bağlantı.

-3-
USUL YAVAS BASTA GEL
TEKNELE OYNAMASIN
EVİN ARKASINDAN GEL
CAZİ NENEN DUYMA SIN
Bağlantı

-4-
ELİNDE ALTIN ŞAMDAN
PERDEYİ KALDIR CAMDAN
AL TÜFEĞİ VUR BENİ AMAN
BEN USANDIM BU CANDAN
Bağlantı

-5-
BATLAMA DERESİNE
TAŞ KÖPRÜ KURULACAK
VERİN BENİM YARİMİ
VALLAHİ GAN OLACAK
Bağlantı.

E.5. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1319. Fındık Attım Harmana.

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 1319
İNCELEME TARİHİ : 24_5_1977

DERLEYEN
ÖMER AKPINAR

YÖRESİ
GÖRELE Çavuşlu
KİMDEN ALINDIĞI
MUSTAFA TAHMAZ

FINDIK ATTIM HARMANA

DERLEME TARİHİ
18_12_1974

SÜRESİ :

NOTAYA ALAN
YÜCEL PAŞMAKCI

FIN DI KAT TIM HAR MA NA HEP GÁ RIS TI
U ZUL DÜ CA RIK BA NA BE NO NU BAĞ
E LIN DE KI TIM HAR KA SI GE LI YU A
SA MA NA SE Nİ Nİ LE İ Kİ Mİ Z
LA TI NA RİM NE CE Nİ LE İ Kİ Mİ Z
KA A KA KA DA RIL MA SEV AL DAT TI
YÜZ DIR HEM YAS MA GA NIN PU LU NU

GAL DİK A HIR ZA MA NA
SE Nİ DE AL DA TI RİM
SA KA E Dİ YUM SA KA
SA YA RİM Bİ REM Bİ REM

N. Uygul

-1-
FINDIK ATTIM HARMANA
HEP GARIŞTI SAMANA
SENİN İLE İKİMİZ
GALDIK AHIR ZAMANA

-2-
ÜZÜLDÜ ÇARIK BAĞIM
BEN ONU BAĞLATIRIM
NECESİNİ ALDATTIM
SENİDE ALDATTIRIM

-3-
IRMAĞI KESTİM HARKA
GELİYU AKA AKA
DARILMA SEVDİCEĞİM
SAKA EDİYUM SAKA

-4-
ELİNDEKİ YAZMASI
YÜZ DİRHEMDİR YÜZ DİRHEM
YAŞMAĞININ PULUNU
SAYARIM BİREM BİREM

ÜZÜLDÜ : Koptu
FINDIK ATTIM : Fındık serdim

E.6. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1320. Daldım Göllere Daldım, (Yol Havası).

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 1320
İNCELEME TARİHİ : 24-5 - 1977

DERLEYEN
ÖMER AKPINAR

YÖRESİ
GÖRELE - Çavuşlu

DERLEME TARİHİ
18-12-1974

KİMDEN ALINDIĞI
MUSTAFA TAHMAZ

DALDIM GÖLLERE DALDIM
(-YOL HAVASI-)

NOTAYA ALAN
YÜCEL PAŞMAKCI

SÜRESİ :

DAL DIM GÖ L LE RE DAL DIM DA A LA
EV LE RI NI NO NÜN DE CI TU
HA BU RA DA NA SA GI DA BI YO
A ĞA SA RIN BA LI NI DA GEL SA

BA LI K LA RAL DI M SEN BU GÜ ZE L
RUK LI DE Sİ R VA VAY R HAY DE DE L
LE NE R DE RI YE R DE RE GE DE
LI NI SA LI NI NI KÜ DEN DE N

LI ĞI NI DE YA RIM NE RE DE NAL DI N
LİM DE SEM DE BE NİM LE GE DE Sİ VA R
ÇE ME SİN DE GEL BE Rİ YE BE RI YE R
I YI DIR DE BO YU GU NÜ N ÇA LI MI

GÜ LÜM NE RE DE NAL DI NO YO YOY
BE NİM LE GE DE Sİ VA RO YO YOY
GEL BE RI YE Nİ CA LI MI O YO YOY
BO YU GÜ NÜ N ÇA LI MI O YO YOY

-1-

DALDIM GÖLLERE DALDIMDA
ALA BALIKLAR ALDIM
SEN BU GÜZELLİĞİNDE (YARIM)
NEREDEN ALDIN (GÜLÜM NEREDEN ALDIN OY OY)

-2-

EVLERİNİN ÖNÜNDE DE
ÇİTIRUK FİDESİ VAR
HAYDE GİDELİM DESENDE
BENİMLE GİDESİ VAR (BENİMLE GİDESİ VAR OY OY)

-3-

HABURADAN AŞAĞIDA
Bİ YOL İNER DERİYE
DEREDEN GEÇEMEZSİNDE
GEL BERİYE BERİYE (GEL BERİYE BERİYE OY OY)

-4-

AĞASARIN BALINDA
GEL SALIN SALINI
KÜÇÜĞÜNDE İYİDİR DE
BÜYÜĞÜNÜN ÇALIMI (BÜYÜĞÜNÜN ÇALIMI OY OY)

E.7. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1321. Evlerinin Önünde Gara Üzüm Asması.

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 1321
İNCELEME TARİHİ : 24_5_1977

DERLEYEN
ÖMER AKPINAR

YÖRESİ
GÖRELE. Çavuşlu

EVLERİNİN ÖNÜNDE GARA ÜZÜM ASMASI

DERLEME TARİHİ
18_12_1974

KİMDEN ALINDIĞI
MUSTAFA TAHMAZ
SÜRESİ :

NOTAYA ALAN
CEMİLE CEVHER

EV LE Rİ Nİ NÖ NÜN DE GA RA Ü ZUM AS MA Sİ
DE RE NİN Gİ Yİ SİN DA SAC MA AT TIM BA LI GA
DE RE NİN Gİ Yİ SİN DA DAŞ DA SÜS TÛ NE VUR DUM
O ĞU ZU LA O RE NİN VAR DIR YAY LA DA VA Sİ

GÖ ZET TİM DE GEL ME Dİ O AN DI RİN YOS MA Sİ
BEN HA BU YAŞ LA RİM DA BAŞ LA DIM SEV DA LU GA
E Rİ DİM SEV DA LUK TAN GA ZE LOL DUM GU RU DUM
BEN ÇA LA RİM GİZ LA RA E NİŞ Dİ Bİ HA VA Sİ

-1-

EVLERİNİN ÖNÜNDE GARA ÜZÜM ASMASI
GÖZETTİMDE GELMEDİ O ANDIRIN YOSMASI

-2-

DERENİN GIYISINDA SACMA ATTIM BALIĞA
BEN HABU YAŞLARIMDA BAŞLADIM SEVDALUĞA

-3-

DERENİN GIYISINDA DAŞ DAŞ ÜSTÜNE VURDUM
ERİDİM SEVDALUKTAN GAZEL OLDUM GURUDUM

-4-

OĞUZ ULA ÖRENİN VARDIR YAYLA DAVASI
BEN ÇALARIM GIZLARA ENİŞOĞU HAVASI

E.8. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1322. Yayla Çimeni Budur (K,z Horonu).

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 1322
İNCELEME TARİHİ: 24_5_1977

DERLEYEN
ÖMER AKPINAR

YÖRESİ
GÖRELE_Çavuşlu

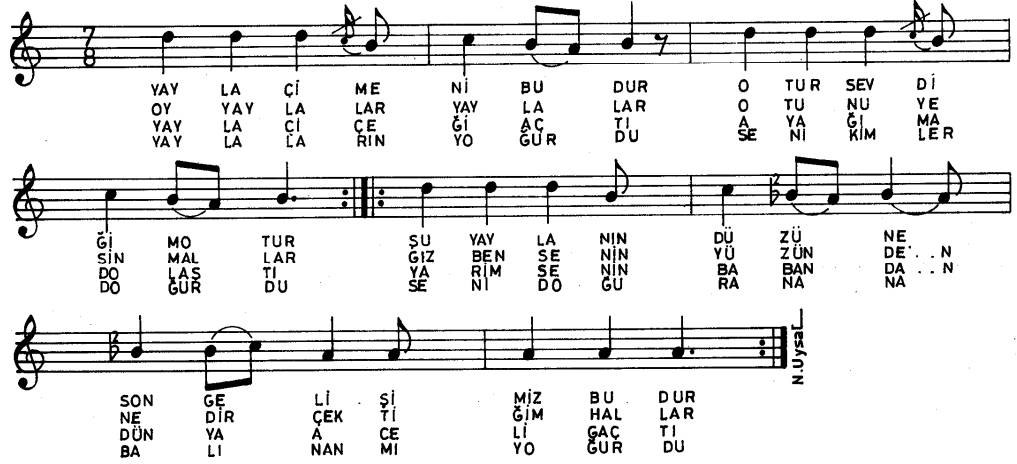
DERLEME TARİHİ
18_12_1974

KİMDEN ALINDIĞI
MUSTAFA TAHMAZ

YAYLA ÇİMENİ BUDUR
(- KIZ HORONU -)

NOTAYA ALAN
CEMİLE CEVHER

SÜRESİ :

YAY LA Cİ ME Nİ BU DUR O TUR SEV Dİ
OY YAY LA LAR YAY LA LAR O TU NU YE
YAY LA Cİ CE RİN Ğİ YO ĞUR AC TI DU SE YA Nİ Ğİ MA LER
Ğİ MO TUR SU YAY LA NİN DÜ ZÜ NE
SİN MAL LAR GİZ BEN SE NİN NİN YÜ ZÜN DE...N
DO MAL LAR GİZ BEN SE NİN NİN YÜ ZÜN DA...N
DO LAS TI DU SE NİN NİN YÜ ZÜN NA...N
BA GUR DU NA...N
SON GE Lİ Sİ MİZ BU DUR
NE DIR ÇEK Tİ ĞİM HAL LAR
DÜN YA LI NAN CE TI LI ĞAC TI
BA LI NAN MI YO ĞUR DU

-1-

YAYLA ÇİMENİ BUDUR
OTUR SEVDİĞİM OTUR
ŞU YAYLANIN DÜZÜNE
SON GELİŞİMİZ BUDUR

-2-

OY YAYLALAR YAYLALAR
OTUNU YESİN MALLAR
KIZ BEN SENİN YÜZÜNDEN
NEDİR ÇEKTİĞİM HALLAR

-3-

YAYLA ÇİCEĞİ ACTI
AYAĞIMA DOLAŞTI
YARIM SENİN BABANDAN
DÜNYA ACELİ GAÇTI

-4-

YAYLALARIN YOĞURDU
SENİ KIMLER DOĞURDU
SENİ DOĞURAN ANA
BALINANMI YOĞURDU

ACEL : Eccl

E.9. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1323. Püsküllüdür Ala Gürgen

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 1323
İNCELEME TARİHİ: 24.5.1977

DERLEVEN
ÖMER AKPINAR

YÖRESİ
GÖRELE - Çavuşlu

PÜSKÜLLÜDÜR ALA GÜRGEN

DERLEME TARİHİ
18.12.1974

KİMDEN ALINDIĞI
MUSTAFA TAHMAZ
SÜRESİ: ♪♪♪ = 78

NOTAYA ALAN
CEMİLE CEVHER

PÜS KÜL LÜ DÜR PÜS KÜL LÜ A LA GÜR GE
GÜR GEN VAR DİM Dİ Bİ NE PA TAR A HAR LI
GA TI RI MA DI LE NE GÜR GEN A HAR LI
GÜR GEN VAR DİM Dİ Bİ NE OY MA A LI

NİN DA LI A LA GÜR GE NİN DA LI
RİM PA TAR A PA TAR A HAR LI NİN DA LI
MA SI NI MA OY MA A LI RİM PA TAR
RI MOY MA A LI RI MOY NI MA

A LA GÜR GE NİN DA LI KIZ BA BAN DAN MI GAL DI
PA TAR A HAR LI RİM PA TAR YA NAN SE NI SEY MI GAL DI
GÜR GEN A HAR LI RI MOY MA A YARIM KİM DE NÜĞ Nİ YÖ
OY MA A LI RI MOY MA AL DAT TIN YAV RUM BE Nİ

YA LAN DÜN YA NİN MA LI YA LAN DÜN YA NİN MA LI
BE NİM SEV Dİ GİM KA DAR BE NİM SEV Dİ GİM KA DAR
A DAM AL DAT MA SI NI A DAM AL DAT MA SI NI
GENÇ YAŞ LA RI NA DOY MA GENÇ YAŞ LA RI NA DOY MA

YA LAN DÜN YA NİN MA LI
BE NİM SEV Dİ GİM KA DAR
A DAM AL DAT MA SI NI
GENÇ YAŞ LA RI NA DOY MA

-1-

PÜSKÜLLÜDÜR PÜSKÜLLÜ
ALA GÜRGENİN DALI
KIZ BABANDAN MI GALDI
YALAN DÜNYANIN MALI

-2-

GÜRGEN VARDIM DİBİNE
PATAR ALIRIM PATAR
ANAN SENİ SEVMİYO
BENİM SEVDİĞİM KADAR

-3-

GATIRLMA YÜKLEDİM
GÜRGEN HARTAMASINI
YARIM KİMDEN ÖĞRENDİN
ADAM ALDATMASINI

-4-

GÜRGEN VARDIM DİBİNE
OYMA ALIRIM OYMA
ALDATTIN YAVRUM BENİ
GENÇ YAŞLARINA DOYMA

-HARTAMA: Çam tomruklarından büyük bıçakla kesilen $\frac{1}{2}$ Cm kalınlığındaki tahta parçası.

YMA : Kırılmamış yonga.

PATAR : Büyük yonga.

E.10. TRT THM Repertuar, S,ra No: 1324. Hayde Gidelim (K,z Horonu).

T R T M Ü Z İ K D A İ R E S İ Y A Y I N L A R I
T H M R E P E R T U A R S İ R A N o : 1 3 2 4
İ N Ç E L E M E T A R İ H İ : 2 4 _ 5 _ 1 9 7 7

Y Ö R E S İ
Ç A V U Ş L U _ G ö r e l e

K İ M D E N A L I N D İ Ğ İ
M U S T A F A T A H M A Z

S Ü R E S İ :

HAYDE GİDELİM

(- KIZ HORONU -)

DERLEYEN
ÖMER AKPINAR

DERLEME TARİHİ
18_12_1974

NOTAYA ALAN
CEMİLE CEVHER

HAY DE HAY DE Gİ DE DE LİM HAY DE GEL Mİ
DE RE NİN KI YI SIN DA A. TA LUK BI DUM
DE RE NİN KI YI SIN DA A. TA LUK BI DUM CE

YO MU SUN HAY DE GEL Mİ YO MU SUN
YU RIM LA Rİ LUK A. TA LUK YUR BI DUM Rİ LUK
RIM GÜ LÜK LUK ÇE RİM GÜ LÜK

HAY DE GEL Mİ YO NE İN CE ÇIK
A. TA YUR DUM YU U İS YU TE SEV Dİ
GÜ LÜK BI ÇE YU RİM IS TE SEM VE

BE LİN VAR SİR GAN YE Mİ YO MU SUN
Gİ RİM Mİ YU SİN SA DA ÇİN LU KUY BİR KU LA SUN
RİR Mİ SİN SA DA ÇİN LU KUY BİR KU LA Rİ LUK
RİR Mİ SİN SA DA ÇİN LU KUY BİR KU LA Rİ LUK

SİR GAN YE Mİ YO
SEV DA LU KUY YU
SA ÇİN DAN BİR BİR PÜS

-1-

HAYDE HAYDE GİDELİM
HAYDE GELMİYOMUSUN

"
HAYDE GELMİYO
NE İNCEKİK BELİN VAR
SIRGAN YEMİYOMUSUN
SIRGAN YEMİYO

-2-

DERENİN KİYISINDA
ATA VURDUM YULARI

"
ATA VURDUM YU
UYU SEVDİĞİM UYU
SEVDALIK UYKULARI
SEVDALIK UYKU

-3-

DERENİN KİYISINDA
GÜLLÜK BİÇERİM GÜLLÜK

"
GÜLLÜK BİÇERİM
İSTESEM VERİRMİSİN
SAÇINDAN BİR PÜSKÜLLÜK
SAÇINDAN BİR PÜSKÜL

SIRGAN İSIRGAN
GÜLLÜK EĞRELTİ OTU

E.11. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1326. Ben Geçiyeye Gidemem.

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 1326
İNCELEME TARİHİ : 24.5.1977

YÖRESİ
GÖRELE-Çavuşlu

KİMDEN ALINDIĞI
MUSTAFA TAHMAZ

SÜRESİ :

DERLEYEN
ÖMER AKPINAR

DERLEME TARİHİ
18.12.1974

NOTAYA ALAN
CEMİLE CEVHER

BEN GEÇİYE GİDEMEM

BEN GEÇİYE GİDEMEM BEN GEÇİYE GİDEMEM
BEN GEÇİYE GİDEMEM BEN GEÇİYE GİDEMEM
GEÇİYE GİDEMEM GEÇİYE GİDEMEM
SEVDALUK İNCE MARAZ SEVDALUK İNCE MARAZ

GI DE ME... M GI RA RIM BA CA GI NI
GI DE ME... M GE CI BE NI YOR
GO YU NU Z BEN SU RÜ YE KA NI YOR
CE MA RA... Z YÜ REK YA KAR CA NA L MAM

GI RA RIM BA CA GI NI BA BA BE NI
GE CI BE NI KA KI YOR PEY GAM BER TA
BEN SU RÜ YE KA TA MAM LA SI
YÜ REK YA KAR CA NA L MAZ SEV DA LUK ÇE

EV LEN DİR BA BA BE NI EV LEN Dİ... R
VUK LA Rİ PEY GAM BER TA VUK LA Rİ... R
SAY FAN DA YI KI LA SI SAY FAN DA SI... K
KE NU ŞAK SEV DA LUK ÇE KE NU ŞA... K

YI KA RI MO CA GI NI YI KA RI MO CA GI NI
PEN CE RE DEN BA BA KI NI PEN CE RE DEN BA BA KI NI
TEK BA SI MA YA YA TA MAM TA MAM
E Yİ HAL LA RA RA KAL MAZ E Yİ HAL LA RA KAL MAZ

N. Uysal

SAYFAN : Harmanı beklemek için dallardan yapılan kulübe.

-1-
BEN GEÇİYE GİDEMEM
GIRARIM BAĞAĞIN
BABA BENİ EVLENDİR
YIKARIM OCAĞIN

-3-
GEÇİ İLE GOYUNU
BEN SÜRÜYE GATAMAM
YIKILASI SAFYAN DA
TEK BAŞIMA YATAMAM

-2-
BEN GEÇİYE GİDEMEM
GEÇİ BENİ KAKIYOR
PEYGAMBER TAVUKLARI
PENCEREDEN BAKIYOR

-4-
SEVDALUK İNCE MARAZ
YÜREK YAKAR CAN ALMAZ
SEVDALUK ÇEKEN UŞAK
EYİ HALLARA KALMAZ

E.13. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1834. Sar, Kızın Ayağında Yemini.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 1834
İNCELEME TARİHİ: 22.2.1978

YÖRESİ
GÖRELE-ÇAVUŞLU

KİMDEN ALINDIĞI
AHMET ENGİN

SÜRESİ: ♪=232

DERLEYEN
ANKARA DEVLET
KONSERVATUARI

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SARI KIZIN AYAĞINDA YEMENİ

SA- RI KI ZIN A YA ĞIN DA YE ME Nİ
SA RI KIZ DE Dİ ĞİN Bİ RİN CE KIZ DIR

AH SA RI KI ZIN A YA ĞIN DA YE ME Nİ
AH SA RI KIZ DE Dİ ĞİN Bİ RİN CE KIZ DI- R

YAZ GEL DİK CE ÇİY NER ÇA YI- R Çİ ME Nİ
BA BA SI BE ZİR ĞÂN KEN Dİ Sİ NAZ DIR

ĞEL SA RI KIZ ÇA ĞİR DİK CA BE- N SE Nİ
BİN Lİ RA LİK KE ME- R BE Lİ NE AZ DIR

AH ĞEL SA RI KIZ ÇA ĞİR DİK CA BE- N SE Nİ
AH BİN Lİ RA LİK KE MER BE Lİ NE AZ DI- R

DÖN GEL DÖN GEL ĞADA LARINA LA YI- M SA- RI KIZ

1
SARI KIZIN AYAĞINDA YEMENİ
YAZ GELDİKCE ÇIYNER ÇAYIR ÇİMENİ
GEL SARI KIZ ÇAĞIRDIKCA BEN SENİ
DÖN GEL DÖN GEL ĞADALARIN ALAYIM SARIKIZ

2
SARI KIZ DEDİĞİN BİR İNCE KIZDIR
BABASI BEZİRĞAN KENDİSİ NAZDIR
BİN LİRALIK KEMER BELİNE AZDIR
DÖN GEL DÖN GEL ĞADALARIN ALAYIM SARIKIZ

E.14. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1859. Al Tavandan Belleri (mece Havas,)

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 1859
İNCELEME TARİHİ : 22 - 2 - 1978

YÖRESİ
GİRESUN - GÖRELE - Cavuşlu Köyü

KİMDEN ALINDIĞI
ÖMER AKPINAR

SÜRESİ : ♩ = 184

AL TAVANDAN BELLERİ
(İMECE HAVASI)

DERLEYEN
YÜCEL PAŞMAKÇI

DERLEME TARİHİ
Notaya yazılışı:
12 - 8 - 1968

NOTAYA ALAN
YÜCEL PAŞMAKÇI

AL TA VAN DAN BEL LE Rİ BEL LE BEL LE ME LE Rİ
İ GA L DIR GAZ MA YI BAK SA NA HE P SE GAZ MA LI RİN DE RİN
BU YIL AL DAT TI N BE Nİ SE YİN DIR DİN EL LE Rİ
BİR SU GE TİR Pİ NAR DAN İ BA ŞI SA RI YAZ MA LI RİN

— 1 —
AL TAVANDAN BELLERİ
BELLE BELLEMELERİ
BU YIL ALDATTIN BENİ
SEVİNDİRDİN ELLERİ

— 2 —
İMEÇİYE BAKSANA
HEP GAZMALI GAZMALI
BEN YARIMI TANIRIM
BAŞI SARI YAZMALI

— 3 —
GALDIR GAZMAYI GALDIR
EŞELİM DERİN DERİN
BİR SU GETİR PINARDAN
İÇELİM SERİN SERİN

E.15. TRT THM Repertuar, Sıra No: 1860. Anam Vay Olsun Beni.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 1860
İNCELEME TARİHİ: 22-2-1978

YÖRESİ
TRABZON

KİMDEN ALINDIĞI
BİÇOĞLU OSMAN

SÜRESİ
J = 108

ANAM VAY OLSUN BENİ

DERLEYEN
[St. Belediye Konservatuarı
Arsivinden

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
YÜCEL PAŞMAKCI
5-12-1969

A NAM YA YOL SUN BE Nİ ÖL DÜM YAR Dİ YE Dİ YE
A YA GUM DA CA PU LA FO LA Gİ DE LI M FO LA
OY BE NİM A LU SU GU M BA LI NEN GA RU SU GUM
BU YIL MI SIR ÇO KOL DU DOL DU SE REN Dİ DOL DU

A NAM YA YOL SUN BE Nİ ÖL DÜM YAR Dİ YE Dİ YE
A YA GIN DA CA PU LA FO LA Gİ DE LI M FO LA
OY BE NİM A LU SU GU M BA LI NEN GA RU SU GUM
BU YIL MI SIR ÇO KOL DU DOL DU SE REN Dİ DOL DU

BEN DEN SE LAM SÖY LE Yİ N ZA VAL LI FA Dİ ME YE
SEN GİT TE KI ZİN GEL SİN KO NU SA LIM KA BI DA
BÖY LE Mİ FA Dİ ME Cİ M SE NİN LE GO NU SU GU M
NE YA PA LIM FA Dİ ME Bİ ZE AL LAH TA NOL DU

BEN DEN SE LAM SÖY LE YİN ZA VAL LI FA Dİ ME YE
SEN GİT TE KI ZİN GEL SİN KO NU SA LIM A BU LA
BÖY LE Mİ FA Dİ ME CİM SE NİN LE GO NU SU GU M
NE YA PA LUM FA Dİ ME Bİ ZE AL LAH TA NOL DU

— 1 —
ANAM VAY OLSUN BENİ
ÖLDÜM YAR DİYE DİYE
BENDEN SELAM SÖYLEYİN
ZAVALLI FADİMEYE

— 2 —
AYAĞUMDA ÇAPULA
FOLA GİDELİM FOLA
SEN GİTTE KIZIN GELSİN
KONUŞALIM KABIDA (ABULA)

— 4 —
BU YIL MISIR ÇOK OLDU
DOLDU SERENDİ DOLDU
NE YAPALIM FADİME
BİZE ALLAHTAN OLDU

— 3 —
OY BENİM ALUŞUĞUM
BALINEN GARUŞUĞUM
BÖYLEMİ FADİMECİM
SENİNLE GONUŞUĞUM

— 5 —
HA BURADAN YUKARI
DAGA KİDELİM DAGA
ACTA GEL KOLLARINI
SARULACAĞUM SAĞA

FOL : BESİKDÜZÜ'nün diğer adı.

E.16. TRT THM Repertuar, Sıra No: 2053. A şar, n Bal, n,

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 2053
İNCELEME TARİHİ:

DERLEYEN
ÖMER AKPINAR

YÖRESİ
GÜRELE
KİMDEN ALINDIĞI
ÖMER AKPINAR
SÜRESİ:

AŞAĞI BALINI

DERLEME TARİHİ
1980

NOTAYA ALAN
SERCEL ŞANALDI

A şa şarın ka lı nı da şel sa lı nı şa - lı nı

a dan ce bin de da şır şarın pi bi pe li ni

a dan ce bin de da şır da şarın pi bi pi
a nan se ni ve ne 'celi de bi ba pa pi

pe ra li - ni ye oy na şı - min oğl oğl

şis da şımın baş ları da keş ne keş me da ş ları

a da mı şıl dü ru yu na şı ya rın pa ş - ları
uya şı ye a şı ye ta şın poş dum ke şı ye

a nan se ni ve ve cet bi el mel pi ra şı ye
" "

Şis da şımın baş ları da şifur şifur eşiğ
babın bu şıl şarın şifer şifer keşiy

E.17. TRT THM Repertuar, Sıra No: 2149. Ağısar Dereleri

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYIMLARI

THM REPERTUAR SIRA No: 2149

İNCELEME TARİHİ: 29.11.1982

YÖRESİ:

RİZE

KİMDEN ALINDIĞI:
IRFAN RUHİ EREM

SÜRESİ: ♩ = 48 SÜRATLİ

DERLEYEN:
YÜCEL PAŞMAKÇI

DERLEME TARİHİ:
EKİM 1981

NOTAYA ALANI
YÜCEL PAŞMAKÇI

AĞISAR DERELERİ

AĞISAR DE RE LE Rİ AK SA YU KA
" " " " " " " " AK SUN YU KA
RI KA AK SA AK SA YU KA RI SE Nİ YER MEM
KA YI SUN BU LA NİK A KA GÖZ LE RU MÜN
RI AK SUN AK SUN YU KA RI O İN CE CUK
E L LE RE TON YA ÜS TÜ ME KALK SA SE Nİ YER MEM
Çİ NE SEV DA LI BA KA YI SUN GÖZLERİ MÜN
BE LE RE HA BU U ŞAK DO LAN SUN O İNCE CUK
E L LE RE TON YA ÜS TÜ ME KALK SA TON YA
İ Çİ NE SEV DA LI BA KA YI SUN SEV DA
BE L LE RE HA BU U ŞAK DO LAN SUN HA BU
ÜS TÜ ME ZERRİN
LI BA KA
U ŞAK DO

— 1 —
AĞISAR DERELERİ
AKSA YUKARI AKSA
YERMEM SENİ ELLERE
TONYA ÜSTÜME KALKSA

— 2 —
AĞISAR DERELERİ
BULANIK AKAYISUN
GÖZLERUMUN İÇİNE
SEVDALI BAKAYISUN

— 3 —
AĞISAR DERELERİ
AKSUN YUKARI AKSUN
O İNCECUK BELLERE
HA BU UŞAK DOLANSIN

E.18. TRT THM Repertuar, Sıra No: 2660. At Benim At,m,d,

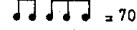
T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No : 2660
İNCELEME TARİHİ : 21_2_1985

YÖRESİ

GİRESUN - GÖRELE — Çavuştu köyü

KİMDEN ALINDIĞI
ZAFER TAHMAZ

SÜRESİ :

 = 70

DERLEYEN
ZAFER TAHMAZ

DERLEME TARİHİ
12_6_1981

NOTAYA ALAN
ZAFER TAHMAZ

AT BENİM ATIMIDI

HE Y AT BE Nİ MA TI MI Dİ DA
KA DİR GA DA SAT TI LAR KA DİR GA DA SAT TI LA R
PI LI NI PI R TI Sİ Nİ Fİ YA TI NA SAT TI LA R
KA DİR GA Nİ N ÜS TÜN DE PA ZA RE DE LİM FA ZA R
ÇIK MA GÜ LÜ M Dİ ŞA RI DA NA ZA RA LUR SUN NA ZA R
NA ZA RA LUR Sİ NA ZAR uysal

1
AT BENİM ATIMIDI DA,
KADIRGA LA SATTILAR.
PELİNİ PIRTISINI,
FİATINA GATTILAR.
Bağ { KADIRGANIN ÜSTÜNDE
PAZARA
ÇIKMA GÜLÜM DİŞARI DA
NAZAR OLUSUN NAZAR

2
OY KADIRGA, KADIRGA DA,
CUMAĞA GELMEDİ Mİ
YARIM SENİN YALANIN
DAHA TÜKENMEDİMİ
Bağlantı.

E.19. TRT THM Repertuar, Sıra No: 2948. Trabzon'dan Çıktım Uzun Yazılar

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR No : 2948
İNCELEME TARİHİ : 9. 8. 1994

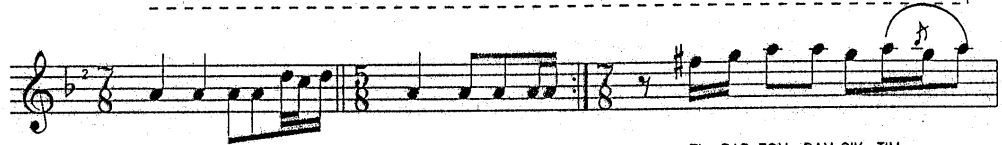
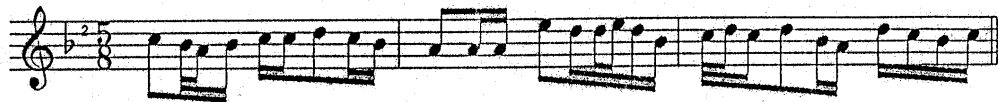
YÖRE
TRABZON
KAYNAK KİŞİ
BİCOĞLU OSMAN
SÜRE: ♩ = 96

TRABZON'DAN ÇIKTIM UZUN YAZILAR

DERLEYEN
TRABZON MÜZİK ve
HALKOYUNLARI DERNEĞİ
DERLEME TARİHİ
4. 6. 1994
NOTALAYAN
ERDEM ÇALIŞKANEL
İBRAHİM CAN

(SAZ - - - - -)

TI RAB ZON DAN ÇIK TIM

U ZUN YA ZI LAR YAĞ LI KUR ŞUN YE DİM

YA RAM SI ZI LAR (SAZ - - - - -)

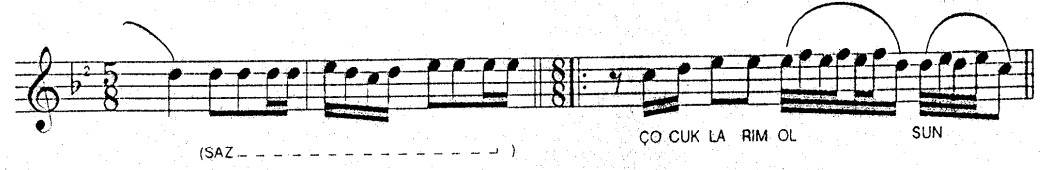
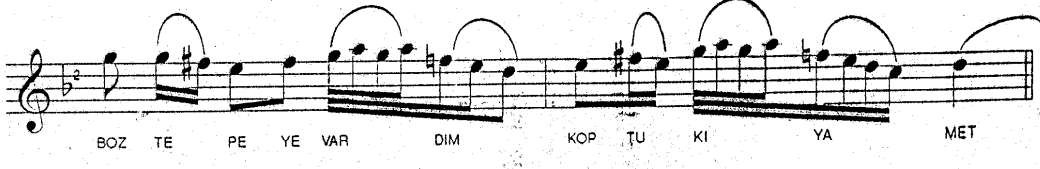
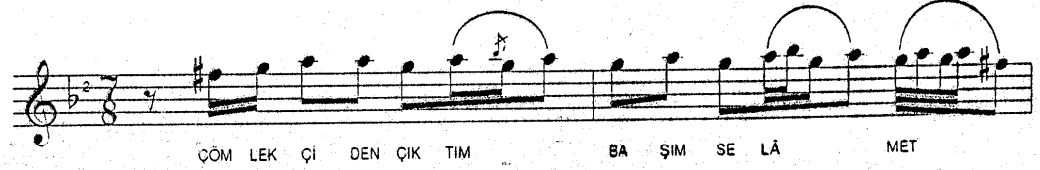
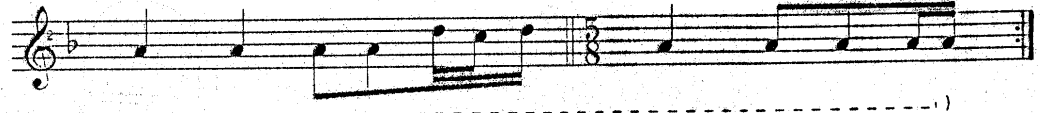
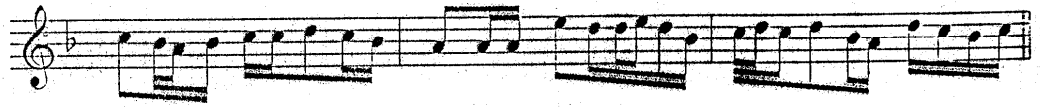
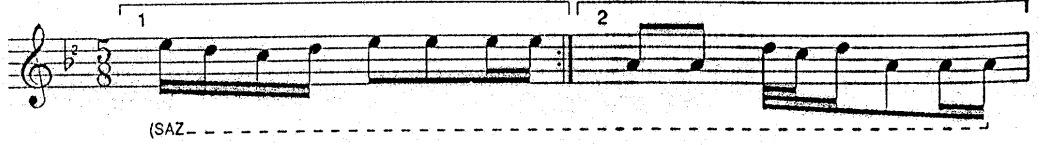

EV DE AĞ LA ŞI YOR KÖR PE KU ZU LAR

A NA BEN VU RUL DUM YA RAM DE RİN DİR

TRABZON'DAN ÇIKTIM UZUN YAZILAR

-3-
TRABZON'DAN ÇIKTIM UZUN YAZILAR

HÂK KA E MA NET A NA BEN VU RUL DUM

YA RAM DE RİN DİR

(SAZ - - - - -)

GENÇTİRİK

TRABZON'DAN ÇIKTIM UZUN YAZILAR
YAĞLI KURŞUN YEDİM YARAM SIZILAR
EVDE AĞLAŞIYOR KÖRPE KUZULAR

ANA BEN VURULDUM YARAM DERİNDİR

ÇÖMLEKÇİDEN ÇIKTIM BAŞIM SELÂMET
BOZTEPE'YE VARDIM KOPTU KIYAMET
ÇOCUKLARIM OLSUN HÂK'KA EMANET

ANA BEN VURULDUM YARAM DERİNDİR

Not : Sovyet İlgali döneminde batıya göçenlerin türküsü "Göçmen Türküsü"

MEKTUP YAZDIM ACELE

PE Rİ BA ĞI RİR PE Rİ U NUF TUN MU
GÜ ZE LIM KO NUŞ TU ĞU MUZ YE Rİ
O Y KO NUŞ TU ĞU MUZ (SAZ.....)

II. KUPLE

KA Rİ DA KI Kİ RAZ DAN DA Çİ KIP TA YE
ME DİN Mİ BEN BA BA MIN E Vİ NE DE
Gİ DE MEM DE ME DİN Mİ Gİ DE MEM DE
ME (SAZ.....) BEN BA BA MIN E Vİ NE
Gİ DE MEM DE ME DİN Mİ AR MU DUN DAL

MEKTUP YAZDIM ACELE

LA RI NI VA RİP BU DU YA CA ĞİM
DA İ MA SE Nİ GÜ ZE LİM DE BEN Mİ KOL LU
YA CA ĞİM O Y
BEN Mİ KOL LU YA (SAZ.....)

III. KUPLE

DA YA NA MAM AY LA RA DA SA YI YU DUM
GÜN LE Rİ ZA MA NIN DA YAP MA DIN DA
SEN BÖY LE Sİ TEM LE Rİ SEN BÖY LE Sİ
TEM (SAZ....) *Sayma* YAP MA DIN ZA MA NIN DA

MEKTUP YAZDIM ACELE

SEN BÖY LE Sİ TEMİ LE Rİ BÖY LE AY RI
LIK LA RI DA MEV LAM VER ME SİN BA ŞA
O Y MEV LAM VER ME SİN (SAZ.....)

S. SABUNCU

- 1 -

MEKTUP YAZDIM ACELE
Aİ KOYNUNA GECELE
YAZDIĞIM MEKTUPLARI
AĞLA AĞLA HECELE

İRMAĞIN KENARINDA
PERİ BAĞIRIR PERİ
UNUTTUN MU GÜZELİM
KONUŞTUĞUMUZ YERİ

- 2 -

KAĞIDAKİ KIRAZDAN DA
ÇIKIP DA YEMEDİN Mİ
BENİ BABAMIN EVİNE DE
GİDEMEM DEMEDİN Mİ

ARMUDUN DALLARINI
VARIYIP BUDUYACAĞIM
DAİMA SENİ GÜZELİM DE
BENİ Mİ KOLLUYACAĞIM

- 3 -

DAYANAMAM AYLARDA
SAYIYUDUM GÜNLERİ
ZAMANINIA YAPMADIN DA
SEN BÖYLE SİTEMLERİ

BÖYLE AYRILIKLARI DA
MEVLAM VERİMESİN BAŞA

- 4 -

ARMUDUN DALLARINI DA
BUDAMA KOLLARINI
ALIRIM SENİ DİYE
BEKLETME YOLLARINI

MİNTANIN YAKASINA DA
ÜTÜ VURURUM ÜTÜ
GEL DEDİM DE GELMEDİ DE
YAVRUM BENİ YİTİRDÜ

- Sayma -

KEMENÇEMİN ÜSTÖNE
TELLER TAKTIRACAĞIM
KONUŞTUK GÜLE GÜLE
NASIL AYRILACAĞIM

KEMENÇEMİN ÜSTÖNE
BAK TELLERE TELLERE
GİDEMEM DEMEDİN Mİ
OLUR OLMAZ YERLERE

E.21. TRT THM Repertuar, Sıra No: 3217. Derenin Balıklar,

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI

THM REPERTUAR SIRA No: 3217

İNCELEME TARİHİ :

YÖRESİ:

(Görece) TRABZON-Ağasar

KİNDEN ALINDIĞI:

SÜREYYA DAVULCUOĞLU

SÜRESİ:

DERENİN BALIKLARI

DERLEYEN:

Müz. Dai. THM. Müd. lüğü.

DERLEME TARİHİ:

25.4.1988

NOTAYA ALAN:

BEHÇET BOSTAN

De re nin ba lık la ri da tut tu o r ta dur
Bu e vin tah ta la ri da oy ma lı dur
lık la ri o y be nim sev di ce ş um da de
ce ker sey da lık la ri lık la ri
yay lı ya rim ya gi de ce ş um da vol la ra boy go
na ma go na la na ma go na la

-1-

DERENİN BALIKLARI DA
TUTTU ORTALIKLARI
OY BENİM SEVDUĞEĞİM
ÇEKER SEVDALUKLARI

Bağ. Yaylıya gideceğim da
Tollara gona gona
Yarım beyaz güllarını
Dola boyhuma dola

-3-

AÇTIM ŞEMSİYELERİ DA
GEL DALDAMA, DALDAMA
ELLER ALDADI BENİ DA
YARIM SEN DE ALDAMA
(Uşak) Bağlantı.

DALDAMA : Arka, arkada yanına

ALDADI : Aldatma

-2-

BU EVUN TAHTALARI DA
OYMALIDUR, OYMALI
OLDUN DÜNYA GÜZELİ DE
SANA NASIL DOYMALI
Bağlantı.

-4-

TAYLANIN GÜLÜNDESİN DA
ELLERİN DİLİNDESUN
NE YAPALIM EY UŞAK DA
KÖTÜNÜN ELİNDESUN
Bağlantı.

E.22. TRT THM Repertuar, Sıra No: 3238. Pencerenin Üstüne Boya Sürerim Boya.

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR NO : 3238
İNCELEME TARİHİ : 29. 11. 1988

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

YÖRESİ
GİRESUN / Görele

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
GÖRELE'Lİ İSMAİL

PENCERENİN ÜSTÜNE BOYA SÜRERİM BOYA

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

SÜRESİ : ♩ = 66

SAZ

U
U Y

PEN CE RE NİN ÜS TÜ NE DE BO YA SÜ RE RİM BO YA
DA RA DI SAÇ LA RI NI DA HEM DA RA DI HE MÖR DÜ
DA RA DI SAÇ LA RI NI DA A YIR DI Çİ LE Sİ Nİ

HA BU YA LAN DÜN YA DA DA GÜL ME DİM DO YA DO YA
MEV LAM O NA GÜ ZEL LİK DE E SİR GE ME Dİ VER Dİ
ET Tİ BA ŞI MA BE LA DA E LİN NA Fİ LE Sİ Nİ

S. SABUNCU

- 1 -
PENCERENİN ÜSTÜNE DE, BOYA SÜRERİM BOYA
HA BU YALAN DÜNYADA DA, GÜLMEDİM DOYA DOYA

- 2 -
DARADI SAÇLARINI, HEM DARADI, HEM ÖRDÜ
MEVLÂM ONA, GÜZELLİK DE ESİRGEMEDİ VERDİ

- 3 -
DARADI SAÇLARINI, AYIRDI ÇİLESİNİ
ETTİ BAŞINA BELÂ DA, ELİN NAFİLESİNİ

- 4 -
TAKLANIN KENARINDA, SU VERDİM PATLICANA
GÜLÜM GURBAN OLAYIM DA, SENDEKİ TATLI CANA

- 5 -
OY GİRESUN GİRESUN DA BİRAZ GERİ GELESİN
GEÇTİ ÖMRÜM GURBETTE DE, GELDİ SENİ GÖRESİM

E.23. TRT THM Repertuar, Sıra No: 3246. Çavuşlu Diye Diye.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR NO : 3246
İNCELEME TARİHİ : 19. 04. 1990

DERLEYEN
ALİ RIZA GÜNDOĞDU

YÖRESİ
GİRESUN / Giresun

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
ÖMER AKPINAR

ÇAVUŞLU DİYE DİYE

NOTAYA ALAN
ALİ RIZA GÜNDOĞDU

SÜRESİ :

SAZ.....

ÇA VUŞ LU Dİ YE Dİ YE
MEN ŞU RE Dİ YE Dİ YE

DÜŞ TÛM YOL LA RA DÜŞ TÛM BU GAY BA NA
FA Dİ ME Dİ YE ME DİM (AN DIR GAL SIN)
FA Dİ ME Dİ

SEV DA LUK BEN İNE HAL LA RA DÜŞ TÛM
YE Dİ YE A Sİ YE Dİ YE ME DİM

AL A ŞA ĞI VUR Dİ Zİ BA BİAM GÖR ME
AL A ŞA ĞI VUR Dİ Zİ BA BİAM GÖR ME

SİN Bİ Zİ BA BİAN GÖ RÜR SE Bİ Zİ
SİN Bİ Zİ BA BİAN GÖ RÜR SE Bİ Zİ

ÖL DÜ RÜR İ KI Mİ Zİ
ÖL DÜ RÜR İ KI Mİ Zİ

S. SABUNCU

- 2 -

ÇAVUŞLU DİYE DİYE

- 1 -

ÇAVUŞLU DİYE DİYE
DÜŞTÜM YOLLARA DÜŞTÜM
BU GAYBANA SEVDALIK
(ANDER GALSİN SEVDALUK)
BEN NE HALLERE DÜŞTÜM

- Bağlantı -

AL AŞAĞI MUR DIZI
BABAN GÖRMESİN BİZİ
BABAN GÖRÜRSE BİZİ
ÖLDÜRÜR İKİMİZİ

- 2 -

MENŞURE DİYE DİYE
FADİME DİYEMEDİM
FADİME DİYE DİYE
ASIYE DİYEMEDİM

- Bağlantı -

AL AŞAĞI MUR DIZI
BABAN GÖRMESİN BİZİ
BABAN GÖRÜRSE BİZİ
ÖLDÜRÜR İKİMİZİ

E.24. TRT THM Repertuar, Sıra No: 3249. Atmacay, Vurdular

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No:3249
İNCELEME TARİHİ:9'5 1988

AKTARAN
İBRAHİM CAN

YÖRESİ
GÖRELE-ÇAVUŞLU KÖYÜ
KİMDEN ALINDIĞI
GÜRSEL TAHMAZ
SÜRESİ: ♩ :100

DERLEME TARİHİ

ATMACAYI VURDULAR

NOTAYA ALAN
İBRAHİM CAN

SAZ

AT MA CA YI VUR DU LAR Bİ RA VUÇ KA NI İ ÇÜN
Gİ DE Mİ YUM YAY LI YA YOL YOK Mİ DUR KA RA DAN

Bİ RA VUÇ KA NI İ ÇÜN Bİ RA VUÇ KA NI SAZ
YOL YOK Mİ DUR KA RA DAN YOL YOK Mİ DUR KA

GE LE DA LIM SEV DA LİK BA BA NIN CA NI İ ÇÜN
SEV DA LİK E DEN LE Rİ A YIR MA SIN YA RA DAN

GADİR GA YOK Dİ YU LAR NE Rİ YE Gİ Dİ YU LAR
HAY Dİ Gİ DE LİM Sİ SE Sİ SİN VOL LA Rİ Çİ SE

BE NİM U FAK GÜ LÜ MÜ KİM LE RE VE Rİ YU LAR
NE DE DİM DE DA RIL DİN Nİ YE GEL Mİ YUN Bİ ZE

EL LE RE VE Rİ SAZ BE NİM U FAK GÜ LÜ MÜ
Nİ YE GEL Mİ YUN NE DE DİM DE DA RIL DİN

EL LE RE VE Rİ YU LAR EL LE RE VE Rİ SAZ
Nİ YE GEL Mİ YUN Bİ ZE Nİ YE GEL Mİ YUN

S. TEKİN

ATMACAYI VURDULAR
BIRAVUÇ KANI İCÜN
GEL EDALİM SEVDALIK
BABANIN CANI İCÜN
GADİRGA YOK DİYULAR
NEREYE GİDEYULAR,
BENİM UFAK GÜLÜMÜ
ELLERE VERİYULAR

GİDEMİYUM : GİDEMİYORUM

GİDEMİYUM YAYLIYA
YOL YOKMUDUR KARADAN
SEVDALIK EDENLERİ
AYIRMAŞIN YARADAN
HAYDİ GİDELİM SİŞE
SİSİN YOLLARI ÇİŞE
NE DEDİMDE DARILDIN
NİYE GELMİYUN BİZE

GELMİYUN : GELMİYORSUN

BURASI DERİN ORMAN
GÖRÜNMEYELİM AMAN
SENİN GİBİ GÜZELİN
CANIM YOLUNA KURBAN
GADİRGAĞIN BAŞINA
DOLU YAĞAYIR DOLU
SENİ GAVURUN GIZI
DURSAK BİLE NE OLU.(R)

YAĞAYIR : YAĞIYOR

E.25. TRT THM Repertuar, Sıra No: 3339. Göreleden O Yan,

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 3339...
İNCELEME TARİHİ: 17.1.1990...

DERLEYEN
ALİ RIZA GÜNDOĞDU

YÖRESİ
GİRESUN/ Görele-Çavuşlu
KİMDEN ALINDIĞI
ZAFER TAHMAZ
SÜRESİ:

GÖRELEDEN O YANI

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
ALİ RIZA GÜNDOĞDU

GÖ RE LE DEN O YA NI DA ÇA VUŞ LU DUR ÇA VUŞ LU
TAR LA YA VUR DUM BE Lİ E Sİ YO POY RAZ SE Lİ
KI ZIL A

İ KI MİZ DE SEV DA LI DA MEV LAM BI Zİ KA VUŞ TU
DE Lİ KAN LI DU RUR KEN A DAM A LIR MI DE Lİ

O YA ĞA MA A ĞA MA DA TÜ TÜN KOY TA BA KA MA
O YA ĞA MA A ĞA MA DA TÜ TÜN KOY TA BA KA MA

Bİ KIZ TA KIN KO LU MA DA Gİ DE YİM BEN BA BA MA
Bİ KIZ TA KIN KO LU MA DA Gİ DE YİM BEN BA BA MA
Bİ KIZ TA KIN KO LU MA DA Gİ DE YİM BEN BA BA MA

BAĞLANTI:

1
GÖRELEDEN O YANI DA
ÇAVUŞLUDUR ÇAVUŞLU
İKİMİZDE SEVDALI DA
MEVLAM BİZİ KAVUŞTU

OYAĞAMA AĞAMA DA
TÜTÜN KOY TABAKAMA
Bİ KIZ TAKIN KOLUMA DA
GİDEYİM BEN BABAMA

2
TARLAYA VURDUM BELİ
ESİYO POYRAZ YELİ
DELİ KANLI DURURKEN
ADAM ALIRMI DELİ

3
KIZILAĞAÇ BENİMSİN
GELEKLERİN DELİNSİN
BEN BU YIL EVLENNİYOM
BEKAR KIZLAR SEVİNSİN

E.26. TRT THM Repertuar, Sıra No: 3389. Giresun Üstünde Vapur Bağ rıyor

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 3389
İNCELEME TARİHİ : 19.1.1990

DERLEYEN
PLAKTAN YAZILDI

YÖRESİ
GİRESUN

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
OSMAN BİCİOĞLU

GİRESUN ÜSTÜNDE VAPUR
BAĞRIYOR

NOTAYA ALAN
TUNCER İNAN

SÜRESİ : ♩ = 60

SAZ

Gİ RA SU NÜS TÜN DE

VA PUR BAĞ RI YO R EŞ RE FİN YA RA SI NI

DOKTOR SA RI YOR SAZ

EŞ RE Fİ NAN NE Sİ

YAN MIŞ AĞ LI YO R AT MA HAK KI AT MA

PİŞ MA NO LUR SU N Gİ RA SU NUN BEY LE

RI NE A NAM HA SI M Ö LU R SUN

(SAZ

GİRESUN ÜSTÜNDE VAPUR BAĞRIYOR
(SAYFA - 2)

BA ZAR SU DE RE LE Rİ
Bİ Rİ FAK DE RE EŞ RE Fİ VUR DU LAR
A NA M NA Fİ LE YE RE (SAZ
NA Fİ LE NA Fİ LE O DA NA Fİ LE
CE NA ZE Mİ GOY DU LA R O TO MO Fİ LE
Gİ RA SUN DA YA RİM VAR O DA NA Fİ LE
(SAZ
AT MA HAK KI AT MA PİŞ MAN O LUR

GİRESUN ÜSTÜNDE VAPUR BAĞRIYOR
(SAYFA - 3)

SU: _____ N Gİ RA SUN GENÇLE_ Rİ NE_ A NAM_ DÜŞ MA_

NO_ LUR_ SUN_ AT_ TI ĞİN GUR ŞUNDAN_

SE NU_ TA_ NIR_ SIN DURMUŞ

— 1 —

GİRESUN ÜSTÜNDE VAPUR BAĞRIYOR
EŞREF'İN YARASINI DOKTOR SARIYOR
EŞREF'İN ANNESİ YANMIŞ AĞLIYOR

— BAĞLANTI —
ATMA HAKKI ATMA
PIŞMAN OLURSUN
GİRESUN BEYLERİNE (AMAN)
HASIM OLURSUN

— 2 —

BAZARSU DERELERİ BİR İFAK DERE
EŞREF'İ VURDULAR (AMAN) NAFİLE YERE
NAFİLE NAFİLE O DA NAFİLE
CENAZEMİ KOYDULAR OTOMOFİLE

— BAĞLANTI —
ATMA HAKKI ATMA
PIŞMAN OLURSUN
GİRESUN GENÇLERİNE (AMAN)
DÜŞMAN OLURSUN
ATTIĞIN GURŞUNDAN
SEN UTANIRSIN

E.27. TRT THM Repertuar, Sıra No: 3656. Al Eline Feneri

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 3656
İNCELEME TARİHİ: 13.12.1991

YÖRESİ

GİRESUN - GÖRELE - Çavuşlu Köyü
KİMDEN ALINDIĞI

ÖMER AKPINAR
SÜRESİ

AL ELİNE FENERİ

DERLEYEN

HÜSEYİN AKPINAR
DERLEME TARİHİ

1990
NOTALAYAN

HÜSEYİN AKPINAR

AL E Lİ NE— FE NE Rİ AL E Lİ NE— FE NE Rİ—
GE ÇİR BE Nİ— DE RE DE—N GE ÇİR BE Nİ DE RE DEN
İN CE BELLİ FA Dİ ME İN CE BELLİ FA Dİ ME
BA KI YU PE—N CE RE DE—N BA KI YU PEN CE RE DEN

YÜKLEDİM GAYIĞIMI
GÖÇÜM GİDİYO GÖÇÜM
ALAMADIM GİZ SENİ
BAŞLIK PARASI İÇİN

UFAĞIM SENİN İLE
BİLE GİDELİ BİLE
ANAN VERECEK SENİ
İSTEMEDİĞİN YERE

HA BURASI NE BAYIR
GÜLÜ DİKENDEN AYIR
SEVDALIK ÇEKENLERİ
GAYIR ALLAH'IM GAYIR

E.28. TRT THM Repertuar, S,ra No: 3669. Koyunum Kuzulad,

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 3669
İNCELEME TARİHİ: 12.12.1991
YÖRESİ
GİRESUN-GÖRELE Çavuşlu Köyü
KİMDEN ALINDIĞI

ÖMER AKPINAR
SÜRESİ

KOYUNUM KUZULADI

DERLEYEN

HÜSEYİN AKPINAR
DERLEME TARİHİ

1990

NOTALAYAN

HÜSEYİN AKPINAR

GO YU NUM GU ZU LA DI— GU ZUM OL DU GA-R GA BAŞ

SEV DİM DE A LA MI YO-M Ö LÜ YO RUM A-R KA DA-S

Ö LÜ YO RUM AR KA DAŞ Ö LÜ YO RUM AR KA DAŞ

Bİ GUŞ GONDU FIRMAYA
GİTTİM ONU VURMAYA
SENET Mİ ALDIN GÜLÜM
ANAN İLE DURMAYA

ATA BİNESİM GELDİ
ATTAN İNESİM GELDİ
UZATTIM MENDİLİMİ
ZALIM NENESİ GELDİ

SIGAR İÇESİM GELDİ
NE TÜTÜN VAR NE KAĞAT
YAKTI GURUTTU BENİ
GOMŞU GIZI MELAHAT

FİRMA : HURMA

E.30. TRT THM Repertuar, Sıra No: 4091. Hadi Gideli Çorttan

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR No : 4091
İNCELEME TARİHİ : 14. 03. 1997

YÖRE
TRABZON/Şalpaزاری
KAYNAK KİŞİ
OSMAN CEVAT HIZAL

SÜRE :

HADİ GİDELİ ÇORTTAN

DERLEYEN
MUAZZEZ ÇATALBAŞ

DERLEME TARİHİ
EYLÜL 1996

NOTALAYAN
MUAZZEZ ÇATALBAŞ

HA Dİ Gİ DE Lİ ÇORT TAN U MUT KE SİL
SİS DA ĞI NİN ÜS TÜN DEN BU LUT GE ÇE

MEZ HÂK TAN AL DA Gİ DE LI BE Nİ
Yİ BU LUT SEV DİM DE A LA MA DIM

OY OY OY OY OY OY OY OY
OY OY OY OY OY OY OY OY

OY OY KÖ TÜ MÜ YÜM HİÇ YOK TAN
OY OY GE NE E DE RİM U MUT

GENOTKEX

HADİ GİDELİ ÇORTTAN
UMUT KESİLMEZ HÂKTAN
AL DA GİDELİ BENİ OY OY OY OY OY OY OY OY
KÖTÜ MÜYÜM HİÇ YOKTAN

SİS DAĞININ ÜSTÜNDEN
BULUT GEÇİYİ BULUT
SEVDİM DE ALAMADIM OY OY OY OY OY OY OY OY
GENE EDERİM UMUT

DAHA DA GELİP GEÇMEM
YARIMIN YOLLARINDAN
OLSAM ÇENTİK BAĞLARI OY OY OY OY OY OY OY OY
ASILSAM KOLLARINDAN

VARDIM YARIN EVİNE
MANCA YİYORUM MANCA
ÖPTÜM DE DOYAMADIM OY OY OY OY OY OY OY OY
YESEM DE DOYSAM ANCA

ÇORT : Dikenli yol

F) Çepni Bölgesinden Notaya Ald, ,m,z Gaydeler

F.1. Kemeñçe Gaydesi - 1

KEMENÇE GAYDESİ

DERLEME YERİ : GÖRELE
KAYNAK KİŞİ : SIRRI ÖZTÜRK

NOTAYA ALAN
ABDULLAH AKAT

1

5

8

12

18 *gliss.*

24

27

31

F.2. Kemeçe Gaydesi - 2

KEMENÇE GAYDESİ

DERLEME YERİ: GÖRELE
KAYNAK KİŞİ : SİRRI ÖZTÜRK

NOTAYA ALAN
ABDULLAH AKAT

7

12

18

Auftakt Geçiş

Not:alman bu gayde kaynak kişi tarafından hicaz makamında bir fantezi olan "Hey gidi koca dünya" adlı Őarknın bir çeŐit varyasyonu olarak çalınmıŐtır.

F.3. Uzun Hava.

MAYA(UZUN HAVA)

DERLEME YERİ : GÖRELE
KAYNAK KİŞİ :SIRRI ÖZTÜRK

NOTAYA ALAN
ABDULLAH AKAT

The musical score for "MAYA (UZUN HAVA)" is written in a single staff in 3/8 time. The key signature has one sharp (F#), and the time signature is 3/8. The score consists of 44 measures, with measure numbers 5, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 31, 34, 38, 41, and 44 marked at the beginning of their respective lines. The melody is characterized by a mix of eighth and sixteenth notes, often grouped in pairs or triplets. Trills (tr) are used as ornaments on several notes, particularly in measures 5, 12, 20, 31, 41, and 44. The piece concludes with a final cadence in measure 44.

F.4. A ğasar Horon Havası,

AĞASAR HORON HAVASI

DERLEME YERİ : AĞASAR-ŞALPAZARI
KAYNAK KİŞİ : SIRRI ÖZTÜRK

NOTAYA ALAN
ABDULLAH AKAT

The musical score is written in a single staff with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/8 time signature. The piece begins with a 5/8 measure, indicated by a circled '5' and a circled '8'. The melody is characterized by eighth and sixteenth notes, often with grace notes and trills. Trills are marked with a 'tr' symbol and a wavy line. The score is divided into measures, with measure numbers 7, 13, 20, 27, 33, 39, 43, and 46 clearly marked. At measure 39, the tempo changes to 'SERBEST', indicated by the word 'SERBEST' above the staff. The piece concludes with a final cadence at measure 46.

F.5. Tengu Horon Havası,

TENGU HORON HAVASI

DERLEME YERİ: GÖRELE
KAYNAK KİŞİ :SIRRI ÖZTÜRK

NOTAYA ALAN
ABDULLAH AKAT

The musical score is written in a single staff with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 3/8 time signature. The piece begins with a 16-measure introduction marked with a circled '16'. The main melody is divided into measures, with some measures containing rhythmic notations such as (3+2+2) and (2+2+3). The score includes various rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. There are also some ornaments and slurs. The piece ends with a final cadence.

↓ =Yay (Sayta) aynı anda hem tele hem de çalgının kapağına vurulmaktadır.

F.6. Gelin A latma Havas,

GELİN AĞLATMA HAVASI

DERLEME YERİ: GÖRELE
KAYNAK KİŞİ : HÜSEYİN KELEŞ
SIRRI ÖZTÜRK

NOTAYA ALAN
ABDULLAH AKAT

Şan

Kemençe

5

Şan

Kemençe

8

Şan

Kemençe

11

Çek tim e te ği mi a na cı m sok tum be li

15

Şan

me — Ay rı lık gün le ri ni de a na cı — m Al — dım gö — zü —

Kemençe

20

Şan

me —

Kemençe

24

Şan

Kemençe

27

Şan

Kemençe

2. Onbeşine basınca anacım
Ben gelin oldum
Gaderim böyle imiş anacım
Ben gider oldum

3. Tül beyaz gelinliği anacım
Pek de yaraşır
Tel duvaklı saçlarında anacım
Göz kamaştırır

4. Öyle mahzun durma anacım
Kalbim delinir
Gözyaşıma bakmayın anacım
İçim sevinir

F.7. Irmak S,ra Gum S,ra

IRMAK SIRA GUM SIRA

DERLEME YERİ :GÖRELE
KAYNAK KİŞİ :KATİP ŞADİ

NOTAYA ALAN
ABDULLAH AKAT

Şan

Kemençe

6

Şan

Kemençe

13

Şan

Kemençe

Sisdağın dan pazarlık dan dünyabizden gonaklar Na fi le sa ri yu—

19

Şan

Şıganzeli yanaklar Kırmızıya nakliyim Sandıklara sakliyim annenbili yu an nen

Kemençe

27

Şan

ben sa na me rak li yım an nen bi li yu gü lüm ben sa na me rak li yım

Kemençe

33

Şan

Kemençe

39

Şan

Da ğı du man bü rü dü de_ üstü mü ze_ yü rü dü Da ğı du man bü rü de_

Kemençe

Parmak Tekniği

45

Şan

üstü mü ze yürü dü De ğil ba ban müs lü man gü lüm se ni ve ir dü

Kemençe

Parmak Tekniği

51

Şan

ba ban de ğil müs lü man de ğil ba ban müs lü man da gü lüm se ni ve ir dü

Kemençe

57

Şan

Kemençe

62

Şan

Kemençe

Su yu bağ la

68

Şan

Kemençe

dım har ge da_ ge li yu a_ ka a ka kör o la sın_

72

Şan

Kemençe

gü zel im şa ka gel mi yur şa ka Ke men çe min_ üs tü ne

77

Şan

Kemençe

ge len bek gu ra ca ğam ko nus tuk gü le gü le Na sil ay rı la ca ğam

83

Şan

Kemençe

Mar tı lar yi ne gel di Gel mi cum mu di ce ğem A lıp se ni

88

Şan

Kemençe

gü zelim Ben de tek mi di ce ğem

92

Şan

Kemençe

101

Şan

Ir ma ğın ke na rin da da Sa bah na ma zi gıl dım Ir ma ğın ke

Kemençe

Parmak Tekniği

106

Şan

na rın da da sa bah na ma zi gıl dım Ne ya pa lım

Kemençe

Parmak Tekniği

110

Şan

sev gi lim Ni çin baş la dım kıl dım

Kemençe

Parmak Tekniği

113

Şan

Ney pa lim_ gü ze lim_ Ni çin baş la dım kıl dım

Kemençe

118

Şan

Kemençe

124

Şan

Ir mak sı ra gum sı ra da_

Kemençe

129

Şan

git ti ya rim_ Mı sır a Ko yun ol sam_ ya yıl sam Ya rim in ar

Kemençe

134

Şan

di sı ra şe ker ol sam_ e ri sem_ ya rim iç ti ğun su ya

Kemençe

139

Şan

Şe ker ol sam e ri sem_ gü lüm iç ti ğun su ya

Kemençe

143

Şan

o fi dan boy la rı na_ ba ka yım.do ya do ya

Kemençe

Not : Parmak tekniği,kemençenin üst kısmında bulunan gravatın üstüne parmaklarla vurmak suretiyle, kapağın üst kısmına gravatı çarptırarak ses çıkarma işlemidir.

F.8. At, ma

ATIŞMA

DERLEME YERİ : GÖRELE
1. KEMENÇE KATİP ŞADİ
2. KEMENÇE SIRRI ÖZTÜRK

NOTAYA ALAN
ABDULLAH AKAT

Şan I.Katip Şadi

Gır at gi der yo ku şa da

7

Şan At tım üs tü ne çu lu gır at gi der yo ku şa da at tım üs tü ne

I

II

13

Şan Ya rım be ni son bir gör kö yüm de re kuş çu lu Be ni son bir gör gü lüm de

I

II

2

19

Şan

kö yüm de re kuş çu lu

Of Of Of Of

I

II

25

II. Sırrı Öztürk

Şan

So ğuk So ğuk su lar dan iç tim u fa ğum iç tim Ağ la dı da de di ki

I

II

31

Şan

bu dün ya biz den geç di Se ni do mu zun ğı zi da yet tin ca nı ma yet tin

I

II

37

Şan

I

II

Ha bu ga rip ba şım dan ye şil Ha

Of Of Of Of Ya Sa

Ha

44

Şan

I

II

50

Şan

I

II

4

56

Şan

I

II

Detailed description: This system of music covers measures 56 to 61. It features three staves: a vocal line labeled 'Şan' and two piano accompaniment lines labeled 'I' and 'II'. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The vocal line consists of whole rests. The piano parts feature a rhythmic accompaniment of eighth notes, with some chords marked with an 'x' to indicate specific fingerings or techniques.

62

Şan

I

II

Detailed description: This system of music covers measures 62 to 68. It features three staves: a vocal line labeled 'Şan' and two piano accompaniment lines labeled 'I' and 'II'. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The vocal line consists of whole rests. The piano parts continue with the rhythmic accompaniment of eighth notes, with various chords and some notes marked with an 'x'.

69

Şan

I

II

Detailed description: This system of music covers measures 69 to 74. It features three staves: a vocal line labeled 'Şan' and two piano accompaniment lines labeled 'I' and 'II'. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 3/4. The vocal line consists of whole rests. The piano parts continue with the rhythmic accompaniment of eighth notes, with various chords and some notes marked with an 'x'. The piano part II has some rests in the final measures of this system.

76

Şan

I

II

81

Şan

I

II

87

Şan

I

II

6

93

San

I

II

7/16

Detailed description: This system contains measures 93 through 98. It features three staves: a vocal line labeled 'San' and two guitar lines labeled 'I' and 'II'. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 7/16. The vocal line is mostly silent, with a few notes at the end of the system. The guitar lines consist of complex rhythmic patterns with many 'x' marks indicating muted notes. A '7/16' time signature change is indicated at the beginning of measure 96.

99

San

I

II

pizz.

Detailed description: This system contains measures 99 through 105. It features three staves: a vocal line labeled 'San' and two guitar lines labeled 'I' and 'II'. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 7/16. The vocal line has several notes. The guitar lines continue with rhythmic patterns. A 'pizz.' (pizzicato) instruction is placed above the second guitar staff in measure 103.

106

San

I

II

Detailed description: This system contains measures 106 through 112. It features three staves: a vocal line labeled 'San' and two guitar lines labeled 'I' and 'II'. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 7/16. The vocal line has several notes. The guitar lines continue with rhythmic patterns. A repeat sign is present at the end of measure 109.

112

Şan

I. Sırrı Öztürk

A dı na do lan dı ğım Sen mi ver din bu ca nı

I

II

118

Şan

Sen mi ver din bu ca nı

I

II

124

Şan

İ nan ma bu nu gi bi vur da öldür go ca ni vur da öl dür go ca ni

I

II

130

Şan

I.Katip Şadi

Al aş şa ğa aş şa ğa

I

II

136

Şan

gır dik ye dik le ri ni Var dın de din bu ba na da Sa na de dik le ri mi

I

II

142

Şan

var dın de din bu ba na sa na de dik le ri mi yay li ya mi gi de li Or man dan yol

I

II

149

Şan

gi de li kes ti el ler ka pı yi Yavrumna sıl i deli ahkimdir se ni güllah

I

II

156

Şan

Da ğa gi de lim da ğa Ö lüm korku la rını sen unuttur dunba ğa sen unut tur

I

II

163

II. Sırrı Öztürk

Şan

dunba ğa Bir su i çe sim gel di Ge yik i çin deni di Bu benim çek tik le_rim

I

II

170

Şan

Ay şemyü zün den_ i di AyşemAy şem aş da gel dağ lar i do laşda gel

I

II

177

Şan

Trab_ zon a gi di_ yim düş pe ş i me gaç_ da gel

I

II

183

Şan

I

II

190

Şan

I.Katip Şadi

İn ce do ruk fi da ni bö yük o lur

I

II

197

Şan

mi da ni Se ni se ven çok o lur da sen en se ve ni ta ni Se ni se ven çok o lur

I

II

204

Şan

can dan se ve ni ta ni O pek se ver di se ni ha ni o gün ler ha ni ha ni o gün

I

II

12 211 II.Sırrı Öztürk

Şan ler ha ni Dağ dan ko pan ka ya lar dol di de ri ye dol di Say ın biz im a Katip

I

II

218

Şan Ma ra zı na ne ol du

I

II

225

Şan

I

II

232

Şan

I

II

pizz.

239

Şan

I

II

246

Şan

I

II

I. Katip Şadi

Oy gır a tım gır a tım A dım a ti yu a dım

252

Şan

Al la hın em ri i le de se ni sev mek me ra kım Al la hın em ri i le

I

II

258

Şan

se ni sev mek me ra kım Of Of Of Of Ya şa Hop Hop

I

II

265

Şan

Hop ba

I

II

272 II.Sırrı Öztürk

Şan

Za val ler ol sun ba na ya şım ge li yi ya şım

I

II

279

Şan

Ha tı ra gal sını si_ze be nim sa yın gar da şım

I

II

286 I.Katip Şadi

Şan

Ka dır ganın üs tün den U sul ya vaş gi de_lim

I

II

292

Şan

Ne di_yim ar ka da şım ben te şek kür e de rim Ne di yim ar ka da şım

I

II

298

Şan

ben te şek kür e de rim

I

II

305

Şan

I

II

312

Şan

I

II

316

II. Sırrı Öztürk

Şan

I

II

Ey gi di Ka tip a ga sa na di yu rum sa_ na Ka ra deniz gu ru du

322

Şan

I

II

öy le ge li yu ba na

328 I.Katip Şadi

Şan
I
II

Ne gü zel go ni şi yu Sev gi li min dil le_ ri Ey gi di Ka ra de niz de

334

Şan
I
II

Bi raz bit miş öy le mi? Ah gi di de Gö re le bi raz bit miş öy le mi

F.9. Sisæ Gidelim G,z Sisæ

SİS'E GİDELİM GİZ SİS'E

DERLEME YERİ : ŞALPAZARI-AĞASAR
KAYNAK KİŞİ : ALİ ÇİNKAYA

NOTAYA ALAN
ABDULLAH AKAT

KEMENCE

6

11

16

Ş

SAN

Si se gi de lim gız si se si sinyol la rı çi se si sinyol la rı

KEMENCE

21

Si se gi de lim gız si se si sinyol la rı çi se si sinyol la rı

27

Si se gi de lim gız si se si sinyol la rı çi se si sinyol la rı

33

El gi der ga rab da la sen len gi de li bi ze el gi der ga rab da la

39

Sen len gi de li bi_ze u yu muş uy ma_ mı_şım uy ku lar duy ma mı_şım

45

Bir gün kır ka rım se ni_ yar gel miş duy ma mı_şım yar gel miş duy ma

51

De re nin kı yı sın da ah ga ra daş ga ra daş ah ga ra daş ga

57

Ya rim ko yun ço ba ni ben de ol sam a yak daş El kı zı nın da dı na

63

do yul mu yor ar ka daş Ey Maç ka gü zel Maç ka sen goy dun be ni aş ka

69

El kı zı nı gö rün ce baş ka o lu yum baş ka baş ka o lu yum

75

Herta ra fi mız de niz sa de gök gö rü nü yü sa de gök gö rü

81

Yar ak lı ma ge len de yü re ğim de li ni yi bir yu var lak taş i dim

87

yo sun bağ lı ya madım Ba şı ma ge len le ri Ne dir an lı ya madım

93

Ha bu ra dan a şa ğa Yal lah kı ra tım yal lah Zori lan mi

98

a la cam gız al miyim Al lah AL lah al miyim Al lah

F.10. Eski yarin A k,na

ESKİ YARIN AŞKINA

DERLEME YERİ :ŞALPAZARI
KAYNAK KİŞİ : ALOĞLU KAZIM(Aluu)

NOTAYA ALAN
ABDULLAH AKAT

Şan

Kemençe

Es ki ya rin aş kı na ver AL lah ye ma si ni Yay la nın çi

Şan

Kemençe

me nin de ye şil ot lar bit ti mi Goy ra na bak gi de lim genç li ği miz

Şan

Kemençe

yi ti yi

Şan

Kemençe

yi ti yi

24

Şan

Kemençe

30

Şan

Kemençe

35

Şan

Kemençe

Gu rul gö re sin gu_rul e ner di bin de du rur

41

Şan

Kemençe

Gu rul gö re sin gu_rul e ner di bin de du rur Sa kın sen de du dar sın

47

Şan

Kemençe

gel_ya kı na ya kı na Sa kın sen da du dar sın_ gel ya kı na

52

Şan

B ilip bil me di yi re go can ba na af ku rur

Kemençe

57

Şan

Kemençe

63

Şan

Kemençe

69

Şan

Kemençe

75

Şan

Kemençe

81

Şan

Kemençe

87

Şan

Kemençe

93

Şan

Kemençe

O tur dum ha bu ri_ ye

99

Şan

Kemençe

ra kı goy dum fin ca na — ne za man ga ta ca ğaz İ ki ca ni bi ca na

105

Şan

Kemençe

i ki ca ni ne za man ga ta ca ğaz — i ki ca ni

110

Şan

bi ca na ar ka sın dan iç ti ğim ga ra dan dır ga ra dan
se ni be nim e lim den an ca a lır ya ra dan

Kemençe

115

Şan

Kemençe

121

Şan

Kemençe

127

Şan

Kemençe

133

Şan

Kemençe

139

Şan

Yay la nın çi me nin de a kar so ğuk su cu ğ lar___ yay la nın çi me nin de

Kemençe

145

Şan

a kar so ğu Ne nen ta ra mış se ni___ gir koy nu ma

Kemençe

150

Şan

yus yu var Yay lı ya gi di yu lar___ go yun goy na ya tı y lar

Kemençe

155

Şan

yaz ay la rı ge len de___ ya rim be ni ha tır lar

Kemençe

161

Şan

Kemençe

F.11. Sis Da ğın Üstüne

SİS DAĞININ ÜSTÜNE

DERLEME YERİ :ŞALPAZARI
KAYNAK KİŞİ : ALOĞUN KAZIM (ALUU)

NOTAYA ALAN
ABDULLAH AKAT

Şan

Kemençe

7

Şan

Kemençe

13

Şan

Kemençe

19

Şan

Kemençe

23

Şan

Sis da ğı nın üs tü ne Kö mürya ka lım Yü ksek da ğın üs tü ne

Kemençe

29

Şan

kö mür ya ka lım ka lım Ben ba ba mi kan dur dum sen da a na

Kemençe

34

Şan

ni kan dur Ben an ne mi kan dur dum sen da bu ba ni kan dur

Kemençe

39

Şan

Yol da bul dum ke se ri Ç a ka ma dım e se ri

Kemençe

43

Şan

Bir ba ba nın gön lü nü ya pa ma dın sen

Kemençe

47

Şan

Kemençe

53

Şan

Kemençe

58

Şan

Kemençe

Göğ su yun yol la ri do kuz dö nüm lü

63

Şan

Kemençe

Göğ su yun

68

Şan

Kemençe

yol la ri do kuz dö nüm lü di yi mi Al da be ni Ga ça lum

73

Şan

Kemençe

ah re ö lüm lü Al da be ni Ga ça lum Ah re ö lüm lü di yi mi

79

Şan

Go can fi şek top lu_____ yor Sa bah be ni vu ra_____ cak

Kemençe

83

Şan

Eş ke re go_ nu şa_ lım ba_ ka lım bi_ ya

Kemençe

87

Şan

Kemençe

93

Şan

Kemençe

98

Şan

Se ni ge le cek di_ ye dik tim yol la_ ra

Kemençe

103

Şan

Kemençe

Se ni ge le cek di__ ye

109

Şan

Kemençe

dik tim yol la__ ra la__ ra Düşen pe ş i ne dü ş er Ne o hal la

114

Şan

Kemençe

rın ne__ o Düşen pe ş i ne dü ş er ne o hal la rın ne__ o

119

Şan

Kemençe

Ye ni yap ti mi di__ mi Do nat ma d ın a da__ mi Ye mez iç mez

124

Şan

Kemençe

e di__ yu bu sev da luk a da__ mi yav ru sa na sak lan__ dum

129

Şan

Kemençe

o lup o la ma da mi İ ki yi re söz vir me öl dü rü rüm

134

Şan

Kemençe

a İ ki yi re.

140

Şan

Kemençe

söz vir me öl dü rü rüm a da mi Yay lı ya gi di yu lar

145

Şan

Kemençe

Goy lu goy nu ga tıy lar yaz ay la rı ge len de ya rim be ni

150

Şan

Kemençe

ha tır lar a kar su la rın mi yım Yar üs tü ne du ri yım

155

Şan

Yav ru go can yok i miş di şa rı da du gi de me dim

Kemençe

160

Şan

yay lı ya bir gü zel ga rı

Kemençe

165

Şan

Gi de me dim yay lı ya bir gü zel ga

Kemençe

170

Şan

rı i len bu gay ba na sev da luk ol maz mı ta rif i len

Kemençe

175

Şan

go can ba na su ver sin bir men dil u cu i len ya rim ba na

Kemençe

180

Şan

su ver_____ sin bir men dil u cu i_____ len

Kemençe

183

Şan

Kemençe

Not : Aynı gaydeyle birçok mani okunmaktadır

Yaylanın çimeninde akar soğuk sucuğlar
Nenen taramış seni gir goynuma yusuvar
Benzetiyim yarimi sarı çiçekcuklere
Gözlerine giriyu sigaramın dumani
Böyle değil sevdiğim sevdalığın

Sis dağının üstüne açsam ganatlarımı
Gelsek omuz omuza öpsem yanaklarını
Belimdeki tabanca orta dili durursa
Alacağım yarı sözlerinde durursa
Gene öyle akarmı Gadırğa'nın sulari
Girsem yarin goynuna uyusam uykulari

Oturdum haburiya rakı koydum fincana
Ne zaman gatacağaz iki canı bi cana
Kiyazda yazı yazdım okuyalım gidelim
Senin ile sevdiğim bir orduya gidelim

ÖZGEÇM

1982 y,l,nda Trabzon'da do du. S,ras,yla Trabzon 24 ubat lkokulu, Trabzon Kanuni Anadolu Lisesini bitirdikten sonra TÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuar, Temel Bilimler Bölümünü 3. lükle kazandı. 2004 y,l,nda Temel Bilimler Bölümünü 1.likle bitirerek TÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünün açm, oldu u Türk Müzi i Yüksek Lisans Program,na girdi. Birçok Türk Sanat Müzi i, Türk Halk Müzi i ve polifonik korolarda çal, t,, çe itli ödülleri aldı. Keman, Ud, Piyano ve Karadeniz Kemençesi çalmaktadır. Çe itli konularda yay,nlanm, makaleleri ve sunmu oldu u bildirileri bulunmaktadır. 2005 y,l, Kas,m ay,ndan beri Karadeniz Teknik Üniversitesi Devlet Konservatuar,nda Ara tırma Görevlisi olarak çal, maktadır.